

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SAVAŞ
VE BARIŞ KAVRAMLARINA İLİŞKİN BAKIŞ
AÇILARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF LÖKLÜ

İSTANBUL, 2024

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SAVAŞ VE
BARIŞ KAVRAMLARINA İLİŞKİN BAKIŞ
AÇILARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ELİF LÖKLÜ
(210501017)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Duygu Yalman Polatlar)**

İSTANBUL, 2024

28/06/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 210501017 numaralı Elif LÖKLÜ'nün hazırladığı "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Barış Kavramına Bakış Açılarının İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 28/06/2024 Cuma günü saat 14:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Barış ve Barış Kavramlarına İlişkin Bakış Açılarının İncelenmesi şeklinde değiştirilmesi uygundur.

	Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Duygu Yalman Polatlar	Kabul
2.	Dr. Hande Vebes Kaya	Kabul
3.	Doç. Dr. İsa KAYA	Kabul
4.		
5.		
6. (İkinci Danışman)*		

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Elif Lökli

TEŞEKKÜR

Bu araştırma içsel dünyamda varoluş yolcuğum ile kendimi bulduğum bir çalışma dönemi oldu. Bu yolculuğumda bana ilham veren ve her zorluğumda bana ışık olan Suriyeli öğrencilerime ve tüm öğrencilerime minnettarım.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında samimiyeti ve engin tecrübeleriyle bana yol gösteren kıymetli Tez Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Duygu YALMAN POLATLAR'a, ve tezin her zaman aşamasında görüş ve önerileri destek olan sevgili eşi Kaan POLATLAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Benden çok uzaklarda da olsa tez çalışmam sırasında veri toplama araçlarımdan biri olan hikâye kitaplarımın temin edilmesinde yardımcı olarak desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan arkadaşlarım Fatmanur ÇİFCİ'ye ve Mohan SAYEED'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez dönemimde kitapların çevirisinde destek olan sevgili arkadaşım Çevirmen Derya METİN'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimde görüş ve önerileri ile katkı sağlayan Öğr. Gör. Mehmet Hanifi AKYÜZ'e ve bana her türlü desteği sağlayıp motivasyon vererek yanımda olan değerli arkadaşlarım Betül SOLMAZ, Sümeyye ŞİMŞEK, Şirin Şevval YILMAZ'a ve kuzenim Zeynep LÖKLÜ'ye teşekkür ederim.

Yüksek lisans tezimi yazdığım dönemde desteklerini esirgemeyen Küçükçekmece İlçe Millî Eğitim Müdürü Sayın Murat GÖZÜDOK'a, Küçükçekmece İlçe Millî Eğitim Şube Müdürü Sayın Osman Özgür ÖZGENÇ'e ve Küçükçekmece İlçe Millî Eğitim Özel Büro ekibine en içten sevgilerimle teşekkürlerimi sunuyorum.

Hiç şüphesiz bugüne gelmemde çok büyük emekleri olan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve fedakârlıklarını asla ödeyemeyeceğim kıymetli annem Fatma LÖKLÜ'ye ve kıymetli babam Davut LÖKLÜ'ye ve kardeşlerime teşekkür ederim.

Elif Löklü

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SAVAŞ VE BARIŞ KAVRAMLARINA İLİŞKİN BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ

Elif Löklü

ÖZET

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının savaş ve barış kavramına bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul'un Küçükçekmece ilçesinde, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında eğitime devam eden, 64-78 aylık yüksek sosyo-ekonomik düzeyden 30 öğrenci (16 erkek, 14 kız) ve düşük sosyo-ekonomik düzey grubunda 30 çocuk (14 erkek, 16 kız) yer almıştır.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Veri toplama araçları ise Çocuk Demografik Formu, Çocuk Görüşme Soruları, Resimli Hikâye Kitapları ile savaş ve barış kavramlarına ilişkin çizilen resimlerden oluşmaktadır. Araştırma süreci, hikâye kitaplarının okunması, savaş ve barış kavramları ile ilgili görüşme yapılması ve çocuklara resim çizdirilmesi ile tamamlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, savaş kavramına ilişkin alt temalar; şiddet, savaş araç-gereçleri, ölüm, olumsuz duygular, savaş terminolojisi, savunmak, kötülük ve olumsuz olaylar; barış kavramına ilişkin alt temalar ise kardeşlik, iyi oluş, iyilik, sosyal iletişim, nezaket davranışları, içsel barış, gök cisimleri, okul, oyun, doğa sevgisi, müzik, mutluluk, uzlaşmak ve erdemli olmak olarak belirlenmiştir. Ayrıca çocuklar, savaş kavramını savaşmak, kavga etmek, kötü hissetmek ve ölüm; barış kavramını ise iyi olmak, birlikte olmak ve barışmak olarak belirtmişlerdir. Okul öncesi dönem çocukları, savaş ve barış kavramına bakış açılarını çizdikleri resimler yoluyla ifade etmişlerdir. Barış resimlerinin, savaş resimlerine göre düşüncelerini daha iyi aktardıkları belirlenmiştir. Savaş kavramı ile ilgili sorularda çocuklar, savaşın nedenlerini açıklayarak savaşın olmamasını mutlu bir yer olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca barış kavramı ile ilgili sorularda ise barışın olması için neler

yapılması gerektiğini ve barış olmasaydı dünyanın kötü bir yer olacağını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Barış, Okul Öncesi Dönem Çocukları, Hikâye, Çocuk Resmi.

questions about the concept of peace, the children mentioned what should be done to ensure peace and noted that the world would be a worse place without peace.

Keywords: War, Peace, Preschool Children, Story, Children's Drawing.

ÖN SÖZ

"Çocuklar, barışın mimarlarıdır."

Maria Montessori

Geçmişten günümüze gelen toplumsal olaylardan en çok etkilenen grup çocuklar olmuştur. Özellikle savaş ve göç gibi büyük olaylarda çocuklar yaşadıkları travmanın etkisinde uzun yıllar kalabilmektedirler. Bu bağlamda araştırmanın temeli çocukların savaş ve barış kavramlarına bakış açılarını incelemek olmuştur. Böylelikle onların bakış açılarından bakabilecek ve onlara güzel bir gelecek hazırlama imkânımız olacaktır.

Bu araştırma yolculuğumda desteğini ve emeğini her zaman hissettiğim bana rehberlik eden sevgili Tez Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Duygu YALMAN POLATLAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Haziran, 2024

Elif Löklü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	ix
TABLO LİSTESİ	xiii
RESİM LİSTESİ	xv
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. LİTERATÜR TARAMASI	6
1.1. SAVAŞIN TANIMI VE NEDENLERİ	6
1.2. SAVAŞIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	7
1.3. SAVAŞ VE ÇOCUK HAKLARI.....	8
1.4. BARIŞIN TANIMI.....	11
1.5. BARIŞIN ÖNEMİ.....	11
1.6. BARIŞ EĞİTİMİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ETKİLERİ	12
1.7. BARIŞ EĞİTİMİ'NİN ÖNEMİ	14
1.8. BARIŞ EĞİTİMİ'NİN AMAÇLARI VE İLKELERİ.....	15
1.9. BARIŞ EĞİTİMİ PROGRAMI İÇERİĞİ VE KAPSAMI.....	16
1.10. BARIŞ EĞİTİMİ MODELLERİ.....	19
1.11. BARIŞ EĞİTİMİ'NDE ÖĞRETMENİN ROLÜ	21
1.12. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE BARIŞ EĞİTİMİ	22
1.13. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	23
1.13.1. Yurtiçi Araştırmalar	23
1.13.2. Yurtdışı Araştırmalar	26
İKİNCİ BÖLÜM	29
2. YÖNTEM	29
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	29
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	29
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	32
2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	33
2.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	34
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	37
3. BULGULAR VE YORUMLAR	37
3.1. ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR	38

3.1.1. Savaş Kavramına İlişkin Yüksek Sosyo-Ekonomik Düzey (Sed) ve Düşük Sosyo-Ekonomik Düzey Grubundaki Çocukların Bakış Açıları Arasında Nasıl Bir Farklılık Vardır?	38
3.1.1.1. “Savaş Neyi Sevmez?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	38
3.1.1.2. “Sence Savaş Neden Olur?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu Ve Yorumlar	42
3.1.1.3. “Savaş Deyince Aklına Geliyor?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	45
3.1.1.4. “Savaş Olmasın Diye Ne Yaparsın?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	48
3.1.1.5. “Sence İnsanlar Anlaşamadıklarında Savaşmak Yerine Başka Yollar Deneyebilirler Mi? Neler Olabilir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	52
3.1.1.6. “Savaş İle İlgili Bir Resim Çizerken Hangi Renkleri Kullanmayı Tercih Ederdin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	55
3.1.1.7. “Savaş Olmasaydı Dünya Nasıl Bir Yer Olurdu?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	56
3.1.2. Savaş Kavramına İlişkin Hikaye Kitabıyla İlgili Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Görüşleri Nasıldır?	58
3.1.2.1. “Bu Hikâyede Bir Resim Tercih Edecek Olsan Hangi Resmi Tercih Ederdin? Bu Resmin Savaşla İlgisi Var Mı?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	58
3.1.3. Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Savaş Kavramıyla İlgili Resimleri Nasıl Farklılık Göstermektedir?	64
3.1.3.1. “Savaş İle İlgili Bir Resim Çizer Misin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar.....	64
3.1.3.2. “Barış Deyince Aklına Ne Geliyor?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	72
3.1.3.3. “Barış Neleri Sever?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	75
3.1.3.4. “Barış Olsun Diye Ne Yaparsın?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	79
3.1.3.5. “Barış İle İlgili Bir Resim Çizerken Hangi Renkleri Kullanmayı Tercih Ederdin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	82
3.1.3.6. “Barış Dolu Bir Dünyada Yaşamak İçin Sence Neler Yapılmalı?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar	83
3.1.4. Barış Kavramına İlişkin Hikâyeye Kitabıyla İlgili Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Görüşleri Nasıldır?	86

3.1.4.1. “Bu Hikâyede En Çok Sevdiğin Resim Hangisiydi? Neden Bu Resmi Sevdin? Barışla İlgisi Nedir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar.	86
3.1.5. Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Barış Kavramıyla İlgili Resimleri Nasıl Farklılık Göstermektedir?	92
3.1.5.1. “Barış İle İlgili Bir Resim Çizer Misin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar.....	92
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	98
KAYNAKÇA	111
EKLER.....	120

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1: Çalışma grubuna ilişkin yüksek sosyo-ekonomik düzey grubu demografik bilgiler.	30
Tablo 2.2: Çalışma grubuna ilişkin düşük sosyo-ekonomik düzey grubu demografik bilgiler.	31
Tablo 3.1: Savaş ve barış temasına ait alt temalar ve frekans sayıları.	37
Tablo 3.2: Savaş neyi sevmez? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	38
Tablo 3.3: Savaş neyi sevmez? sorusundan elde edilen bulgular.	39
Tablo 3.4: Savaş neyi sevmez? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	42
Tablo 3.5: Sence savaş neden olur? sorusundan elde edilen bulgular.	43
Tablo 3.6: Savaş neyi sevmez? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	45
Tablo 3.7: Savaş deyince aklına geliyor? sorusundan elde edilen bulgular.	46
Tablo 3.8: Savaş olmasın diye ne yaparsın? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	48
Tablo 3.9: Savaş olmasın diye ne yaparsın? sorusundan elde edilen bulgular.	49
Tablo 3.10: Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? neler olabilir? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	52
Tablo 3.11: Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? neler olabilir? sorusundan elde edilen bulgular.	53
Tablo 3.12: Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	55
Tablo 3.13: Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan elde edilen bulgular.	55
Tablo 3.14: Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	56
Tablo 3.15: Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan elde edilen bulgular.	57
Tablo 3.16: Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? bu resmin savaşla ilgisi var mı? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	58
Tablo 3.17: Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? bu resmin savaşla ilgisi var mı? sorusundan elde edilen bulgular.	59

Tablo 3.18: Savaş ile ilgili bir resim çizer misin? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.....	64
Tablo 3.19: Savaş ile İlgili Bir Resim Çizer Misin? Sorusundan Elde Edilen Bulgular.....	65
Tablo 3.20: Barış olmazsa dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	69
Tablo 3.21: Barış olmazsa dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan elde edilen bulgular.	70
Tablo 3.22: Barış deyince aklına ne geliyor? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.	72
Tablo 3.23: Barış deyince aklına ne geliyor? sorusundan elde edilen bulgular.....	73
Tablo 3.24: Barış neleri sever? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.....	75
Tablo 3.25: Barış neleri sever? sorusundan elde edilen bulgular.....	76
Tablo 3.26: Barış olsun diye ne yaparsın? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar	79
Tablo 3.27: Barış olsun diye ne yaparsın? sorusundan elde edilen bulgular.	80
Tablo 3.28: Barış ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.....	82
Tablo 3.29: Barış ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan elde edilen bulgular.	82
Tablo 3.30: Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.....	83
Tablo 3.31: Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı? sorusundan elde edilen bulgular.	84
Tablo 3.32: Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? neden bu resmi sevdin? barışla ilgisi nedir? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.....	86
Tablo 3.33: Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? neden bu resmi sevdin? barışla ilgisi nedir? sorusundan elde edilen bulgular	87
Tablo 3.34: Barış ile ilgili bir resim çizer misin? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.....	92
Tablo 3.35: Barış ile ilgili bir resim çizer misin? sorusundan elde edilen bulgular..	93

RESİM LİSTESİ

Resim 3.1: Savaş neleri sevmez kitabından çocukların seçtiği resim-1.....	61
Resim 3.2: Savaş neleri sevmez kitabından çocukların seçtiği resim-2.....	61
Resim 3.3: Savaş neleri sevmez kitabından çocukların seçtiği resim-3.....	62
Resim 3.4: Savaş neleri sevmez kitabından çocukların seçtiği resim-4.....	63
Resim 3.5: ÇYK13 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.....	67
Resim 3.6: ÇDK13 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.....	67
Resim 3.7: ÇDE6 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.....	68
Resim 3.8: ÇYE18 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.....	68
Resim 3.9: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-1.....	88
Resim 3.10: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-2.....	89
Resim 3.11: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-3.....	90
Resim 3.12: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-4.....	91
Resim 3.13: ÇYE25 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.....	95
Resim 3.14: ÇYK22 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.....	95
Resim 3.15: ÇDK17 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.....	96
Resim 3.16: ÇDK21 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.....	96

KISALTMALAR

AÖ	Araştırmacı öğretmen
ASPnet	Kardeş Okullar Ağı
BM	Birleşmiş Milletler
çev.	Çeviren
ed. veya haz.	Editör/yayına hazırlayan
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
sed	Sosyo-ekonomik düzey
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

PROBLEM DURUMU

İnsanlık tarihini yakından incelediğimizde geçmişten günümüze farklı mücadeleler ile gelmiştir. Bu mücadele kapsamında insanlar farklı toplumsal olaylar ile karşı karşıya kalmıştır. Toplumsal olaylarda zaman, mekân ve insanlar değişse de sebep ve sonuçlar her zaman aynı olmuştur. Savaş ve göçlerin beraberinde getirdiği sonuçlarda en çok etkilenen yine insanlar olmuştur.

Küresel çatışmalar, büyük anlaşmazlıklarla başlar. Farklı ülkeler arasında ve farklı topluluklar arasında küresel çatışmalar olsa da sebepleri ile başlama nedenleri genellikle benzerlik göstermektedir. Küresel çatışmaların sebebi ise tek bir nedene dayanmamakla birlikte bu nedenler arasında ihtiyaç duyulan durumların engel oluşturan insanlar olmasıdır. Bu sebepler yiyecek, su, barınak, eşitlik ve özgürlük gibi sebepleri içerir (Walker, 2021). Teknolojinin gelişmesi ile devletler arasında savaşlar kolaylıkla sınırları aşmaya başlamıştır. Bu doğrultuda savaşın başka bir alanda yaşayan birini etkilemesi son derece kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Savaşların olumsuz etkisi sadece uluslararası ilişkilerde yorumlanmamalıdır. Çünkü sadece savaş değil, kişiler arasında yaşanan şiddet ve çatışmanın gün geçtikçe artması da endişe vermektedir (Urlu, 2019).

Son yirmi yıl içinde ise Gürcistan, Irak, Afganistan, Meksika, Haiti, Angola, Liberya, Sudan, Somali, Cezayir, Suriye, Mısır, Tacikistan, Çeçenistan, Karabağ, Filistin, Sri Lanka, Türkiye, Cezayir, Doğu Timor, dağılan Yugoslavya ülkeleri ve bunlar gibi birçok bölgede uzun veya kısa süreli çatışma sahaları oluşarak bu çatışma sahalarının içerisinde saha ile sınırlı kalmayıp şehir merkezlerine kadar taşınmıştır. Bu savaşların sonucunda milyonlarca insan can vermiş, milyonlarca insan sakat kalmış ve milyonlarcası ise iç-dış göçler ile ülkesini veya yaşadığı şehri terk etmek zorunda kalmıştır (Purde, 2013).

Çocuklar ise gün geçtikçe savaş ve savaş benzeri olayların kurbanı olmaktadır. Bombalamalar, çatışmalar ve terör eylemleri her yıl yüz binlerce çocuğu etkilemektedir. Bu durumlardan etkilenen çocuk sayısı yıllar içinde artmaktadır. Ruanda, Bosna, Kosova, Çin, İran, Suriye, Ukrayna ve Nepal gibi ülkelerde

felaketler ve savaşlar; çocukların yaşamlarının büyük ölçüde etkileyerek maddi ve manevi birçok soruna yol açmıştır (Smith vd., 2023). Aynı zamanda İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarında çocuklar barınma, beslenme, oyun ve okuldan mahrum kalarak birçok travmatik olaylar ile karşı karşıya kalmaktadır (Avcı, 2024). Yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuklar doğrudan savaşın etkilerine maruz kaldığı görülmektedir (Arslan,2018; Avcı, 2024; Yamalı, 2019). Bu araştırma ile savaş ile doğrudan karşı karşıya kalmamış çocuklarda dolaylı olarak nasıl bir etki bıraktığını, savaşa karşı tepkilerini ve çözüm stratejileri incelenmektedir.

Küresel ve bölgesel çatışmaların günümüzde artış göstermesi savaş, göç, insan hakları ve ayrımcılığın kötüye kullanılması; günlük yaşamda çatışma, savaş, şiddet gibi olumsuzlukları önemli bir parça haline getirerek kişilerin bu olumsuzluklar ile iç içe bir yaşam sürmelerine sebep olmuştur. İnsan ve toplum yaşamında çok önemli olumsuzlukları olan savaş kültüründen barış kültürüne geçilebilmesi için özgürlük, insan hakları, demokrasi, hoşgörü ve dayanışma, çevre gibi ilkeler ile yaşam kültürünün oluşturulması gerekmektedir (Sağsöz, 2018).

1936 Brüksel Avrupa Barış Kongresi'nde toplumdaki çatışmaları önlemenin politika ile olduğunu fakat barışı inşa etmenin eğitim ile olabileceği belirtilmiştir. Barış felsefesi, kişileri ortak hedeflere yönlendirmek ve olumlu toplumsal değişim sağlayarak yardıma muhtaç insanlara yardım etmek, adaletsizlikle mücadele etmek ve sevgi ile toplumsal uyumun gelişmesi için koşulları sağlamakla ilgilidir. Bu temel ile insanlığın kendisinde var olmaktır. (Baligadoo, 2014)

Zoeppritz'a göre (2016), barışçıl bir toplum inşa edebilmek için çocuklar ile başlanması gerekmektedir. Barışın inşasında rol ve model olunarak çocukların içindeki barışçıl davranışları ve değerleri geliştirilmelidir.

Türkiye'de barış eğitimi ile ilgili alan yazın taraması yapıldığında barış ile ilgili araştırmaların son yıllarda arttığını gözlemlemekteyiz. Yapılan araştırmalar öğretmen ve öğrencilere odaklanmış olsa da çocukların bakış açılarını inceleme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. İlgili alan yazın taraması yapıldığında Serttaş'ın (2020) okul öncesi dönem çocuklarının barış algısını incelediği rastlanmıştır. Barış eğitimi programının ülkemizde daha verimli bir şekilde uygulanabilmesi için daha fazla araştırma yapılmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Barış eğitimi programının her kademeye uygulanabilmesi için ilk aşama öğretmen ve

öğrencilerin barış ile ilgili algılarının ve barış eğitim programının öğrenciler üzerindeki etkisinin incelenmesi gerekmektedir. Yurt içinde bu kapsamda yapılan araştırmalar; Halçe'nin (2017) 275 ilköğretim dördüncü sınıf öğrencisi ile yaptığı araştırmada barış eğitim programının öğrencilerde ayrımcılık algılarında etkisini; Sağkal'ın (2015) yaptığı araştırmada barış eğitim programının dokuzuncu sınıf öğrencilerine etkisini; Şahbaz'ın (2019) okul öncesi dönem çocukları ile yaptığı araştırmada barış eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarında sosyal becerilerine etkisi; Kartaltepe (2014), okul öncesi öğretmenlerinin barış eğitimine yönelik görüşlerini inceleyerek öğretmenlerin barış ve barış eğitimi programı hakkında bilgi düzeyleri hakkında araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırma ile okul öncesi dönem çocuklarının barış kavramına olan bakış açılarının incelenmesinin yanı sıra savaş kavramına olan bakış açıları da incelenerek yapılan araştırmaların bulguları desteklenmiş ve zenginleştirilmiş olacaktır.

Geçmişten günümüze gelen kavramlar zıtlıklarıyla bilinmiştir. Barış kavramının da zıt kavramı savaş kavramı olmaktadır. Eğer dünya üzerinde barış kavramına olan bakış açımızı inceliyorsak savaş da incelememiz gerekmektedir. Nitekim savaşın olumsuz etkilerini azaltıp barışın olumlu etkilerini arttırdığımızda gerçek barışı sağlamış oluruz. Böylelikle bu araştırmadaki bulgular ülkemizde uygulanacak barış eğitim programına katkı sağlamış olacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocuklarının savaş ve barış kavramlarına ilişkin bakış açılarının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda savaş ve barış kavramına ilişkin görüşlerini nitel veriler yoluyla incelemek amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1.Savaş kavramına ilişkin yüksek sosyo-ekonomik düzey (SED) ve düşük sosyo-ekonomik düzey grubundaki çocukların bakış açıları arasında nasıl bir farklılık vardır?
- 2.Savaş kavramına ilişkin hikâye kitabıyla ilgili yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların görüşleri nasıldır?
- 3.Yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların savaş kavramıyla ilgili resimleri nasıl farklılık göstermektedir?

4. Barış kavramına ilişkin yüksek sosyo-ekonomik düzey ve düşük sosyo-ekonomik düzey grubundaki çocukların bakış açıları arasında nasıl bir farklılık vardır?
5. Barış kavramına ilişkin hikâye kitabıyla ilgili yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların görüşleri nasıldır?
6. Yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların barış kavramıyla ilgili resimleri nasıl farklılık göstermektedir?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumdaki gelişim ve değişimler, bireylerin kendi içindeki etkileşimleri veya dış etkileşimlerin sonucunda ortaya çıkan yeni görüşleri ve fikirleri tanıyarak benimseleri ile gerçekleşmektedir. Toplumdaki farklılıkların zenginlik olabilmesi ve zenginlik olarak devam edebilmesi için ilk olarak farklı ve kültürel unsurların hâkim olan kültürün öz değerlerine saygılı olmalıdır (Türkkahraman & Tutar, 2009).

Dünya'daki toplumsal olaylar ve değişimler eğitimi doğrudan etkilemektedir. İnsanlık tarihi incelendiğinde savaşlar ve göçler toplumsal yapıyı etkilediği gibi çocuklar arasında bazı değişimler olmasına sebep olmuştur. Erken çocukluk dönemindeki çocukların uyum sürecinde istenmeyen davranışlar ile karşılaştığı görülmektedir. Bu değişimler çocukların topluma uyum davranışlarında bazı sorunları beraberinde getirebilmektedir. Çocuklar arasında yaşanan çatışmalar eğitim-öğretim ortamını da olumsuz etkilemektedir. Bu sorunların önlenmesi için erken çocukluk döneminde barış eğitimi ile ilgili çalışmalara başlanması gerekmektedir.

Sosyal bütünleşme, toplum içinde yer alan kültürel değerlerin bireyler tarafından özümsemesi ve toplum ile uyum içerisinde yaşamayı ifade etmektedir (Günay, 2003). Özdil'in (2017) vurguladığı gibi bireyin birçok kimliğe sahip olması ile birlikte günümüzde toplumsallığın sınırlarının genişlemesi, bireylerin kimlik algılarının farklılaşmasına ve artmasına sebep olmuştur. Küçük yaşlardaki çocuklar etrafındaki kişilerin farklılıklara karşı taşıdıkları ön yargıları kabul ettikleri (Ekmişoğlu, 2007) bilgisinden hareket ile farklılıklara saygı ve önyargısız bakış açısının kazandırılmasına erken çocukluk döneminde başlanılmalıdır. Bu doğrultuda erken çocukluk döneminde barış eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar sosyal bütünleşme ile çocukların toplum içerisindeki uyumunu desteklemektedir.

Toplumusal sürdürülebilirlik açısından düşünüldüğünde yukarıda bahsedilen unsurları içeren barış eğitiminin erken çocukluk döneminden başlayarak her eğitim kademesindeki okullarda yaygınlaştırılması ve öğretim programlarına dahil edilmesi önem kazanmaktadır (Yılmaz, 2018).

Barış eğitiminin sürdürülebilir ve yaygın olabilmesi için de erken çocukluk dönemindeki çocukların savaş ve barış kavramına ilişkin bakış açılarının incelenmesi ve eğitim programlarının çocuğa göre düzenlenmesi bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

SINIRLILIKLAR

1. Bu çalışmada İstanbul ili Küçükçekmece ilçesindeki yüksek ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan farklı iki mahalledeki okullarda eğitim-öğretime devam eden ve normal gelişim gösteren 60 çocuğun (64-78 aylık) görüşme verileriyle sınırlıdır.
2. Çocuklarla alınan verilerle sınırlı olmaktadır.
3. Savaş ve barış kavramı soyut olduğu için görüşme yapılan her çocukta soyut kavramlar şeması gelişmeme ihtimali bu araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.
4. Araştırmadan elde edilen veriler, çalışmaya gönüllü katılan ebeveynlerin çocuklarına aittir.

TANIMLAR

Bu çalışmada kullanılan bazı tanımlar;

Savaş(War): Savaş, kişinin iradesini yerine getirmesini zorlayan bir şiddet hareketidir (Clausewitz, 1997).

Barış(Peace):Barış, toplumda ayrımcılık ve önyargı olmadan insan onuruna saygı gösterilerek toplumu geliştirilebilen ve iyileştirilebilen bir yaşamda var oluş şeklidir (Harris & Morrison, 2003).

Barış Eğitimi (Peace Education): Barışçıl değerleri ve tutumları, barışçıl yöntemler ile eğitim programlarına barışın doğasına uygun bir şekilde yansıtan kapsamlı bir eğitimidir (Reardon, 2001).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. LİTERATÜR TARAMASI

1.1. SAVAŞIN TANIMI VE NEDENLERİ

“En büyük zafer, savaş gerektirmeyen zaferdir.” Sun Tzu, Savaş Sanatı.

Savaş, Dünya tarihinde en eski ve kapsamı geniş kavramlardan birisi olmakla tanımı birçok bilim dalı ile açıklanmıştır. Bu doğrultuda savaşın tek ve ortak bir tanımını yapmak oldukça zor olmaktadır. Geçmişte çok fazla savaş türünün bulunması araştırmacılar tarafından açıklayıcı bir tanım yapılmasını güçleştirmektedir (Akgül, 2013). İlgili alan yazın incelendiğinde ise savaşın farklı boyutlarda ve farklı bakış açıları ile açıklandığı tespit edilmiştir. Varlık’a göre (2013) savaş, devletler tarafından millî güç unsurlarının kullanılması ile taraflarca savaş niteliği kabul edilerek ortaya çıkan bir çatışma eylemidir. Cicero’ya göre savaş, anlaşmazlıkları zorlama yolları ile çözüme ulaştırmaktır (Grotius, 2005). Wright’a göre (1941) savaş, iki veya daha fazla düşman grubunun silahlı güç kullanması ve çatışma yürütmelerine eşit derecede izin veren yasal bir şart olarak kabul edilmesidir.

Hobbes’a göre insanlar, doğuştan gelen mutlak bir yalnız içinde birbirlerinden kopuk bir biçimde yaşayamazlar; aralarında iletişim vardır. Hobbes, *insan insanın kurdudur*, şeklinde ifade ettiği bir savaş durumudur. Herkes, herkes ile her an bir savaşa girebileceğini dile getirir. Savaş durumunu ise şu nedenlerden ortaya çıkabilmektedir (Hobbes,1993 akt. Ağaoğulları, 2013);

1. Doğa durumunda insanlar eşittirler. Fakat bu doğal eşitlik, tüm insanların aynı oradan zihinsel ve bedensel güce sahip olması anlamına gelmemektedir. Her insan, bu güçlerini farklı biçimlerde kullanarak başka insanları öldürme olanağı bulunmaktadır. Nitekim bu doğal eşitlik, herkesin birbirlerini öldürebilme eşitliği olmasıdır.

2. Doğal eşitlik, hedeflere ulaşabilme umudunun eşitliğini beraberinde getirmektedir. Bunun anlamı, aynı istekleri arzulayan insanların birbirleri ile sürekli bir rekabet içinde bulunarak düşman olmalarıdır.
3. Eşitlik ve rekabet sonucunda karşılıklı bir güvensizlik meydana gelmektedir. Her insan, yaşamını şimdi ve gelecekte güvenli bir şekilde yaşayabilmek için, tehdit olarak gördüğü herkese düşmanca davranabilir.
4. Her insan, kendi düşüncelerini diğer insanların düşüncelerine göre doğru ve üstün olarak kabul edebilmektedir. Dolayısıyla bu üstünlüğü herkese kabul ettirebilmek ve onu ve saygınlık kazanabilmek için savaş açmaktan kaçınmaz.

Tolstoy ise insanoğlunun savaş yapmasına degecek kadar bir nedenin olduğunu düşünmemektedir. Bu nedenle savaşın olmasının kötülüğüne vurgu yaparak savaşları insanların engel olamayacağı bir doğa yasası olarak açıklamıştır (Aktaş, 2012).

1.2. SAVAŞIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

“Kapanmaz yağmurun açtığı yaralar çocuklarda.” İsmet Özel

Savaş, çatışma, şiddet ve terör olayları toplumsal bütünleşmeyi ve toplumsal barışı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda toplumdaki bireylerde bütünleşme bozularak birçok sosyal riski beraberinde getirmektedir. Toplumsal bütünleşme ile ahenk ve uyum bozulduğunda, ayrımcılık, mağduriyet, ötekileştirme, nefret, farklı kültürlerle karşı hoşgörüsüzlük ve yoksulluk gibi olumsuzluklar toplumda daha yoğun bir şekilde görülebilmektedir (Bilgin, 2014).

Çocuklar, savaş, silahlı çatışmalar ve şiddet sonucu yaşamlarını yitirebilmekte veya ailelerini kaybederek tek başlarına mülteci konumunda olabilmektedirler. Bazı çocukların kamp alanlarında yiyecek, su ve tıbbi malzemeler gibi temel ihtiyaçları yeterli miktarda sağlanmadığı için yaşam mücadelesi vermektedirler. Aynı zamanda çocuklar yapılan savaşlar ile ölüm korkusu duygusunu yaşamaktadırlar. Bununla birlikte ailelerini ve sevdiklerini kaybetme korkusu düşüncesiyle çocukların psikolojik durumunu olumsuz etkileyerek birçok soruna yol açmaktadır (Arslan, 2018).

Dupuy ve Peters'e göre (2010), savaş eğitimi birçok olumsuz yönde etkilemiştir. Silahlı çatışmalar ile okul binaların ve malzemelerin tahrip edilmesi ve eğitim-öğretimin artık imkânsız hale gelmektedir. Çocuklar ve gençler, savaş ve silahlı çatışmalar sırasında okula gitme fırsatını farklı nedenler ile kaybedebilmektedir. Eğitim, onların hayatında ikinci planda kalarak hayatta kalma ihtiyacı daha öncelikli olmaktadır. Silahlı çatışmaların uzun süre devam etmesi aileler gelirlerini kaybederek çocuk ve gençlerin aileye gelir getirme faaliyetlerini beraberinde getirmektedir. Ayrıca, yaşanan bölgede artan güvensizlik sorunu nedeniyle aileler çocuklarını kaybetme korkusu ile tamamen okuldan almaya karar vermelerine neden olabilmektedir. Bu durum, eğitim başarısını büyük ölçekte azaltarak uzun vadede sürecek sorunlara yol açabilir.

1.3. SAVAŞ VE ÇOCUK HAKLARI

Savaşların Dünya üzerinde birçok yıkıma, hasara ve olumsuz etkilere sebep olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çocuklar ise silahlı çatışmaların farklı sonuçlarına katlanmak zorunda olabilmektedir. Nitekim, günümüzdeki söylentilere göre; Srebrenitsa Soykırım'ında 4 yaşındaki Boşnak bir çocuğun "Çocukları küçük kurşunla öldürürler değil mi anne?" sorusu tarihin sayfalarında acı bir gerçek olarak yer almaktadır.

Çocuklar, savaşın öldürme ve sakatlanma olaylarına maruz kaldığında yetişkinlik hayatlarına şiddetin insanlığın temel unsurudur şeklinde bir anlayış taşıyabilmektedirler. Savaş mağduru çocukların soyundan gelen ikinci ve hatta üçüncü nesillere aktarımda şiddetin etkilerine maruz kalma tehlikesi bulunmaktadır (Pearn, 2003).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında çocuk haklarının korunmasının sağlanması yaklaşımı uluslararası alanda gündeme geldi. 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesiyle yayımlandı. Bu bildirgeye göre (İnan, 1968);

1. Çocuk, beden ve ruhan tabii bir sürette neşvünuma bulmağa (gelişmeye) müsait şartlar içinde bulundurulmaktadır.
2. Acıkan çocuk beslenmelidir, hasta çocuk tedavi edilmelidir, fikren geri kalan çocuk teşei edilmelidir (şevklendirilmelidir), yoldan çıkmış çocuk

doğru yola getirilmelidir, terk edilmiş çocuk himaye altına alınmalı ve yardım görmelidir.

3. 3.Çocuk hayatını kazanabilecek bir hale getirilmelidir ve her türlü istismara karşı siyanet edilmelidir.
4. 4.Çocuk felaket zamanında en evvel yardım görmelidir.
5. 5.Çocuk en mutena meziyetlerin kardeşlerinin hizmetine vakf edilmesi lazım geleceği hisleri ile büyütülmelidir.

Çocuk haklarına yönelik uluslararası ikinci bir düzenleme 1959 yılında yapılan “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesidir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Haklar Konseyi’nin İnsan Hakları Komisyonu tarafından Bildirge taslağı hazırlanarak 19 Ekim 1959 tarihinde Birleşmiş Milletle Genel Kurulu’nun Sosyal, İnsanlık ve Kültürel İşler Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. 20 Kasım 1959 tarihinde ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda oy birliği ile kabul edilmiştir. Bu bildirgeye göre (UNICEF, 1988);

1. Her çocuk, kendisinin ya da ailesinin ırkı, cisiyeti, rengi, dini, dili, siyasi veya herhangi bir görüş, sosyal ve millî menşei, doğumu, serveti veya herhangi bir hali dolasıısıyla bir ayrımcılığa maruz kalmadan bu haklara sahip olmalıdır.
2. Çocuklar, özel olarak korunabilmeli; özgür ve onurlu bir şekilde sağlıklı ve normal gelişimlerini bedensel, zihinsel ve ahlaki yönden tamamlamalarını sağlayacak imkan ve kolaylıklar kanunlar önünde temin edilmelidir. Bu doğrultuda hazırlanan kanun ve hükümlerde çocukların çıkarları göz önünde bulundurulması önemlidir.
3. Çocuk, yaşama başladığından itibaren bir isme ve vatandaşlığa sahip olmaya hak kazanmalıdır.
4. Çocuk, sosyal güvenlikten yararlanmalıdır. Sağlıklı bir şekilde büyüme ve gelişme hakkına sahip olmalıdır. Bu sebeple, çocuk ve annesi, doğumdan önce ve sonra bakıma ve korumaya hak kazanmalıdır. Çocuğun yeterli bir şekilde beslenmeye, sağlık, barınma ve eğlenme hizmetine hakkı vardır.

5. Bedensel, toplumsal ve zihinsel bakımdan özürlü bir çocuğa özel durumunun gerektiği gibi davranılır ve özel bir tedavi, eğitim ve bakım sağlanır.
6. Çocuğun kişiliğinin tam ve uyum bir şekilde gelişebilmesi için anlayışa ve sevgiye ihtiyacı vardır. Çocuk mümkün olduğu kadar anne ve babasının bakımı ve sorumluluğu altında manevi bir bağlılık ile ahlaki ve güven ortamı içinde büyüme hakkına sahip olmalıdır. Kamu kurumları ve toplum, ailesi olmayan ve muhtaç durumda olan çocuklara özel bir bakım hizmeti vermekle sorumludur. Birden fazla çocuğu olan ailelere ise devletçe ödenek ve yardım sağlanmalıdır.
7. Çocuk, en azından ilköğretim kademesinde ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı olmalıdır. Çocuğun, genel kültürünü ilerletebilecek yeteneklerini, ahlaki ve sosyal sorumluluğunu geliştirerek şahsi muhakeme yapabilen ve topluma yararlı bir birey olmasını sağlayan eşit imkanlar ile bir eğitim verilmelidir. Çocuğun çıkarı, onun eğitimi ve onun rehberlik sorumluluğunda olan bireyler için yol gösterici bir ilke olmalıdır. Çocuğa eğitim ile aynı hedefe yöneltilerek dinlenme ve oynama fırsatı verilmeli; resmi kurumlar ve toplum bu hakları geliştirme amacıyla olmalıdır.
8. Çocuk, her koşulda ilk korunan ve yardım sağlanan kişi olmalıdır.
9. Çocuk, her türlü ihmali, istismar ve zülme karşı korunmalıdır. Çocuk, herhangi bir durumda veya şekilde ticaretin konusu olmamalıdır. Çocuk, uygun bir yaşa gelmeden istihdam edilmesine izin verilmez; sağlığına, eğitimine veya bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişimine engel olabilecek bir mesleğe ve işe zorlanmamalı veya istihdam edilmesine izin verilmemelidir.
10. Çocuk, dini, ırkı veya diğer ayrımcılığa sebep olacak durumlara karşı korunmalıdır. Yeteneğini ve enerjisini insanlığın hizmetine adayabilmesini için çocuk, evrensel barış, anlayış, dostluk, sabır ve evrensel kardeşlik ruhu ile yetiştirilmelidir.

Savaşlar ve göçlerden etkilenen en çok çocuklar olmuştur. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi doğrultusunda dünya üzerindeki tüm çocukların bu haklara

sahip olduğu unutulmamalıdır. Yakın zamanda gerçekleşen İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren Gazze'ye saldırılarında en az 15 bin çocuk yaşamını yitirdi (Anadolu Ajansı, 2024a). Ayrıca, saldırılar nedeniyle 650 binden fazla ailenin dönecek evi olmadığı belirtildi (Anadolu Ajansı, 2024b). Bu doğrultuda çocukların, çocuk hakları içerisinde yer alan temel haklardan yaşama ve korunma haklarının ihmal edildiğini göstermektedir.

1.4. BARIŞIN TANIMI

Ülkelerdeki barış anlayışı kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Günümüzde ise pek çok insan barışı savaşın yokluğu ve sükûnet olarak düşünmektedir. Barış, bireylerin ön yargı ve ayrımcılık olmadan insan haklarına saygı göstererek birlikte yaşayabilmesidir. Savaş ve barış, birbiri ile ilişkili kavramlar olduğu bilinmektedir. İlgili literatür incelendiğinde toplumlarda savaşın yokluğu barış ve barışın yokluğu ise savaş olarak algılanabilmektedir fakat savaşmayan bir devletin barışçıl bir yapısı olamayabilmektedir (Harris & Morrison, 2003).

Galtung (1967), barışı pozitif barış ve negatif barış şeklinde tanımlamaktadır. Toplumdaki insanlar arasında iş birliğinin olduğu ve şiddetsiz iletişimin mümkün olduğu iletişimi pozitif barış; negatif barışı ise savaşın ve şiddetin yokluğu şeklinde tanımlanmıştır.

1.5. BARIŞIN ÖNEMİ

Barış ile ilgili alan yazın incelendiğinde barışın önemi birçok yönden vurgulanmaktadır. Julius vd. (2012), barışı sadece savaşın yokluğu olarak değil toplumdaki çatışmaları çözmek, bireylerin birbirine adil davranması ve saygı göstermesi ile toplumdaki iç huzuru sağlamak için birlikte olmayı ifade eder. Aynı zamanda içsel barış olmadan dışsal barış mümkün olmamaktadır. İçsel barış, bireydeki korkunun olmamasını; dışsal barış ise toplumun içindeki barışın olmasıdır. 21. yy'da dünyamızın odak noktası içsel ve dışsal barışı bir bütünlük içinde sağlamaktadır.

Montessori, dünyada barışı sağlamak için iki önemli şeye vurgu yapmıştır. İlk olarak iyi insanlara ve insanlığın hedeflerini gerçekleştirebileceği bir çevreye sahip

olmasıdır. Montessori'ye göre dünyadaki savaşlar bir salgın gibiydi ve bu salgının durması için çocukların bir başlangıç noktasıdır. İnsanlığın yeniden var olabilmesi için çocuklar ile birlikte barışı inşa etmenin mümkün olabileceğini savunmaktadır (Baligadoo, 2014).

Günümüzde toplumların birbirlerine saygılı olmaları, empati kurmaları ve kültürel değerleri koruyarak üretimde bulunmaları gerekmektedir. Bu beklentileri gerçekleştirebilmek için toplumların sevgi, saygı, barış, hoşgörü ve eşitlik gibi değerler ile birlikte iş birliği, problem ve çatışma çözme, iletişim gibi becerileri geliştirmelidirler. Bu değerler ve beceriler ile toplumun iç huzuru sağlanabilmektedir (Bayır vd., 2015).

1.6. BARIŞ EĞİTİMİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ETKİLERİ

Barış Eğitimi, dünyanın tüm bölgelerini ve ülkelerini etkileyen politik, kültürel ve ekonomik durumlardaki farklı *pedagojik geleneklerden* etkilenir. Bu durum barış eğitimine farklı bölgelerde ve ülkelerde verilen vurgu ve terminolojinin çeşitliliği ile gösterilmektedir. Ülkelerdeki barış eğitimi incelendiğinde İrlanda'da "karşılıklı anlayış için eğitim", Japonya'da "anti-nükleer bomba eğitimi", Nijerya'da "hoşgörü ve karşılıklı anlayış eğitimi", Kore'de "yeniden birleşme eğitimi" olarak adlandırılır. Güney yarım küre ülkelerinde "kalkınma eğitimi", Kuzey Amerika ve Avrupa'da "çatışma çözümü eğitimi" ve Hindistan'da ise barış eğitimidir. Dünya geneli olarak bakıldığında ise barış eğitimi programları; çevresel sorumluluk, demokrasi, insan hakları farkındalığı, hoşgörü, uluslararası anlayış gibi odak temaları içermektedir (Mishra, 2010).

İngiliz sanat eleştirmeni Herbert Read, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra barış eğitimi konusunda dersler vermektedir. Herbert Read'e göre ahlaki eğitim, insan ruhu duygusunun ve hayata saygının gelişmesine katkı sağlamasıdır. (Harris & Morrison, 2003).

İtalyan'ın tıp diploması kadınlarından biri olan üç kez Nobel Barış Ödülüne layık görülen Maria Montessori, barışçıl bir toplumun sadece eğitim süreci ile var olabileceğini düşünmektedir. 1917'deki San Diego ve California'daki konferanslarında Maria Montessori, çocukların çevresindeki insanlarla saygılı ve

anlamlar ilişkiler kurması ile toplumu dönüştürebileceklerini ve barışı getirebileceklerini ifade etmektedir. (Howlett, 2021).

Reardon (1988) ve Columbia Üniversitesi Öğretmenler Koleji'ndeki araştırma ekibi, barış eğitimi programına kavramsal alanları aşağıdaki gibi tanımlamıştır;

- Barış (Kavramlar, Modeller, Süreçler)
- Çatışma, Çatışma Yönetimi, Çatışma Çözümü, Savaş, Silahlar
- İş birliği ve Birbirine Bağımlılık
- Şiddetsizlik (Kavramlar, Uygulamalar, Vakalar)
- Küresel Topluluk, Çok Kültürlü Anlayış, Karşılaştırmalı Sistemler
- Dünya Düzeni, Küresel Kurumlar, Barış Güçleri (Yöntemler, Modeller ve Vakalar), Alternatif Güvenlik Sistemleri
- İnsan Hakları, Sosyal Adalet, Ekonomik Adalet, Politik Özgürlük
- Sosyal Sorumluluk, Vatandaşlık, Stewardship, Sosyal ve Politik Hareketler
- Ekolojik Denge, Küresel Çevre, Dünya Kaynakları.

İngiltere'deki okullarda West Midlands Quaker Barış Eğitimi Projesi(WMQPEP), yirmi yıldır uygulanmaktadır. Bu proje ile çocukların zor durumları ve sorunları aşabilmeleri için öz güven ve öz saygı becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayarak gerçekleştirilmektedir. Çocukların savaş ve çatışma durumlarına alternatif deneyimler olarak saldırgan olmayan davranışları öğrenerek potansiyellerini gerçekleştirdikleri mutlu ve huzurlu bir eğitim öğretim ortamı ile barışçıl ilişkiler geliştirme açısından önemli görülmektedir. (Harber, 2009).

Amerika'nın önde gelen filozof ve eğitim kuramcılardan biri olan John Dewey, Birinci Dünya Savaşı sonrasında barış eğitimini küresel bir anlayışı inşa etmesinin önemini vurgulamaktadır. John Dewey'e göre uluslararası anlayışı inşa etmek için coğrafya ve tarih derslerinin büyük bir önem arz etmektedir. Bu derslerin amaçlarına bakıldığında coğrafya dersinde öğrencilerin doğa ve toplum hakkında içgörü kazanmalarına yardımcı olarak hakları ve toplumları daha ayrıntılı bir şekilde incelemelerine olanak sağlamaktadır. Tarih dersinde ise geçmiş bilgisini geleceğe dönük bir yaklaşımla sorun çözme ve değerleri açıklığa kavuşturma özelliklerini

birleştirmeleridir. Bu iki dersin ortak amacı ise öğrencilere çokkültürlü bir bakış açısı ile barışı ve uluslararası iş birliğini teşvik etmektir (Howlett, 2008)

1.7. BARIŞ EĞİTİMİ'NİN ÖNEMİ

Barış Eğitimi, öğrencilere gelecek yönelimi sağlayarak toplumu olması gerektiği gibi yeniden yaratmaya çalışır. Şiddetin giderek arttığı dünyada çocuklar çoğu zaman umutsuzluğa düşebilmektedir. Barış eğitimi çalışmaları ile geleceğe yönelik çalışmalar öğrencilere umutla bakabilmeleri için nedenler sağlamaya çalışmaktadır. Barış çalışmaları ile derslerdeki öğrenciler barışı sağlamak için neler yapabileceklerini ve nasıl olabileceğini hayal edebilme fırsatı bulmaktadır. Bu bağlamda barış eğitimi, öğrencilere çatışmalarını şiddet içermeyen bir şekilde yönetme becerilerini öğretmek ve çatışma ile karşılaştıklarında barışı seçerek öğrencilerin şiddetin kötü etkisine karşı onları korumaya çalışmaktadır (Harris & Morrison, 2003).

Küreselleşen dünya ile günümüzde değerlerin azalması ile barış eğitiminin önemi daha da artmaktadır. Barış eğitimi ile yardımseverlik, sevgi, saygı, dayanışma ve hoşgörüyü kapsayan bir programdır (Keskin & Keskin, 2009). Toplumda iç ve dış barış ve huzurun sağlanabilmesi için barışa inanan ve mücadele eden bir nesil yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu durum sadece barış eğitimi ile mümkündür. Barış eğitiminin temel amacı barışçıl yöntemler ile öğrenciler arasındaki çatışmayı ve sorunları yapıcı şekilde çözmelerine yardımcı olmak ve barış kavramına ilişkin düşüncelerinin zenginleşmesini ve farkındalıklarının artmasını sağlayarak barışçıl toplumların oluşmasını sağlamaktır (Aslan&Kepenekçi vd., 2016).

21.yüzyılda karşılaşılan sorunlar arasında ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel sorunların eğitim ile sürdürülebilir kalkınma ilkelerini, uygulamalarını ve değerlerini tüm eğitim ve öğretim ortamına entegre etmeyi hedeflemektedir. Barış eğitimi, sürdürülebilir kalkınma ilkelerini gerçekleştirmek için barış değerlerini teşvik ederek önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda barış eğitimi, öğrencilerin ulusal ve küresel sorunları anlamaları ve tanımlarını, bu sorun ve çatışmaları şiddetsiz bir şekilde çözmeleri, kültürel çeşitliliğin farkında olarak evrensel insan hakları bilinci ile bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını geliştirme sürecidir (Julius & Ngao vd., 2012).

Barış eğitimi, disiplinler arası ve bütünsel bir yaklaşımı benimseyen değer temelli bir eğitim programıdır. Barış eğitimi programına erken çocukluk eğitiminde başlamak önem arz etmektedir çünkü çocukların barışı ve çatışma çözme becerilerini eğitim yıllarının ilk dönemlerinde öğrenmelidirler. Böylelikle çocuklar şiddetsiz bir şekilde çatışma çözme becerilerini öğrenerek ve farklı düşünceleri değerlendirme becerilerini kazanarak barışçıl bir geleceği inşa edebileceklerdir (Zoeppritz, 2016).

Maria Montessori'nin barış eğitimi felsefesinde “küresel vatandaşlık, kişisel sorumluluk ve çeşitliliğe saygı” değerinin önemli olduğu vurgulayarak bu değerlerin matematik ve dil bilimi konuları kadar önemli olduğunu belirtmektedir (Bajaj, 2008). Barış eğitimi ile ilgili araştırmalar incelendiğinde ahlaki gelişim teorilerini desteklemektedir. Barış eğitimi, bireyler arasında saygılı olarak tanımlanan prososyal davranış becerileri açısından bilişsel kuramcılardan olan Piaget ve Kohlberg'in düşünce gelişimleri ilgili tartışmaya katkı sağlamaktadır (Burns, Lyons & Niens, 2017).

1.8. BARIŞ EĞİTİMİ'NİN AMAÇLARI VE İLKELERİ

Harris & Morrison'a göre (2003), barış eğitiminin amacı çatışmaları ve sorunları şiddet içermeyen çözümlere ulaştırmaktır. Geçmişten günümüze gelen savaşlar, etnik çatışmalar, aileler arasındaki kavgalar, sokak suçları ve yoksulluk birçok insanın şiddet koşullarında yaşamasına ve yaşam mücadelesi vermesine sebep oluyor. Barış eğitimcileri çatışmaların nasıl başladığını, şiddet içerikli çözümlerin etkilerini ve bu şiddet içerikli davranışlara alternatif çözümleri *farklı bakış açısıyla* öğretirler. Öğrenciler ise çatışmaları şiddet içermeyen bir şekilde nasıl çözeceklerine dair çözüm yöntemlerini ve alternatif yöntemleri öğrenir.

Barış eğitimin amaçları altı maddede sıralanabilir (Chetkow-Yanoov, 1996);

1. Öğrencinin yaşadığı ülkedeki insanların bakış açısını anlayarak ideolojileri hakkında bilgisini arttırmak,
2. Öğrencilerin çatışma, düşmanlık ve iş birliği gibi tutum ve davranışlarında diğer insanlar üzerindeki etkisini empati yaparak anlamalarına yardımcı olmak,
3. Öğrencilerin barış kavramını analiz ederek anlamasını ve çatışma sürecindeki engellerini araştırmasını sağlamak,

4. Öğrencilerin farklı ortamlardaki çatışmaları şiddet içermeyen çözümlere ulaştırmasını ve bu çözümleri nasıl uygulayabileceğini öğretmek,
5. Öğrencilerin çatışma çözme becerilerini farklı yöntem ve teknikler ile barış sürecini anlamalarını sağlamak,
6. Öğrencilerin farklı gruplarda ve ortamlarda bulunmasını sağlayarak güven, öz saygı ve öz farkındalık gibi becerilerinin geliştirilmesinde yardımcı olmak

Harber'in (2018) araştırması incelendiğinde barış eğitiminin amacı barışın var olmasına katkı sağlayan bilgi, beceri, tutum ve davranışları topluluklar arasındaki çatışmaları çözmek amacıyla bireylerin öğrenmesi için olanak sağlamaktır.

Barış eğitiminin amacı çatışma ve çözme becerilerinin öğretilmesi amacıyla toplulukların birbirileri ile uyum içinde yaşayarak farklı kültürleri kabul edebilecekleri bir yaşam oluşturabilmeleridir (Salomon & Cairns, 2010; Harris, 2008)

Bar-Tal'a göre (2002), barış eğitiminin ilkeleri şu şekildedir;

1. Barış eğitimi disiplinler arası bir yaklaşımı benimseyen ve barış eğitiminin amaçlarını kapsayan temalar ile bir eğitim yönelimi olmalıdır.
2. Barış eğitimi açık fikirlere karşı saygılı olarak sorunlara karşı yaratıcı, eleştirel ve alternatif çözümler üretmeye ve değerlendirmeye hazırlamalıdır.
3. Barış eğitiminin içeriği ve kapsamı toplumsal sorunlarla ilgili ve sarmal bir yapıda olmalıdır.
4. Barış eğitmenleri hoşgörü ve iş birliği çerçevesinde rol ve model olarak bir deneysel öğrenme ortamı hazırlamalıdır.
5. Barış eğitimcileri barış değerlerine sahip olan ve bu değerleri öğrencilere aktaran bireyler olmalıdır.

1.9. BARIŞ EĞİTİMİ PROGRAMI İÇERİĞİ VE KAPSAMI

Barış eğitimi ilgili alan yazın incelendiğinde araştırmacılar barış eğitimi programını farklı bakış açıları incelemişlerdir. Günümüze kadar yapılan araştırmalardan elde edilen çıkarımlar programın içeriği ve kapsamını detaylı bir şekilde oluşturmaktadır.

Danesh (2006), barış eğitimini dört maddede açıklamıştır;

- Barış, politik, psikososyal, ruhsal ve ahlaki bir durumdur.
- Barış, birlik temelli bir dünya görüşünün en önemli parçasıdır.
- Birlik temelli dünya görüşü, barış ve iyileşme kültürünün oluşturulabilmesi için ön koşullardan birisidir.
- Barış çerçevesinde kapsamlı, entegre ve yaşam boyu süren bir eğitim; çatışma, yaşam ve kimlik temelli dünya görüşlerinden birlik temelli dünya görüşüne dönüşen en etkili yaklaşımlardan biridir.

Küresel barış kültüründe küresel vatandaşlık eğitimi, demokratik katılımın pedagojisi gerektirir. Barış eğitimi kapsamında öğrencilerin aktif katılımı ile küresel sivil toplum tarafından yürütülen küresel değişim sürecinde öğrencileri hazırlamak için en etkili pedagoji olmaktadır (Reardon & Cabezudo, 2002).

Galtung'a göre (2008), barış eğitiminin kapsamını beş aşamada açıklamıştır;

1. Analiz: Gerçek dünyada yaşananları gerçekçi bir perspektif ile ortaya koyularak açıklanması ve sunulmasıdır.
2. Hedef: Barış eğitiminde somut ve açık bir şekilde hedef belirlenmesidir.
3. Eleştiri: tercih edilen dünya ile gerçek dünya arasındaki elde edilen verileri ve değerleri kullanarak eleştirel bir bakış açısıyla yorumlamaktadır.
4. Öneri Oluşturma: Gerçek dünyadan tercih edilen dünyaya geçerken nasıl bir yol izleneceği, ne zaman, nerede, nasıl ve neden yapılması gerektiği hakkında öneriler sunulmasıdır.
5. Eylem: bu aşamada barış eğitimi programının barışı koruma gibi bir eylem içermesi anlamına gelmez. Program kapsamında bir fizik, kimya ve biyoloji laboratuvarında çalışmalar yapılabileceği gibi sosyoloji çalışmaları yapan kurumlar ile sivil ve toplum kuruluşlarına ziyaretler düzenlenebilir.

Harris'e göre (1996a), barış eğitimi stratejisi barış eğitiminin kapsamını ve içeriğini belirlemektedir. Barışı inşa etme sürecinde şiddetin sebepleri araştırılarak barış, çevresel sürdürülebilirlik, şiddetsizlik konularında öğrencilerin küresel bilince sahip olmaları amaçlanmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin kazanması gereken temel beceriler; öz disiplin, hoşgörü, dayanışma ve öfke kontrolüdür. Öğrenciler, iş

birliğine yönelik metotları benimseyerek olumsuz duygu durumlarından olumlu duygu durumlara geçmeleri beklenmektedir. Eğitim sürecinde sınıf ortamında alınacak kararlar öğrencilerin aktif katılımı ile demokratik bir şekilde alınmaktadır.

Harber'e (2018) göre fiziksel okullar inşa etmek tek başına yeterli olmamaktadır; daha iyi bir şekilde okulları inşa edebilmek için mevcut okul modelinden farklı okulların inşa edebilmesi barışın inşasında olumlu bir etki sağlayacaktır.

Barış eğitimcileri sınıflarında barış inşa etme sürecinde eğitim ve öğretim programına disiplinler arası yaklaşım ile entegre edebilmelidirler. Bu süreç içerisinde barış eğitiminin kapsamını bireysel ve toplumsal farklılıkları göz önüne alarak hazırlanmalıdır. Salomon'a göre (2002) barış eğitimi programı; farklı bağlamlarda tasarlanarak farklı işlevleri yerine getirmelidir.

Barış eğitimi, müze sergilerini ve hikâyeleri yorumlamaya ve sorgulamaya yönlendirerek eleştirel bir bakış açısıyla diyalog kurması yönünde bir denge sağlamasını hedeflemektedir. Müzeler; barış eğitiminin hedeflerinden biri olan eleştirel düşünme ile amaçlarını ve fikirlerini şeffaf bir şekilde tartışılmasını ve eleştirilmesini beklemektedir. Aynı zamanda müzeler, ziyaretçilerine müzeler tarafından anlatılmak istenen olayları analiz etmelerine yardımcı olmayı amaçlayarak 21. yüzyıl becerilerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Tamashiro & Furnari, 2015).

Toplumlardaki kültürel çeşitliliğin barışı inşa etmesi çabası ile birlikte çeşitli toplulukların müziği bir araç kullanarak barışa katkı sunmayı amaçlamışlardır. Bu çalışmalar ile müziğin toplumdaki çatışmaları önleme olasılığını en alt düzeye indirgenmesine odaklanılmaktadır. Aynı zamanda barış eğitimcileri müziğin, sosyal konuların öğretilmesine katkı sağlayan, travmayı iyileştirebilen, kültürler arası diyalogu ve gençlerin öz saygısını geliştirmesine katkı sağlayarak barışın inşasını desteklediğini savunur (Sandoval, 2016).

Çocuk edebiyatının iletişim becerilerini olumlu etkisi ile barışçıl bir şekilde şiddet içermeyen çatışma çözümü yöntemlerini öğretmek için bir araç olarak kullanılabilir. Hikâyelerdeki kahramanlar/karakterler aracılığı ile barışçıl şiddetsiz iletişimi çocukların anlamasına yardımcı olmaktadır (Wichert, 1989). Bu sebeple kitap seçimi yapılırken karakterlerin ve olay örgüsünün şiddet içerikli

olmamasına ve barışçıl davranışlarda bulunmasına dikkat edilmelidir. Aynı zamanda kitaplardaki resimlerin aktardığı değerlerde önem arz etmektedir (Hinitz, 1994).

Yapılan araştırmaların sonucunda barış eğitiminin içeriği ve kapsamı incelendiğinde barış konusu ile birlikte çevresel ve kişisel barışı kapsayan bir kavramdır. Aynı zamanda çokkültürlülüğü benimseyerek bireysel ve gruplar arasındaki eşitliği sağlayan, çeşitliliklere ve farklılıklara saygı gösteren bireyleri yetiştirilmesini sağlar (Tanyel & Kırarp, 2021).

1.10. BARIŞ EĞİTİMİ MODELLERİ

Barış Eğitimi, dünyada farklı eğitim yaklaşımları ve farklı disiplinler ile eğitim programların yansıtılmaktadır (Harris & Morrison, 2003; Bar-Tal, 2002). Noddings'e göre (2013), barış eğitimi okul müfredat programında ek bir ders olarak değil barış eğitiminin içeriğinin tüm ders ve konulara entegre edilmelidir.

Barış eğitim programın uygulanacağı toplumda barış kültürünü sağlayabilmek için toplum ihtiyaç ve beklentileri esas alınarak barış eğitimi programının hazırlanması gerekir. Bu aşamadan sonra barış kültürü evrensel bir boyuta ulaşabilmektedir (Yılmaz, 2018).

Tarihler boyunca yaşanan etnik çatışmaların yaşanması sebebiyle düşmanlığın ortadan kaldırılması ve insanların empati becerilerini arttırmak için farklılıklara saygının temeli ile barış eğitimi programı uygulanmaya başlanılmıştır. Bölgelerin yaşadığı farklı toplumsal olaylar ile her ülkede barış eğitimi farklı boyutlarda çalışılmaktadır. Hindistan'da adil ve şiddet içerikli olmayan bir barış eğitimi programı; Japonya'da çevresel temelli barış eğitimi programı; İskandinav ülkelerinde insan hakları temelli barış eğitimi programı; Amerika'da ise çatışma çözme temelli barış eğitimi programı olarak içeriği ve kapsamı oluşturulmuştur (Sağkal, 2011).

21. yüzyıl da barış eğitiminin birleştirici yapısı küresel vatandaşlık haklarının evrensel hedefleri, birlikte olmayı olumlu yönde etkileyecektir. Bu bağlamda birleştirme eğitiminin yönelimi, bütünsel bir pedagojiye doğru olacaktır (Kang, 2018).

Harris & Morrison'a göre (2003), barış eğitimini farklı yaklaşımlar ile incelemiştir. Barış eğitim programını insan hakları eğitimi, çevre eğitimi, uluslararası

eğitim, çatışma cözümü eğitimi ve gelişme eğitimi olmak üzere beş yaklaşım adı altında ortaya koymaktadır.

1. İnsan Hakları Eğitimi

Bu yaklaşım ile barış eğitimcileri toplumda adaleti ve barışı sağlayabilmek için Evrensel İnsan Bildirgesinden yararlanarak barış eğitimine insan hakları beyanına uygun bir şekilde evrensel bir bakış açısı kazandırmaktadır. Barış eğitimcileri, toplumda ortaya çıkan nefret söylemleri, etnik ve dini çatışmaları azaltmaya calışarak toplumda empati duygusunun arttırılmasına katkı sağlamalıdır (Harris & Morrison, 2003).

2. Çevresel Eğitim

Çevresel eğitim yaklaşımı, bütünsel düşünce yapısı çerçevesinde doğal ve yapay sistemlerin birbiri ile nasıl ilişkili olduğuna katkı sağlar. Çevrenin incelenmesi kapsamında yapılan bu calışmalar, temel ekolojik bilgiler ile doğal kaynakların korunması hakkında bir bakış açısı geliştirmektedir. Barış eğitimcileri, bireylerin yaşadıkları bölgenin korumasını da vurgulamaktadır (Harris & Morrison, 2003).

3. Uluslararası Eğitim

Barış eğitimcileri, öğrencilere dünyadaki sorunlara karşı evrensel bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerin dünyada barış için mücadele eden merhametli bireyler olarak yetişmesini beklemektedirler. Bu yaklaşım, yakın tarihte Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arası dönemde ortaya çıkmıştır. Barış eğitimcileri bu dönemde öğrencilerin toplumsal olaylar karşısında bilinçli farkındalık geliştirmeleri ve farklı din, ırk ve etnisite hakkında bilgiler edinilerek dünya vatandaşlığına öğrencileri hazırlamaya calışmaktadırlar. Dünya vatandaşlığı eğitimi ile öğrenciler farklı kültürel değerleri, gelenekleri ve görenekleri, öğrenmektedirler (Harris & Morrison, 2003).

4. Çatışma Cözme Eğitimi

Toplumsal yaşamda bireyler arasında meydana gelen çatışmalar ile barış eğitimcileri tarafından bu soruna karşı çatışma cözme yaklaşımı geliştirildi. Barış eğitimi kapsamında yapılan bu calışmalar bireyler arasında barışçıl ilişkiler kurarak

iletişim becerilerinin güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu yaklaşım ile öğrenciler; empati, öfke kontrolü, duygusal farkındalık ve problem çözme becerilerini öğrenmektedir. Böylelikle bu gelişmenin okul iklimine olumlu bir etkisi olduğu barış eğitimcileri tarafından gözlemlenmiştir (Harris & Morrison, 2003).

5. Gelişim Eğitimi

Gelişim eğitimi, bireylerin toplumda yaşanan siyasi, ekonomik ve eğitim sorunlarına karşı eleştirel bir yaklaşımla bilinçli olmalarını amaçlamaktadır. Barış eğitiminin bu modeli ile toplumları geliştirmek için şiddet içermeyen barışı inşa etme stratejilerin önemini vurgulanır. Toplumdaki bireylerin adaletsizlik karşısında mücadele ederek pozitif bir barış bakış açısına sahip olmaları hedeflenmektedir (Harris ve Morrison, 2003)

1.11. BARIŞ EĞİTİMİ'NDE ÖĞRETMENİN ROLÜ

Barış eğitimi; öğretmen, öğrenci, ebeveyn ve toplum arasında iş birliğini önemseyerek çatışma yönetimi ile öğrencilerde olumlu tutum ve davranış değişikliğine katkı sağlayacaktır (Mishra, 2010). Barış eğitimcilerinin önemli görevlerinden birisi; yetiştirilen bireylerde sürdürülebilirliğe odaklanan bir bakış açısı geliştirebilmektedir (Harris & Morrison, 2003).

Çocuklarda barış anlayışının temelini oluşturmak için erken çocukluk döneminden başlanması ve geliştirilmesi için eğitim kurumları, eğitim programı ve öğretmenlerin bu konuda birçok sorumluluğu olmaktadır. Öğretim programlarındaki hedefler eğitim-öğretim ortamına yansımından dolayı erken çocukluk döneminden başlayarak barış eğitimine yer verilmesi gerekmektedir. Barış eğitimcileri, empati kurabilen, hoşgörülü, şiddet içermeyen barış yollarla sorunlara çözüm bulabilen ve barış içinde yaşayabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Aslan vd., 2016)

Barış değerinin erken çocukluk döneminde verilmeye başlanması ve çocukların demokratik ortamlarda büyüyerek gelecekte bir vatandaş bilinci ile yaşamaları için eğitimcilerin rol ve model olarak yetiştirmeleri gerekmektedir (Kamaraj & Aktan Kerem, 2006).

Barış eğitiminde öğretmenin rolleri dört maddede incelenebilir;

- Öğretmenler, öğrencilerin öğrenmelerini destekleyerek ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı yöntem ve teknikleri kullanmak,
- Öğrencilerin aktif katılımının sağlanması ve öğrenciler arasında olumlu iletişimi destekleyen fiziksel ortamı hazırlamak,
- Öğretmenin ilgili alana hâkim olması ve öğrencinin gelişimini desteklemek,
- Öğretmenler, öğrencilere rol ve model olarak demokratik yöntemler ile tutum ve davranışlara olumlu yönde katkı sağlamak (Julius & Ngao vd., 2012).

Barış eğitimcileri, barış eğitim programı yaklaşımlarından olan iş birliği yaklaşımı ile okul- ebeveyn ilişkisi içinde farklı kültürel, çevresel, toplumsal ve bireysel projeler gerçekleştirerek toplum içinde ve öğrenciler arasında barışı teşvik edebilir ve barışçıl bir ortam oluşturabilmektedir (Johnson & Johnson, 2010).

Barış eğitim programının uygulanmasının büyük bir sorumluluğu öğretmene bağlıdır. Barış eğitimcileri, daha adil ve eşit bir ortam sağlayabilmek için;

- Barış eğitimcileri, kendi önyargılarını geri planda bırakıp sınıf ortamında eşitsizliklere sebep olan uygulamalarının tespitini yapmalı,
- Barış eğitimcileri, öğretim programını barış değerleri açısından eleştirel düşünme, karar verme ve iletişim becerileri konusunda öğretim programını incelemeli,
- Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve merak duyguların a ortak olarak öğrenci-öğretmen iş birliğini sağlamalı,
- Barış eğitimi programı aracılığı ile eleştirel düşünmeyi sınıf ortamına entegre edebilmeleri gerekmektedir (Ferber, 2018).

1.12. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE BARIŞ EĞİTİMİ

Birleşmiş Milletler (BM), uluslararası iş birliğini teşvik etmek ve barışı korumak amacıyla 1945 yılında kurulmuştur. Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşuna bağlı olan ve eğitim politikası ile ilgili birim Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) olduğundan dolayı barış eğitimi çalışmaları UNESCO'nun merkezinde yürütülmektedir (Page, 2008). UNESCO, barış eğitimi

teşvik etmek amacıyla 1953 yılında uluslararası Kardeş Okullar Ağı (ASPnet)'ni kurmuştur. Bu kapsamda 180 ülkede 10.000 farklı eğitim kurumları barış, kültürlerarası diyalog, uluslararası anlayış çerçevesinde faaliyetlerini gelenek ve göreneklere saygılı bir şekilde yürütmeye devam etmektedir (UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 2024).

Barış eğitimi, okul sistemi aracılığı ile uygulanmasıdır. Öğretmenlerin, gelecek kuşağın şekillenmesinde ve onları toplum içindeki barışçıl ortama hazırlayabilmelerinde etkisi büyüktür. Barış, sadece toplumda ve bireyler arasında şiddetin olmaması demek değildir. Aynı zamanda hoşgörü, anlayış ile farklılıklara saygı ve sevgidir (Galtung, 2000; UNESCO,2005).

Yirminci yüzyılın sonlarında Birleşmiş Milletlerin önderliğinde, okullarda barış ve barış stratejilerin öğretilmesi yönünde bir çağrı yapıldı. Bu çağrı ile birlikte 1995 yılında UNESCO 28. Genel Konferansında 186 üyenin katılımıyla bu yüzyılın sonlarında en büyük zorluklardan birisinin savaş ve şiddet kültüründen barış kültürüne bir geçişin zor olduğunu açıklandı. 1998 yılında Birleşmiş Milletler ve UNESCO, 2000 yılını ve 2001-2010 yılını Dünya Çocukları için Barış ve Şiddetsizlik Yılı olmak üzere 10 yılı ilan etmiştir (Harris & Morrison,2003).

1.13. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.13.1. Yurtiçi Araştırmalar

Urlu (2019), doktora tezi araştırmasında sınıf eğitimi anabilim dalında eğitim gören öğrencilerin barışa yönelik tutumlarını cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik özellikleri, yaşanılan coğrafi bölge, etnik köken, siyasi görüş ve haberleri takip etme düzeyi değişkenleri açısından barışa yönelik tutumlarını ve barışa ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırmada yakınsayan paralel karma deseni kullanılarak nitel ve nicel veriler ayrı ayrı analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden odak grup görüşmesi kullanılmış ve kendini muhafazakâr olarak tanımlayan öğrenciler, kendini ülkücü olarak tanımlayan öğrenciler, kendini sol görüşlü olarak tanımlayan öğrenciler ve kendini hiçbir görüşe yakın hissetmeyen ve apolitik olarak tanımlayan öğrenciler den oluşmak üzere dört farklı gruptan oluşan 13 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Nicel verilerin toplandığı aşamada ise her coğrafi bölgeden en az bir üniversite seçilerek toplamda 1237 sınıf eğitimi programı öğrencisine ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmada Yükseköğretim Kurulunun belirlediği 2018 sınıf ğretmenliği lisans programı ders içerikleri ve eğitim fakültelerinin eğitim kataloglarında ilan ettikleri ders içerikleri, Barış Tutum leği, Kişisel Bilgi Formu ve Görüşmeler/Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf eğitimi programı ğrencilerinin annenin eğitim düzeyi, yaşanılan coğrafi bölge, cinsiyet, haber kaynağı türü sayısı ve haberleri takip süresi, siyasi görüş değişkenlerinin barış tutumunu anlamlı düzeyde etkilediğine ulaşılmıştır.

Tapan (2006) yüksek lisans tez çalışmasında, Barış Eğitimi Programı'nın sekizinci sınıf öğrencileri üzerinde çatışma çözme becerilerine etkisini araştırmıştır. Araştırmadaki deney grubu 12 kız ve 8 erkek, kontrol grubu ikse 9 kız 8 erkek olmak üzere toplamda 37 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmacı, gruplardan birine Barış Eğitimi Programı uygulayarak dđer gruba uygulama yapmamıştır. Yapılan araştırmada çatışma zme Eğilimi leği kullanılarak her iki grubada uygulanmıştır. Barış Eğitimi Programı uygulanan öğrenciler diğer gruptaki öğrencilere göre çatışma çözme becerileri kazandıklarına dair örnekler vererek açıklamışlardır. Barış Eğitimi Programı uygulanmayan öğrenciler ise olumsuz olarak değerlendirmişlerdir.

Jağanjac (2021) yüksek lisans tez çalışmasında, barış inşaşında eğitimin rolünü incelemektedir. Bu kapsamda araştırmanın amacını, kalıcı bir barış oluşabilmesinde eğitimin önemi oluşturmaktadır. Araştırmada nicel ve nitel veri yöntemler kullanılarak "Eğitim ve tarih ders kitaplarında bulunan içerik, barış inşaşında olumsuz yönde katkıda bulunmaktadır?" sorusuna cevap aramaktadır . Yapılan araştırmada Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Karadağ'da okutulan 19 tarih ders kitabından oluşmaktadır. 19 örnek tarih ders kitabının incelenmesi ile tarih ders kitaplarının barışın inşa edilmesinde olumsuz yönde etkisinin olduğuna dair sonuca varılmıştır.Araştırma yapılan ülkelerin tarih kitaplarında gruplar arasında sosyal bölünmeleri derinleşterek şiddeti normalleştirebilen bir niteliğe sahip olmaktadır.

Sağkal (2011)'ın altıncı sınıf öğrencileri ile yaptığı bir araştırmada barış eğitimi programının öğrencilerde saldırganlık eğilimlerinin azalmasında ve empati düzeylerinin arttırılmasında etkili bir program olduğu görülmüştür.

Arslan (2018), yüksek lisans tez çalışmasında Orta Doğu coğrafyasında yer alan Suriye iç savaşının çocuklar üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda savaşın çocuklar üzerinde birçok soruna yol açtığı belirlenmiştir. Savaşlar, çocuk ölüm sayılarını arttırmakla birlikte eğitim, sağlık ve barınma hakkı çocuk haklarını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda çocuk askerlerin varlığının bir yapısal sorun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aktaş (2012), doktora tez çalışmasında ortaokul öğrencileri ile tarih eğitiminde savaş ve barış konularında bilgi ve tutumlarını incelemiştir. Bu araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerini kullanarak karma yöntem kullanmıştır. Araştırmanın nicel bölümü 3026 ortaöğretim öğrencisi ile çalışarak öğrencilerin savaş ve barış konuları ile ilgili tutumlarını tespit etmektedir. Nitel bölümünde ise farklı okul türlerinde öğrenim gören 70 öğrenci ile görüşme yapılarak yedi okul türünden 10 öğrenci görüşmeye katılım sağlamıştır. Araştırma sonucunda nicel bölümde savaş ve barış ilgili tutumlarında savunma savaşına önem verdiklerini sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin savaş filmi izlemek ve savaş oyunu oynamak öğrencilerin savaş ve barış kavramlarına ilişkin bakış açılarını etkilediği tespit edilmiştir. Nitel bölümde ise öğrenciler barışı olumlu yanıtlayarak fakir bölgelere yardım etmek ve barış olması için insanlara ayrımcılık olmaması gerektiğini; savaşı ise iç savaşların büyük devletlerin diğer ülkelerdeki petrollere el koymaları için yaptıkları bir eylem olarak nitelendirmişlerdir.

Coşkun (2012), yüksek lisans tez çalışmasında ilköğretim birinci ve ikinci kademedeki ders programının barış eğitimi açısından değerlendirmesini ve ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerinin barış eğitimine yönelik görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın modeli betimsel tarama modeli olmakla birlikte programların incelenmesi için dokümantasyon tekniğini kullanmıştır. Ders programlarında kazanımlar, beceriler, kavramlar ve değerler barış eğitiminin içerik ve kapasasına göre değerlendirilmiştir. Veri toplama araçlarından anket tekniği kullanılarak öğretmenlerin görüşleri incelenmiştir. Verilerin analizinde ilköğretim birinci ve ikinci kademedeki yer alan kitaplar barış eğitimi desteklemezdir. En çok destekleyen ders ise ikinci kademedeki Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi olmaktadır. Anket verilerinin analizinde ise öğretmenler, barış eğitiminin temel unsurlarının ilköğretim programlarında tam olarak yer almadığını ifade etmişlerdir.

Programlarının incelenmesi ile öğretmenlerin görüşlerinin büyük ölçüde tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erhan (2020), yaptığı araştırmada resimli çocuk kitaplarını barış eğitimi bileşenlerinden olan ‘çokkültürlülük’ kavramı açısından incelemiştir. Bu araştırmada tarama modelinde yapılarak döküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın veri kaynağını Türkiye’de en az beş yıl süre ile çocuk kitapları yayımlayan yayınevlerinin 2015 yılında yaptıkları birinci basımları olan erken çocukluk dönemi resimli çocuk kitaplarından oluşmaktadır. Belirlenen ölçütlere uygun 200 kitap arasından rastlantısal olarak 40 kitap belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre kitaplarda yer alan metinlerde kültürel farkındalığın alt kategorilerinde en çok harita en az ise kültürel önyargılardan kaçınma ile beslenme ve yemek farklılığına ilişkin anlatımlara yer verildiği tespit edilmiştir.

1.13.2. Yurtdışı Araştırmalar

Smith (2001) doktora tez çalışmasında, Şiddetsizlik Eğitim Programı’nı ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerine uygulayarak şiddet olaylarını azaltması üzerinde etkisini incelemiştir. Deneysel desenin kullanıldığı bu araştırmada öntest-sontest uygulanarak deney grubundaki öğrencilere 9 hafta süresince Martin Luther King’in Şiddetsizlik Eğitim Programını uygulamıştır. Araştırmanın sonucuna göre deney grubundaki öğrenciler kontrol grubundaki öğrencilere göre şiddetsizlik anlaşmazlık çözüm stratejilerinde teknik ve becerilerini arttırdığı tespit edilmiştir.

Spears (2004) doktora tez çalışmasında, Barış Eğitimi Programı’nı ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerindeki algısını incelemiştir. Etnografik araştırma yöntemi kullanılan araştırmada 9 öğrenci ve 5 veli ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda ise öğrencilerin bakış açısının olumlu yönde gelişerek daha iyimser oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynler ile yapılan görüşme sonucunda çocukları ile olan ilişkilerinin olumlu yönde geliştiğini belirtmişlerdir.

Danesh (2006), yaptığı bir araştırmada Bosna-Hersek’teki okullarda barış eğitimi programını uygulayarak savaş sonrasındaki öğrencilerde etkisini incelemiştir. Bu kapsamda Barış Eğitimi Programı uygulama sürecine 112 okuldaki 80.000 öğrenci ile yaptığı araştırma sonucunda elde edilen verileri analiz etmiştir. Çalışmada Barış Eğitim Programının şiddet ve savaşın yıkıntılarından iyileştirici ve barışçıl bir

kültür yaratmalarına yardımcı olarak birlik temelli dünya görüşüne katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Oppenheimer ve Kuipers (2003), yaptığı bir araştırmada 10 yaşındaki 56 Filipinli çocuğun barış, savaş ve barışı anlama stratejilerini incelemektedir. Bu çalışma kapsamında kırsalda yaşayan çocuklar kentte yaşayan çocuklara göre daha az ayrıntılı cevaplar vermiştir. Bu durum yoksul kesimde yaşayan çocukların yaşadığı bölgenin sosyo-ekonomik düzeyinin barış, savaş ve barışı anlama stratejilerinde etkili olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kırsal kesimdeki yaşayan çocukların günlük hayatta mücadelelerinden dolayı küresel olaylara ilgilerinin az olduğu belirlenmiştir.

Fargas-Malet, M., ve Dillenburger, K. (2014), yaptığı bir araştırmada Kuzey İrlanda'daki altı ilkokuldan 179 çocuk (106 kız ve 73 erkek) çalışmaya katıldı. Çalışmadaki 37 çocuk entegre bir okula devam ederken, 71'i üç kontrol edilen okuldan birine ve 71'i iki bakımlı okuldan birine devam etti. Tüm çocuklar, Kuzey İrlanda'da 1998'deki barış anlaşmasının hemen ardından doğan; 91'i 9-10 yaşında ve İlköğretim 6. Sınıf ile 88'i 10-11 yaşında ve İlköğretim 7. sınıfına devam eden çocuklardan oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında çocukların kendi hayatları hakkındaki algılarını çiz ve anlat tekniği ile resim çizmişlerdir. Çocukların çoğunluğu tarafından günümüzü anlatan resimlerde barış ve umut unsurları yer alırken geçmişi anlatan resimlerde olumsuz duygu ve şiddet unsurlar daha çok yer almıştır.

Rosell (1968), yaptığı bir araştırmada 8-14 yaşları arasında 198 çocuk ile çalışmayı uygulamıştır. Araştırmada çocukların savaş ve barışa karşı bakış açılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların savaş kavramına bakış açılarında kızlar, sonuçlardan daha fazla bahsederken, savaş süreçlerinden daha az bahsetmektedirler. Barış kavramını ise savaşın tersi olarak algılamışlar ve bir sessizlik olarak düşünmüşlerdir. Ayrıca, çocukların barış hakkında savaş kadar fazla ifade etmedikleri tespit edilmiştir.

Cooper (1965), savaş kavramının gelişimi ile ilgili yaptığı araştırmada İngiliz grubunda 7-8 yaş aralığında 64, 10-12 yaş aralığında 94 ve 14-16 yaş aralığında ise 63 çocuk olmakla birlikte Japon grubunda 7-8 yaş aralığında 65 ve 13-14 yaş aralığında ise 48 çocuk araştırmaya katılmış olup toplamda İngiliz grubunda

221 İngiliz çocuk ve Japon 113 çocuk yer almaktadır. Bu araştırmada İngiliz ve Japon çocukların savaş ve barış kavramına bakış açıları karşılaştırılmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre büyük yaş grubundaki Japon çocukları, aynı yaştaki İngiliz çocuklarına göre daha fazla güncel olaylar, insanlar, ülkeler ve kişiliklerin farkındadır. Daha küçük yaş grubundaki İngiliz çocukları ise tarihsel olarak daha bilinçli olmaktadır. Barış kavramında ise İngiliz çocuklarında kişisel unsurlar daha fazla iken Japon çocuklarında bu unsur sosyalleşme ile ifade edilmektedir.

Ålvık (1968), okul çağındaki çocukların çatışma, savaş ve barış kavramına görüşlerini incelemiştir. Araştırmaya 2. 4. ve 6.sınıfta eğitim gören çocuklar olmak üzere yüksek düzey bölgedeki okula 58 ğrenci katılım sağlarken düşük düzey bölgedeki okulda 56 ğrenci katılmıştır. Araştırmadaki sonuçlara göre sosyo-ekonomik düzeyler arasında küçük farklılıklar bulunduğu sonuncuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin çocukları ile daha çok savaş ve barış hakkında konuştukları bulgusu tespit edilmiştir. Öğrenciler, savaş kavramını savaşma, öldürme, ölme, savaş ve silahlar ile ilişkilendirirken barış kavramını ise duraklama ve hareketsizlik hali olarak ilişkilendirmişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi bölümlerine yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek 'e göre (2016) nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanılması ile olayların ve algıların doğal bir ortamda bütüncül ve gerçekçi bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Bu araştırmanın deseni ise nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim desenidir. Olgubilim deseni, araştırmacıların istediği şey insanların bir olguya karşı algısını inceleyerek temel yapısını tanımlamaktır. Bu desende, insanlar benzer deneyim ve tecrübeleri ortak bir biçimde yorumladıkları kabul eder ve bu ortak noktaları anlatmayı ve tanımlamayı amaçlar (Fraenkel vd., 2012). Olgubilim desenin amacı, bireylerin gündelik yaşamda karşılaşılabilecekleri olguları, algıları, deneyimleri veya durumlara yükledikleri anlamları ortaya çıkarmaktır. Olgubilim deseni ile mutlak bir sonuca ulaşamayabilir fakat olguyu anlamaya yardımcı olacak açıklamalara ulaşılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Bu çalışmada, okul öncesi dönemdeki çocukların barış ve savaş kavramlarına yönelik bakış açısını incelemek için olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, bireylerin yaşantılarında edindikleri deneyimleri ve algıları ortak bir şekilde tanımlayabilmek için uygun bir araştırma zemini oluşturur.

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okul öncesi eğitime devam eden altı yaş grubundaki 60 çocuk oluşturmaktadır. Veriler aynı eğitim-öğretim yılının bahar yarıyılı döneminde toplanmıştır. Örneklem belirlenirken

aşırı veya aykırı durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Aşırı veya aykırı durum örneklemeinde araştırmanın amacına göre belirlenen ve araştırmada yer alan soruların cevaplanmasında en anlamlı katkıyı yapan örnekler seçilmektedir (Marshall & Rossman, 2014). Aykırı durum örnekleminde iyi örneklerin derinlemesine çalışılarak elde edilecek bilgi, evrendeki ortalama bir durumu betimleyen bir istatistiksel veriye göre daha fazla olacaktır (Vogt vd., 2012). İstanbul ilinin Küçükçekmece ilçesinde sosyo-ekonomik düzey açısından farklı mahalleler ve farklı kültüre sahip aileler bulunduğundan dolayı bu örneklem seçilmiştir. Örneklemede 60 çocuk seçilerek 30 çocuk yüksek sosyo-ekonomik düzey grubu ve 30 çocuk düşük sosyo-ekonomik düzey grubu çocuklardan oluşmasına dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılan çocuklarda cinsiyet dağılımının homojen olmasına özen gösterilmiştir. Çalışma grubunda yüksek sosyo-ekonomik düzeyde olan çocuklardan 16 erkek-14 kız; düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan çocuklardan ise 14'ü erkek 16'sı kızdır.

Çalışma grubu, MEB tarafından 2017-2018 yılında sınırları 64 ay olarak belirlenen okul öncesi eğitiminin son döneminde olan 64-78 aylık çocuklardan oluşturulmuştur. Katılımcıların yaşları tabloda gösterilmekte olup yaş ortalaması 70 aydır. Seçilen okullar yüksek sosyo-ekonomik düzey (sed) ve düşük sosyo-ekonomik (sed) grubundaki ailelerin çocukları olup ailelerden alınan izin belgesi doğrultusunda bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Ailelerden izin alınırken çocukların isimlerinin hiçbir yerde geçmeyeceği çocukların isimleri kodlanarak belirtileceği ve araştırma hakkında kısa bir bilgi ise öğretmen aracılığı ile verilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların demografik bilgileri şu şekildedir;

Tablo 2.1: Çalışma grubuna ilişkin yüksek sosyo-ekonomik düzey grubu demografik bilgiler.

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaşı(ay)	Okul öncesi eğitimdeki kaçınıcı yılı
ÇYK1	K	66 aylık	1
ÇYE2	E	76 aylık	2
ÇYK3	K	68 aylık	1
ÇYK4	K	78 aylık	2
ÇYK5	K	67 aylık	2
ÇYK6	K	64 aylık	1
ÇYE7	E	71 aylık	2
ÇYK8	K	66 aylık	2

Tablo 2.1 (devam): Çalışma grubuna ilişkin yüksek sosyo-ekonomik düzey grubu demografik bilgiler.

ÇYE9	E	76 aylık	2
ÇYE10	E	67 aylık	3
ÇYK11	K	75 aylık	3
ÇYK12	K	74 aylık	3
ÇYK13	K	76 aylık	3
ÇYK14	K	74 aylık	3
ÇYE15	E	78 aylık	2
ÇYE16	E	71 aylık	2
ÇYK17	K	72 aylık	1
ÇYE18	E	72 aylık	3
ÇYK19	K	71 aylık	3
ÇYK20	K	71 aylık	3
ÇYE21	E	72 aylık	1
ÇYK22	K	69 aylık	2
ÇYE23	E	72 aylık	3
ÇYE24	E	68 aylık	1
ÇYE25	E	69 aylık	3
ÇYE26	E	71 aylık	3
ÇYE27	E	74 aylık	2
ÇYE28	E	74 aylık	3
ÇYE29	E	73 aylık	3
ÇYE30	E	70 aylık	2

Araştırmanın çalışma grubu sosyo-ekonomik düzeyi yüksek 64- 78 aylık 30 çocuktan oluşmaktadır. Tablo 2.1’de görüldüğü gibi katılımcı kodları ise Çocuk Düşük Sed Kız/Erkek(ÇDK-ÇDE) olarak kodlanmıştır.

Tablo 2.2: Çalışma grubuna ilişkin düşük sosyo-ekonomik düzey grubu demografik bilgiler.

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaşı(ay)	Okul öncesi eğitimdeki kaçınıcı yılı
ÇDK1	K	68 aylık	1
ÇDE2	E	71 aylık	1
ÇDK3	K	68 aylık	1
ÇDK4	K	70 aylık	1
ÇDE5	E	71 aylık	1
ÇDE6	E	71 aylık	1
ÇDK7	K	68 aylık	2
ÇDK8	K	70 aylık	2

Tablo 2.2 (devam): Çalışma grubuna ilişkin düşük sosyo-ekonomik düzey grubu demografik bilgiler.

ÇDE9	E	76 aylık	2
ÇDE10	E	70 aylık	1
ÇDE11	E	71 aylık	1
ÇDE12	E	68 aylık	1
ÇDK13	K	71 aylık	1
ÇDE14	E	68 aylık	1
ÇDK15	K	66 aylık	1
ÇDK16	K	74 aylık	2
ÇDK17	K	70 aylık	1
ÇDE18	E	71 aylık	1
ÇDK19	K	70 aylık	2
ÇDK20	K	66 aylık	1
ÇDK21	K	71 aylık	1
ÇDE22	E	71 aylık	1
ÇDK23	K	74 aylık	1
ÇDE24	E	68 aylık	1
ÇDK25	K	75 aylık	1
ÇDK26	K	68 aylık	1
ÇDK27	K	75 aylık	2
ÇDE28	E	78 aylık	1
ÇDE29	E	67 aylık	1
ÇDE30	E	66 aylık	1

Araştırmanın çalışma grubu sosyo-ekonomik düzeyi düşük 66- 78 aylık 30 çocuktan oluşmaktadır. Tablo 2.2’de görüldüğü gibi katılımcı kodları ise Çocuk Düşük Sed Kız/Erkek(ÇDK-ÇDE) olarak kodlanmıştır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları;

1. Çocuk Demografik Formu; Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Görüşme yapılan çocukların doğum tarihi, cinsiyeti, okul öncesi eğitimdeki yılı ve ebeveyn bilgilerinin olduğu bir formdur.
2. Çocuk Görüşme Soruları; Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu konu ile ilgili alan yazın taranarak oluşturulmuştur. Savaş ve barış kavramına ilişkin sorular hazırlanarak alanında uzman 4 kişiden onay alınarak pilot uygulama için son hali verilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme soruları, savaş kavramı ile ilgili 8 soru ve

barış kavramı ile ilgili 7 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu ve kullanılan kitapların ilgili alandan uzman görüşü onayı alınmakla birlikte 10 çocukla bir pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma sonucunda sorular ve veri toplama aracının uyumluluk gösterdiği belirlenmiştir. Belirlenen görüşme formuna son hali verilerek araştırmanın veri toplama sürecine hazır hale getirilmiştir.

3. Resimli Hikâye Kitapları; İnternet kitap satışı yapan web sitelerinin çocuk kitapları sekmesinde yer alan okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden İngilizce ve Türkçe resimli hikâye kitapları taranarak ön liste oluşturulmuştur. İlk olarak bu listedeki kitaplar savaş ve barış anahtar kelimeleri ile sınıflandırılmıştır. Buna ek olarak savaş ve barış kavramı ile ilgili alternatif anahtar kelimeler (göç, yolculuk, özgürlük, kuş vb.) yazılarak okul öncesi çocuklarına hitap eden 11 kitaptan oluşan bir liste çıkartılmıştır. Okul öncesi ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanındaki uzman görüşlerinin sonucunda iki kitap belirlenerek araştırmanın veri toplama sürecine eklenmiştir. Bu araştırmada barış kavramı ile ilgili olan kitap “Peace is on Offering -Annette LeBox” kitabı kullanılması tercih edilmiştir. Bu kitap İngilizce yazılmış olup Türkçe olarak henüz yayımlandığı için okul öncesi alanında çevirmenlik yapan bir uzman tarafından bu araştırmada kullanılmak üzere Türkçeye çevrilmiştir. Savaş kavramı ile ilgili çeviri kitap olan “Savaş Neleri Sevmez? -Ximo Abadía” kitabı kullanılmıştır.
4. Savaş ve Barış kavramları ile çizilen resimlerden oluşmaktadır.

2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Bu araştırmada uzman görüşü onayından geçen görüşme soruları ve kitapların etik kurul onayı alınmıştır. İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nden ise MEB izni alınarak Küçükçekmece ilçesi okullarında uygulama süreci başlamıştır. Araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının barış ve savaş kavramına bakış açılarının incelenmesi için veri toplama süreci tek seferde olmak üzere üç aşamada gerçekleşmiştir. Bu aşamalardan ilki bireysel görüşme öncesinde savaş ve barış kavramları ile ilgili birer kitap okunmuştur; ikinci aşamada, yarı yapılandırılmış

bireysel görüşme soruları sorulmuş; üçüncü aşamada ise çocuklara savaş ve barış kavramları ilgili resim çizmeleri istenmiştir.

Çocukların savaş ve barış kavramlarıyla ilgili bakış açılarını ve tanımlamalarını yordayabilmek için savaş kavramından 8 soru, barış kavramından ise 7 sorularak her iki kavram için resim çizmeleri istenmiştir. Çocukların bireysel görüşmede sorulara karşı bir fikri yoksa “Fikrim yok, bilmiyorum” cevaplarını söyleyebilecekleri belirtilmiştir. Formda (EK-1) her bir kavram ile ilgili bakış açılarını anlama düzeyindeki sorular içermektedir. Çocuklara yapılan yüz yüze görüşmede görüşme süresi çocuğa göre değişkenlik göstermekte olup ortalama 25-35 dakika aralığında gerçekleşmiştir. Araştırmacı, Etik Kurul Onayı alınmasının ardından İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğünden MEB İzni alınarak Küçükçekmece içerisindeki okulların müdürleri ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın çerçevesine uygun okullar belirlendikten sonra okul müdürlerinin onayı ile okulun sakin ve boş bir sınıfı veya odasında görüşmeler gerçekleşmiştir. Araştırmada görüşmelerin çocukların serbest oyun zamanında yapılmasına ve sessiz bir ortamda geçmesine özen gösterilmiş ve iki kavram ile ilgili 15 soru ve iki resim ile birlikte görüşme süreci tamamlanmıştır. Aynı zamanda öğretmenlerden her çocuk için “Kişisel Bilgi Formu” doldurmaları istenmiştir. Çocuklarla yapılan bireysel görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilerek süreç sonlanmıştır. Çocukların ses kayıt cihazından olumlu ya da olumsuz bir etkilenme yaşamamaları için çocuklara bu durum yansıtılmamıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizinde nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, gözlem ve görüşme sonucunda elde edilen verilerin yorumlanmış ve düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya sunulabilmesidir. Elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır. Çalışmadan ortaya çıkan bulgular ile ilgili neden-sonuç ilişkisi kurulabilir veya olgular arasında karşılaştırma da yapılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel bir araştırmada veri analizi şu aşamalarda gerçekleştirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016);

1. Temaların belirlenmesi
2. Verilerin düzenlenmesi ve elenmesi

3. Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması
4. Frekans sayılarının belirlenmesi ve yorumlanması.

Araştırma, iki tema üzerine yapılandırılmıştır. Bu temalar;

1. Savaş
2. Barış

Geçerlilik ve Güvenilirliği

Nitel araştırmalarda niteliği sağlamak için belli yöntemler oluşturmuştur. Bu yöntemler nicel araştırmalarda yer alan geçerlilik ve güvenilirlik kavramlarından farklı olarak iç geçerlilik ve inandırıcılık, dış geçerlilik ve aktarılabilirlik, iç güvenilirlik ve tutarlılık, dış güvenilirlik ve teyit edilebilirlik kavramlarını nitel araştırmalarda kullanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmada geçerliliği ve güvenilirliği sağlamak için şu çalışmalar gerçekleştirilmiştir;

- Bu araştırmada inandırıcılığı sağlamak için görüşme soruları hazırlanırken ilgili alan yazın taranmış ve temalar belirlenmiştir. Temalar ile sorular arasında bir bütünlük sağlanmakla birlikte görüşme soruları ve kitapların alanla ilgili üç uzman görüşü alınarak veri toplama süreci belirlenmiştir. Ayrıca veriler analiz edildiğinde bir dış değerlendirciden görüş alınmıştır. Aynı zamanda araştırmada kullanılan kitaplardan birisi İngilizce kitap olmakla birlikte kitap alana hâkim bir çevirmen tarafından çevrilerek üç uzman onayından geçmiştir. Yapılacak olan görüşme için okullardan gerekli izinler alınmış olup sınıf öğretmenine araştırma bilgisi verilerek ailelere araştırma ile ilgili ön bilgi verilerek çocuklarının isimlerinin hiçbir yerde geçmeyeceği söylenmiştir. Böylelikle araştırmacı-okul-öğretmen ve aile arasında karşılıklı bir güven ilişkisi oluşturulmuştur.
- Araştırmanın aktarılabilirliğini sağlamak için veri toplama sürecindeki her aşama ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu aşamalar yöntem kısmında tek tek anlatılmaktadır.
- Araştırmanın tutarlılığını sağlamak için yapılan görüşmelerle birlikte araştırmacı tarafından tutulan gözlem kayıtları ile önceden oluşturulmuş ayrıntılı kavramsal çerçeve ve yapılan araştırmalar ile uyum sağlanmıştır.

Ayrıca görüşme soruları oluşturulduktan sonra 10 çocukla pilot uygulama yapılmıştır. Elde edilen veriler başka bir araştırmacıya gösterilerek kodlar arasında tutarlılık sağlanmıştır. Araştırmanın bu aşamasında ise kodlayıcı güvenilirliği sağlanmıştır. Kodlayıcı güvenilirliği, araştırmacılar tarafından elde edilen bulgular arasında ilişkisel tutarlılık sağlanabilmesidir (Şen ve Yıldırım, 2021).

- Araştırmanın teyit edilebilirliğini sağlamak için literatür taraması sonunda hazırlanan görüşme formları ve verilerin analizi bir başka araştırmacı tarafından incelenebilecek şekilde saklanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmada nitel veri analizlerinden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Savaş temasında çocuklara 8 soru sorularak ardından savaş ile ilgili resim çizmeleri istenerek toplamda 9 soruya cevap aranmıştır. Aynı zamanda barış temasında çocuklara 7 soru sorularak ardından barış ile ilgili resim çizmeleri istenerek toplamda 8 soruya cevap aranmıştır.

Tablo 3.1: Savaş ve barış temasına ait alt temalar ve frekans sayıları.

TEMA	ALT TEMALAR	<i>f</i>	TEMA	ALT TEMALAR	<i>f</i>
SAVAŞ	Şiddet	94	BARIŞ	Sosyal İletişim	93
	Savaş Araç-Gereçleri	58		İyilik	85
	Kötülük	39		Kardeşlik	70
	Olumsuz Duygular	34		İyi Oluş	59
	Savaş terminolojisi	25		Nezaket Davranışları	53
	Ölüm	21		Mutluluk	41
	Savunmak	17		İçsel Barış	37
	Olumsuz Olaylar	16		Gök Cisimleri	32
			Okul	23	
			Doğa Sevgisi	20	
			Müzik	18	
			Erdemli Olmak	13	
			Oyun	11	
			Uzlaşmak	7	

Bu araştırmada iki tema belirlenmiş olup alt temalar öğrencilerin cevaplarına göre kod-kategori-alt tema olacak şekilde analiz edilmiştir. Araştırmaya yüksek sed grubundan 30 çocuk ve düşük sed grubundan 30 çocuk olmak üzere toplamda 60 çocuk katılmıştır. Çocukların cevapları analiz edildiğinde savaş kavramında en çok frekans “Şiddet” alt temasına sahip olmuştur. Bu alt tema kapsamında en çok frekansa sahip “Savaş Olması” kategorisinin 50 frekansı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Barış kavramında ise en çok frekans “Sosyal İletişim” alt temasına aittir. Bu alt tema kapsamında en çok frekansa sahip “Birlikte Olmak” kategorisinden

oluşarak 93 frekansa sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu verilerden elde edilen bulgulara göre çocuklar savaşı savaşın olmasına dair bir olay ile barışı ise birlikte olmak ile ilişkilendirmişlerdir.

3.1. ALT AMACA İLİŞKİN BULGULAR

3.1.1. Savaş Kavramına İlişkin Yüksek Sosyo-Ekonomik Düzey (Sed) ve Düşük Sosyo-Ekonomik Düzey Grubundaki Çocukların Bakış Açıları Arasında Nasıl Bir Farklılık Vardır?

3.1.1.1. “Savaş Neyi Sevmez?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.2: Savaş neyi sevmez? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Barışı	6	Kâğıt sesi	1	Elma	1	Barışı	2	Ses	3	Özür dilemeyi Kuralları	2
Oyun oynamak	3	Makas sesi	1	Rüzgâr	1	Oyun oynamak	3	Müzik	2	Malzemele rin(yemek-su) olmasını	1
Zıplamak	1	Resim yapmak	2	Güneş	2	Yemek yeme	2	Kuş	2	Yağmur	1
Koşmak	1	Yazı yazmak	2	Ay	1	Yardım etmek	1	Hayvan	1	Hastane	1
Birlikte olmak	1	Kitap okumak	6	Yıldız	1	İyilik yapmak	1	Duman	1	Paylaşmayı	1
Yemek yeme	5	Şarkı	2	Bulut	1	Kalemtraş sesi	2	Yağmur	1		
Paylaşılan şeyleri	1	Ses	5	Sakinleşmeyi	1	Kalem sesi	1	Güneş	4		
İyilik yapmak	1	Müzik	2	Düşmanla arkadaş olmayı	1	Boyama yapmak	1	Ay	3		
Kalemtraş sesi	3	Ağaç	1	Balon	1	Şarkı	4	Yıldız	2		

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi yüksek sed gurubundan en yüksek kodlar barışı, kitap okumak ve ses kodları; düşük sed grubundan en yüksek kodlar şarkı, güneş ve oyun

oynamak kodlarından oluşmuştur. Yüksek sed grubundan ise 2 çocuk balon, 1 çocuk düşmanla arkadaş olmayı ve 1 çocuk sakinleşmeyi kodları; düşük sed grubundan 1 çocuk malzemelerin (yemek-su) olmasını, 1 çocuk hastane ve 1 çocuk özür dilemeyi kodları belirlenmiştir. Bu kodlar hiçbir kategoriye dahil edilememiştir.

Tablo 3.3: Savaş neyi sevmez? sorusundan elde edilen bulgular

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Savaş neyi sevmez?	Barişi	Huzur İçinde Yaşamak (8)	Kardeşlik
	Oyun oynamak Zıplamak Koşmak Birlikte olmak Yemek yeme	Birlikte Olmak(19)	Sosyal İletişim
	Paylaşılan şeyleri Paylaşmayı	Paylaşmak (2)	İyilik
	Yardım etmek İyilik yapmak	Yardımseverlik (3)	
	Kalemtraş sesi Kalem sesi Kâğıt sesi Makas sesi Resim yapmak Boyama yapmak Yazı yazmak Kitap okumak	Okul Terimleri (18)	Okul
	Şarkı Ses Müzik	Müzik Terimleri (18)	Müzik
	Ağaç Elma Kuş Rüzgâr	Doğa (11)	Doğa Sevgisi
	Güneş Ay Yıldız Bulut	Gökyüzü Unsurları (11)	Gök Cisimleri

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Savaş neyi sevmez?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sosyo-ekonomik düzey grubundan 5 çocuk ve düşük sosyo-ekonomik düzey grubundan 10 çocuk olmak üzere toplamda 15 çocuk cevap verememiştir. 45 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise kardeşlik (8), sosyal iletişim (19), iyilik (5), okul (18), müzik (18), doğa sevgisi (11) ve gök cisimleri (11) ‘dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 8 huzur içinde yaşamak kategorisi oluşturulmuştur. Huzur içinde yaşamak (8) kategorisinden kardeşlik (8) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 14 çocuk ve düşük SED'ten 5 çocuk olmak üzere 19 birlikte olmak kategorisi oluşturulmuştur. Birlikte olmak (19) kategorisinden sosyal iletişim (19) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 1 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 2 paylaşmak; yüksek sed grubundan 1 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere yardımseverlik kategorisi oluşturulmuştur. Paylaşmak (2) ve yardımseverlik (3) kategorisinden iyilik (5) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 11 çocuk ve düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere 5 okul terimleri kategorisi oluşturulmuştur. Okul terimleri (18) kategorisinden okul (18) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 9 çocuk ve düşük sed grubundan 9 çocuk olmak üzere 18 müzik terimleri kategorisi oluşturulmuştur. Müzik terimleri (18) kategorisinden müzik (18) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 11 doğa kategorisi oluşturulmuştur. Doğa (11) kategorisinden doğa sevgisi (11) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 13 doğa kategorisi oluşturulmuştur. Gökyüzü unsurları (11) kategorisinden gök cisimleri (11) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.3 'te görüldüğü gibi çocukların cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler de alt temaya ulaştırmıştır. Çocukların cevapları incelendiğinde en fazla birlikte olmak kategorisindeki yanıtlar yer almıştır. Koçyiğit vd. (2007) göre oyun çocukların kendilerini ifade edebildiği en kolay ve dolaysız yol olması sebebiyle onların dünyalarında çok önemli bir yere sahiptir. Çocukların bakış açısından bakıldığında savaşın oyun oynamayı sevmemesi onların kendilerinin ifade

edebilme durumunun engellendiği olarak düşünülebilir. Verilen cevaplarından bazıları şu şekildedir;

ÇYK14: “Gürültüden nefret eder, okumaktan nefret eder, yazı yazmaktan nefret eder, oyun oynamaktan da nefret eder.”

ÇDK23: “Ses olmasını sevmez. Şarkı seslerini, oyun sevmez.”

ÇYK14 VE ÇDK23’ün cevapları incelendiğinde çocukların kendilerini ifade edebildikleri yolları sevmediği görülmüştür. Aynı zamanda diğer kod ve kategoriler incelendiğinde barış olmasını hem yüksek hem düşük sed’ten cevapları olduğu görülmüştür fakat yüksek sed grubunda daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum çocukların sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan bir bölgede yaşamalarının etkisi olduğu görülebilir. Bu cevap ile ilgili çocukların yanıtları şu şekildedir;

ÇYE30: “Barışı sevmez.”

ÇYK4: “Barışı sevmez, düşmanlarla arkadaş olmayı sevmez. İnsanları sevmez çünkü onları rahatsız eder.”

ÇDE2: “Barışı, güneşi, yıldızı, dumanı.”

ÇYE30, ÇYK4 ve ÇDE2’in cevapları incelendiğinde çocukların savaş kavramına bakış açısının olduğunu ve savaşın sevmediği durumları ifade edebildikleri görülmektedir. Araştırmada yapılan çocuk sayısı düşünüldüğünde bu soruya verilen cevapların az olması çocukların büyük bölümünde savaş kavramına bakış açısının oluşmadığı ifade edilebilir. Bu durum araştırmada sorulan ilk soru olması sebebiyle çocukların kavram şemasını ifade etmekte zorlandığı söylenilebilir.

Kategoriye dahil edilemeyen kodların çocukların cevaplarının soruyla ilişkili cevaplar olduğu düşünülmektedir. Bu cevaplar şunlardır;

ÇDE24: “Çorba sevmez, yani biri onlarla savaşsa özür dilemesi lazım, özür dilemeyi sevmez. Ormanda hayvanları yok eder.”

ÇYE26: “Ama bir tarafın suçu var ilk saldırıyı açan suçludur. Kitap okumayı, birlikte olmayı, sakinleşmeyi sevmezler, hep ayakta durup savaşır, asla pes etmezler, güçsüz olan pes ederler. Savaş hep devam eder, mola vermezler.”

Çocukların bu cevapları ise soruyla ilişkilendirilmiş olup savaş kavramına bakış açılarının olduğunu göstermektedir.

3.1.1.2. “Sence Savaş Neden Olur?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu Ve Yorumlar

Tablo 3.4: Savaş neyi sevmez? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Vurmak	2	Kötülerin kazanması	1	Hırsız	1	Vurmak	3	Kötü insan	1	Paylaşma mak	2
Öldürmek	6	Kötüler bir şey yaparsa	1	Çalmak	1	İtmek	1	Kötü oyun	1	Korumak	3
Patlatmak	1	Bomba	1	Barışmak	2	Patlatmak	1	Kötülük	3	Bayrağı indirmek için	1
Saldırmak	3	Kılıç	1	Ülkenin alınması	1	Saldırmak	1	Ateş	1	İsrail-Filistin	1
Kavga olduğunda	1	Silah	1	Korumak	4	Kavganın başlaması	1	Asker	1	Çanak kale	1
Kötü insan	2	Asker	3	Toprakları almak için	1	Kavga olduğunda	1	Hırsız	1		
Kötülük başladığında	1	Düşman	4	Dünya birisinin olması için	1	Birini dövdüğün de	1	Çalmak	2		

Tablo 3.4’te görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar öldürmek, düşman ve korumak kodları; düşük sed grubundan ise en yüksek kodlar vurmak, kötülük ve korumak kodlarından oluşmaktadır. Hiçbir temaya dahil edilemeyen kodlar; düşük sed grubundan 2 çocuk paylaşmamak; yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 3 çocuk olmak üzere 5 çalmak; yüksek sed grubundan 4 ve düşük sed grubundan 3 olmak üzere 7 korumak; yüksek sed grubundan 2 çocuk barışmamak kodları belirlenmiştir. Bazı kodlar ise diğer hiçbir kod ile birleştirilememiştir. Bu kodlar şunlardır; düşük sed grubunda yer alan İsrail-Filistin,

bayrağı indirmek için; yüksek sed grubunda yer alanlar ise toprakları almak için, Çanakkale, dünya birisinin olması için kodlarıdır.

Tablo 3.5: Sence savaş neden olur? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Sence savaş neden olur?	Vurmak Öldürmek İtmek Patlatmak Saldırmak	Zarar Vermek (18)	Şiddet
	Kavganın başlaması Kavga olduğunda Birini dövdüğünde	Kavga Etmek (4)	
	Kötü insan Kötülük başladığında Kötü oyun Kötülük Kötülerin kazanması Kötüler bir şey yaparsa	Kötü Olmak (10)	Kötülük
	Bomba Kılıç Silah Ateş	Savaş Ekipmanları (4)	Savaş Terminolojisi
	Asker Düşman	Savaş Unsurları (8)	

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Sence savaş neden olur?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 11 çocuk olmak üzere toplamda 17 çocuk cevap verememiştir. 43 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise şiddet (22), kötülük (10) ve savaş terminolojisi (12)’dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 12 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 18 saldırı kategorisi; yüksek sed grubundan 1 ve düşük sed grubundan 3 çocuk olmak üzere 4 kavga etmek kategorileri oluşturulmuştur. Zarar vermek (18) ve kavga etmek (4) kategorilerinden şiddet (22) alt temasına ulaşılmıştır.

- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 10 kötü olmak kategorisi oluşturulmuştur. Kötü olmak (10) kategorisinden kötülük (10) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 3 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere savaş ekipmanları kategorisi; yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere savaş unsurları kategorisi oluşturulmuştur. Savaş ekipmanları (4) ve savaş unsurları (8) kategorilerinden savaş terminolojisi (12) alt temasına ulaşılmıştır. .

Tablo 3.5'te görüldüğü gibi çocukların cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler de alt temaya ulaştırmıştır. Görüşme yapılan çocukların büyük çoğunluğu bu soruya anlamlı cevaplar vermiştir. Bu doğrultuda çocukların savaşın sebepleri üzerine fikirleri bulunulduğu düşünülebilir. Piaget'e göre çocukların dünyayı görmeye ve gerçeklere karar verebilmelerinde kendilerine ait yolları vardır. Bu durum çocukların yetişkinlerin kopyası değil farklı bir zihinsel yapıya sahip olduklarını göstermektedir (Charles, 2003). Salah'a göre (2006) duygusal beceriler zihinsel işlevlerin yapı taşı olarak yaşamın ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Çocukların zihinsel şemalarındaki gerçekleri kendilerine göre ifade edebilmeleri bu soruya verilen cevaplardan da görülmektedir. Çocukların verdiği bazı cevaplar;

ÇYE25: "Ülkeye bomba attığı için."

ÇYK14: "Sevmediği için."

ÇDE22: "Kötü insanlar yok etmek istiyorlar herkesi."

ÇDE6: "Birbirlerini döverlerse, kötülük yaparlarsa, gizlice bir şey ondan çalarsa, bir şeyler vermezse, oyuncağını vermezse, yemeğini paylaşmazsa."

ÇDK25: "Evden, ülkelere evler yapmak için."

Bu cevaplar doğrultusunda çocukların sosyo-ekonomik düzeyleri ile cinsiyetleri, zihinsel yapılarındaki düşünceyi de etkileyebilmektedir. Ulutaş (2005), kız çocuklarının duygularını yönetme ve anlama becerilerinin erkek çocuklardan daha iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma bulgusuna göre ise kız çocuklarının duygusal zekalarının erkek çocuklarına göre daha farklı olması zihinsel şemalarındaki sebep-sonuç ilişkisini de etkilediği düşünülebilmektedir.

Aynı zamanda çocukların yaşamları ve hayatlarındaki uyarıları da bu sorunun cevaplarını etkileyen bir değişkenlerden birisi olabilmektedir. Örneğin;

ÇYE15: “Bir bomba patladı ve bütün askerler ile düşmanlar geldi ve savaş oldu. Savaşın nedeni Türk askerleri iyi, diğerleri kötü. Ben bir film izledim Türk askerleri Kore’ye gidiyorlardı.”

Çocukların zihinsel şemalarındaki savaş kavramına bakış açılarının çevre ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Kategoriye dahil edilemeyen kodların da çocukların cevaplarının savaş kavramı ile ilişkili cevaplar olduğu düşünülmektedir. Bu cevaplardan birisi şudur;

ÇYE30: “Toprakları almak için, bütün dünya birisinin olması için.”

Rodd (1985), çocukların savaş anlayışı üzerine yaptığı bir araştırmada erkek çocuklarda savaş algısının kız çocuklarına göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde ise erkek çocukların kız çocuklarına göre savaş algısının daha fazla olduğu savaşın nedenleri konusunda daha fazla zihinsel şemalarına sahip olduğu görülmektedir.

3.1.1.3. “Savaş Deyince Aklına Geliyor?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.6: Savaş neyi sevmez? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Savaşmak	8	Savaş gemisi	1	Huzurun kaçırılması	1	Savaşmak	5	Dünyayı öldürmek	1	Asker	1
Kavga etmek	1	Savaş uçağı	1	Kaçırmak	1	Kavga etmek	2	İnsanları öldürmek	3		
Vurmak	2	At	1	Kötülük	2	Dövüş	2	Kaçırmak	1		
Dövüş	5	Hayvan öldürmek	1	Asker	1	Bomba	1	İnsanın kalbinin kırılması	1		
Bomba	4	Çocukların ölmesi	1	Düşman	2	Mermi	1	Saklamak	1		
Kılıç	2	Eşlerin ölmesi	1	Harry Potter	1	Silah	2	İnsanları kurtarmak	1		
Silah	5	İnsanları öldürmek	3			Tank	1	Dünya’yı ikiye bölmek	1		
Tank	1	Çocukları korkutmak	1			Savaş uçağı	1	Kötülük	3		

Tablo 3.6’da görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar savaşmak, silah, dövüş kodları; düşük sed grubundan en yüksek kodlar savaşmak, insanları öldürmek ve kötülük kodları olmuştur. Bu temalara dahil edilemeyen kodlar ise 1 yüksek sed grubundan Harry Potter kodu olmuştur.

Tablo 3.7: Savaş deyince aklına geliyor? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Savaş deyince aklına geliyor?	Savaşmak	Savaş Olması (13)	
	Kavga etmek	Çatışmak (10)	Şiddet
	Vurmak		
	Dövüş		
	Bomba	Savaş Ekipmanları (17)	Savaş Araç-Gereçleri
	Kılıç		
	Mermi		
	Silah		
	Bıçak	Savaş Araçları (6)	
	Tank		
	Savaş gemisi		
	Savaş uçağı		
	At	Öldürmek (10)	Ölüm
	Hayvan öldürmek		
	Çocukların ölmesi		
	Eşlerin ölmesi		
	Dünyayı öldürmek		
	İnsanları öldürmek	Kötü Hissetmek(13)	Olumsuz Duygular
Çocukları korkutmak			
Huzurun kaçırılması			
Kaçırmak			
İnsanın kalbinin kırılması			
Saklamak			
İnsanları kurtarmak	Savaş Unsurları (4)	Savaş Terminolojisi	
Dünya’yı ikiye bölmek			
Kötülük			
Asker			
Düşman			

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Savaş deyince aklına geliyor?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 11 çocuk olmak üzere toplamda 16 çocuk cevap verememiştir. 44 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise şiddet (23), savaş araç-gereçleri (23), ölüm (10), olumsuz duygular(13) ve savaş terminolojisi (4) ‘dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 8 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 13 savaş olması kategorisi; yüksek sed grubundan 8 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 12 çatışmak kategorisi oluşturulmuştur. Savaş olması (13) ve çatışmak(12) kategorilerinden şiddet (23) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 13 ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 17 savaş ekipmanları kategorisi; yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 6 savaş araçları kategorisi oluşturulmuştur. Savaş ekipmanları (17) ve savaş araçları (6) kategorilerinden savaş araç-gereçleri (23) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere toplamda 10 öldürmek kategorisinden ölüm (10) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 8 çocuk olmak üzere 13 kötü hissetmek kategorisi oluşturulmuştur. Kötü hissetmek (13) kategorisinden ise olumsuz duygular (13) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 3 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 4 savaş unsurları kategorisi oluşturulmuştur. Savaş unsurları (4) kategorisinden savaş terminolojisi (4) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi çocukların cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler de alt temaya ulaştırmıştır. Görüşme yapılan çocukların büyük çoğunluğu bu soruya anlamlı cevaplar vermiştir. Çalışma grubunda yüksek sed grubundaki çocukların savaş kavramına bakış açılarının düşük sed grubundaki çocuklara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Bu soru ile çocuklardaki savaş kelimesinin onların zihinlerinde çağrışım yaptığı ifadeleri ortaya çıkarmıştır. Çocuklar savaş kelimesini daha çok bomba, tank, öldürmek ve bu ifadeler ile birlikte kendilerinde kötü hissetmek duygusunu ifade etmişlerdir. Çocuklardan bazısının cevapları şu şekildedir;

ÇYK4: “Askerlere bomba atmaları beni üzüyor, sonra o bomba atılan insanlar öldüğü için insanlar azalıyor, eşleri öldüğünde çocuklar ve eşler çok üzüyor bende üzüliyorum.”

ÇDE24: “Dünya’yı öldürüyor, elma gibi ikiye bölünür. Elektrikler kesiliyor.”

Çocukların bu cevapları doğrultusunda empati yapabildiklerini ve savaş kavramına bakış açılarının olduğunu göstermektedir.

Çocukların cevapları incelendiğinde savaş araç-gereçlerini savaş ile oldukça fazla ilişkilendirildikleri görülmüştür. Çocukların bu durum savaş sırasında kullanılan araçlar hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Çocuklara soru sorulduğunda akıllarına ilk gelen cevaplardan bazısı şu şekildedir;

ÇDE11: “Silah, tabanca, mermi.”

ÇYK6: “Bıçak, bomba, at (atlar hızlı koşuyorlar savaşta).”

ÇYE30: “Savaş gemisi, savaş uçağı, tank.”

Çocukların cevaplarında görüldüğü gibi soru sorulduğunda zihinlerinde çağrıştıran kelimelerin savaş ile ilişkili olduğu görülmektedir.

3.1.1.4. “Savaş Olmasın Diye Ne Yaparsın?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.8: Savaş olmasın diye ne yaparsın? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Dünyayı korumak	1	Çocukları kurtarmak	1	Toprakları ortak kullanın demek	1	İnsanları korumak	1	Sakinleştirmek	1	Evden kaçmak	1
Arkadaşları korumak	1	Konuşmak	2	Sakinleştirmek	1	Polisi aramak	1	Paylaşmak	1	Resim çizmek	1
İnsanları korumak	1	Barıştırmak	1	Vurmamak	2	Askerleri korumak	1	Evime almak	1		
Polisi aramak	1	Savaş yapmayın demek	1	Silahlı adamları öldürmek	1	Kendimi savunmak	1	Vurmamak	2		
Saklanırım	2	Güzel davranmak	1	Asker olmak	2	Saklanırım	1	İyilik yapmak	1		
Kılıçları saklamak	1	Savaşı engellemek	1	Dua etmek	2	Duvar örmek	1	Kavgaya etmek	1		
Kuşları saklamak	1	Birlikte yaşamayı teklif etmek	1	Resim çizmek	1	Duvara saklanmak	1	Savaşmak	4		
Kötü adamlardan kurtarmak	1	Askerlere iyi davranmak	1			Barıştırmak	1	Şikayet etmek	2		

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar saklanmak, konuşmak ve vurmamak kodları; düşük sed grubundaki en yüksek kodlar ise savaşmak, vurmamak ve şikâyet etmek kodlarından oluşmaktadır. Ayrıca hiçbir kategoriye dahil edilemeyen kodlar ise şunlardır; 2 yüksek sed grubu dua etmek; 2 düşük sed grubundan şikâyet etmek; 1 düşük sed grubu evden kaçmak; 1 yüksek sed grubu ve 1 düşük sed grubu olmak üzere 2 resim çizmek; kodları olarak belirlenmiştir.

Tablo 3.9: Savaş olmasın diye ne yaparsın? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Tema
Savaş olmasın diye ne yaparsın?	Dünyayı korumak	Korumak (8)	Savunmak
	Arkadaşları korumak		
	İnsanları korumak		
	Polisi aramak		
	Askerleri korumak		
	Kendimi savunmak		
	Saklanırım	Saklanmak (7)	
	Duvar örmek		
	Kılıçları saklarım		
	Kuşları saklarım		
	Duvara saklanmak		
	Kötü adamlardan kurtarmak	Kurtarmak (2)	
	Çocukları kurtarmak		
	Konuşmak	Barışçıl Duygular (18)	İyi Oluş
	Barıştırmak		
	Savaş yapmayın demek		
	Güzel davranmak		
	Savaşı engellemek		
	Birlikte yaşamayı teklif etmek		
	Askerlere iyi davranmak		
Toprakları ortak kullanın demek			
Sakinleştirmek			
Paylaşmak			
Evime almak	Savaş Olması (8)	Şiddet	
Vurmamak			
İyilik yapmak			
Silahlı adamları öldürmek			
Asker olmak			
Kavga etmek			
Savaşmak			

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Savaş olmasın diye ne yaparsın?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 9 çocuk olmak üzere toplamda 16 çocuk cevap verememiştir. 44 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler

oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise savunmak (17), iyi oluş (18) ve şiddet (8)'dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 8 korumak kategorisi; yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 7 saklanmak kategorisi; yüksek sed grubundan 2 çocuk kurtarmak kategorisi oluşturulmuştur. Korumak (8), saklanmak (7) ve kurtarmak (2) kategorilerinden Savunmak (17) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 11 ve düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere Barışçıl duygular (18) kategorisi oluşturulmuştur. Barışçıl duygular (18) kategorisinden iyi oluş (18) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 3 ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere savaş olması (8) kategorisi oluşturulmuştur. Savaş olması (8) kategorisinden şiddet (8) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.9'da görüldüğü gibi çocukların cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler de alt temaya ulaştırmıştır. Görüşme yapılan çocukların büyük çoğunluğu bu soruya anlamlı cevaplar vermiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinde yer alan haklardan birisi Korunma Hakkı'dır. Korunma hakkında çocukların her türlü istismar, ihmal ve sömürüden korunmalarının önemini vurgulamaktadır (UNICEF, 2007). Çocuklara "Savaş olmasın diye ne yaparsın?" sorusu yöneltildiğinde çocukların büyük çoğunluğu birincil hakkı olan korunma hakkına vurgu yapmıştır. Verilen cevaplardan bazıları şu şekildedir;

ÇYK5: "Savaş olmasın derim, arkadaşlarımı korurum, kötü adamlardan kurtarıyorum. Anneme babama söylerim, onlar da polisi arar, anneme babama giderim, arkadaşımı kaçırdı derim kötü adam."

ÇYE15: "Asker olsaydım çocukları kurtarırdım."

Çocukların bu cevapları doğrultusunda arkadaşlarını ve çocuklarını koruması çocukların haklarının olduğunun bilincinde olduklarının göstergesidir. Aynı zamanda

çocuklar barışçıl duygular ile savaşın olmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu cevaplardan bazıları şunlardır;

ÇYE27: “Güzelce konuşup onları savaşmadan durdururum, güzel davranın derim, savaşmayın deyince onlarda askerlere iyi davranıyorlar, büyük savaş topu ve tank ile insanlara vurulmaması lazım.”

ÇYK13: “Aranızda konuşun derim, mesela barışabilirler.”

ÇDK21: “Savaş olmasını istemiyorum. Bir şey yapamam, arkadaşlarıma resim çizmeyi öğretebilirim, onların evi olmadığında kendi evime alırım, kıyafetlerimi paylaşıyorum.”

Çocukların cevapları ile barışçıl duygulara sahip olduğunu ve olumsuz bir olayı olumlu bir şekilde çözebilme becerileri hakkında bir düşünceye sahip olduğu düşünülebilir. Çocuklar paylaşmayı, güzel davranmayı ve barışmayı tavsiye ederek problem çözme becerilerinin olumlu yönde geliştiği düşünülebilir.

Çocukların tüm cevapları incelendiğinde yüksek sed grubundaki çocukların düşük sed grubundaki çocuklara göre problem çözme becerilerinin daha çok geliştiği belirlenmiştir. Aynı zamanda kız çocuklarının olumsuz olaylarda daha çok uzlaşma yoluna gidebilmeleri; erkek çocuklarının ise koruma, kurtarma ve savunma duygularının geliştiği cevaplardan elde edilen çıkarımları oluşturmaktadır.

Çocukların cevaplarında savaş olmasını engellemek için farklı yolların deneyebileceği ve onların perspektifinden bakıldığında yaratıcı fikirleri olduğunu görebilmekteyiz. Bu cevaplardan bazıları şu şekildedir;

ÇYE28: “Savaşın olmasını engellerim, kendim bir makine yaparım. Aslında bir iksir yapardım, şişeye koyup. Savaşı durdurma iksiri, arabalı tüfeğin üstüne dökerdim o da savaşını engellerdi.”

ÇYK1: “Savaş resmi çizerim, kuşlarımızı nefes alması için saklarım.”

Çocukların cevapları bir bütün olarak değerlendirildiğinde çocukların savaşın olmamasını istedikleri ve bu durumu kendilerine özgü yollar ile ifade ettikleri görülmektedir.

3.1.1.5. “Sence İnsanlar Anlaşamadıklarında Savaşmak Yerine Başka Yollar Deneyebilirler Mi? Neler Olabilir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.10: Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? neler olabilir? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Düşük Sed Kod	<i>f</i>	Düşük Sed Kod	<i>f</i>
Barışmak	9	Ülkeyi korumak	1	Barışmak	2	Bombayı kaybetmeler	1
Savaşmazlar	1	Dünyayı korumak	1	Konuşabilmek	1	Silahları indirmeliler	1
Konuşabilmek	3	Yardım etmek	3	Anlaşabilmek	2	Kurtarmak	1
Anlatarak	1	Hediye etmek	1	İyilik yapmak	1		
İyilik yapmak	2	Özür dilemek	4	Güzel oynamak	2		
Dost olabilmek	1	Paylaşmak	2	Hediye etmek	1		
Güzel davranmak	1	Resim çizilmeli	2	Özür dilemek	2		
Güzel oynamak	1			Paylaşmak	1		

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar barışmak, özür dilemek, yardım etmek; düşük sed grubundan en yüksek kodlar ise barışmak, anlaşabilmek ve güzel oynamak kodlarından oluşmaktadır. Ayrıca hiç bir temaya dahil olmayan kodlar ise düşük sed grubundan 1 çocuk bombayı kaybetmeler; düşük sed grubundan 1 çocuk silahları indirmeliler; düşük sed grubundan 1 çocuk kurtarmak; yüksek sed grubundan 1 çocuk resim çizilmeli kodları belirlenmiştir.

Tablo 3.11: Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? neler olabilir? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Tema
Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir?	Barışmak	Barış Olması (12)	Kardeşlik
	Savaşmazlar		
	Konuşabilmek	Anlaşmak (7)	Uzlaşmak
	Anlatarak		
	Anlaşabilmek		
	İyilik yapmak	İyi Olmak (8)	Erdemli Olmak
	Dost olabilmek		
	Güzel davranmak		
	Güzel oynamak		
	Ülkeyi korumak	İyi Vatandaş Olmak (2)	
	Dünyayı korumak		
Yardım etmek	Yardıms severlik (3)		
Hediye etmek	Örnek Davranış(11)	Nezaket Davranışları	
Özür dilemek			
Paylaşmak			

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 8 çocuk olmak üzere toplamda 13 çocuk cevap verememiştir. Aynı zamanda yüksek sed grubundan 3 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere toplamda 9 çocuk başka bir yol deneyemezler cevabını vermiştir. 47 çocuğun ise cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise kardeşlik (12), uzlaşmak (7), erdemli olmak (13) ve nezaket davranışları (11)’dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 10 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 12 barış olması kategorisi oluşturulmuştur. Barış olması (12) kategorisinden kardeşlik (12) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 4 çocuk ve 3 düşük sed grubundan 3 çocuk olmak üzere 7 anlaşmak kategorisi oluşturulmuştur. Anlaşmak (7) kategorisinden uzlaşmak (7) alt temasına ulaşılmıştır.

- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 3 çocuk olmak üzere 8 iyi olmak kategorisi; yüksek sed grubundan 2 çocuk iyi vatandaş olmak kategorisi; yüksek sed grubundan 3 çocuk yardımseverlik kategorisi oluşturulmuştur. İyi olmak (8), iyi vatandaş olmak (2) ve yardımseverlik (3), kategorilerinden ise erdemli olmak (13) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 11 örnek davranış kategorisi oluşturulmuştur. Örnek davranış (11) kategorisinden nezaket davranışları (11) alt temasına ulaşılmıştır.

Problem çözme stratejilerini olumlu yönde kullanan çocukların okul ve aile ortamında daha çok iş birliği yollarını tercih etmektedirler (Webster-Stratton, 2006). Tablo 3.5 ve Tablo 3.7'deki çocukların cevapları incelendiğinde savaşın kavga etmek, saldırmak ve dövmek ile başladığını ifade etmişlerdir. Tablo 3.11'de çocukların bu çatışma durumunda alternatif yollar olabilir mi? diye çocuk görüşü alınmak istenilmiştir. Çocuk perspektifinden bakıldığında çatışmada yaşanan anlaşmazlıkları çözme becerilerinde çocuklar; konuşmak, anlatabilmek, güzel davranmak ve paylaşmak gibi yapıcı çözüm yolları sunmuşlardır. Bu cevaplardan bazıları şunlardır;

ÇYE18: "Deneyebilirler. Barışmayı deneyebilirler, biri diğerinden özür dilerse. Birbirine hediye verirse. Biri diğerine yardım ederse."

ÇYE25: "Deneyebilirler, barışıp yemeklerini paylaşabilirler. Fakir ülkelere güzel ev yaptırabiliriz. Fakir ülkeleri güzelleştirebiliriz, ağaçlar ekeriz, çimlendirebiliriz, çiftlikler yaparız."

ÇDK13: "Deneyebilirler, birbirleri ile konuşmak gibi, birbirlerine hediye ederek."

Çocukların çatışma durumlarında paylaşmak, hediye vermek ve özür dilemek gibi stratejilerini kullanabilmektedirler. Aynı zamanda cevapların tümü incelendiğinde yüksek sed'te yer alan çocukların iş birliği ve yapıcı çözümleri daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Düşük sed'te yer alan çocukların problem çözme strateji konularında bir şema oluşturamamışlardır. Aynı zamanda çocukların cevapları incelendiğinde dünya gündeminde yer alan olayla ilgili bir şemaya sahip oldukları görülmektedir. Medyanın önemli sosyalleşme faktörlerinden biri olduğu,

çocuklara tutum, davranış ve dünya görüşü vermesi ortak kabul edilen bir durumdur (Şirin, 2013). Bu durum çocukların yaşam ile bir bütün olarak yaşadıklarını ve yaşanan toplumsal olaylara karşı bir düşünceye sahip olduğunun göstergesidir. Cevaplardan birisi şöyledir;

ÇYE26: “Deneyebilirler, Rusya da savaş var çünkü Rusya dünyanın en büyük ülkesi. Yarısı onların olur yarısı da diğerinin. Yarısına bir çizgi çizerler, böylece hep birlikte dost olabilirler.”

Bu bağlamda çocukların, hem toplumsal olaylar hakkında bir düşünceye sahip oldukları hem de bu olaylara karşı bir çözüm üretebildiklerini cevaplarıyla işaret etmişlerdir.

3.1.1.6. “Savaş İle İlgili Bir Resim Çizerken Hangi Renkleri Kullanmayı Tercih Ederdin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.12: Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan yüksek ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Düşük Sed Kod	<i>f</i>	Düşük Sed Kod	<i>f</i>
Kırmızı	16	Beyaz	3	Kırmızı	12	Mor	5
Siyah	11	Mor	2	Siyah	11	Pembe	8
Gri	3	Pembe	4	Mavi	7		
Mavi	6			Yeşil	6		
Yeşil	7			Sarı	11		
Sarı	3			Turuncu	4		
Turuncu	1			Beyaz	1		

Tablo 3.13: Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Alt Tema
Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?	Kırmızı Siyah Gri	Soğuk Renkler (53)
	Mavi Yeşil Sarı Turuncu Beyaz Mor Pembe	Sıcak Renkler (70)

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 3 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere toplamda 5 çocuk cevap verememiştir. 55 çocuğun ise cevapları kodlanarak alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise soğuk renkler (53) ve sıcak renkler (70) ’tir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 33 çocuk ve düşük sed grubundan 30 çocuk olmak üzere 53 çocuk soğuk renkler (53) alt temasını oluşturmuştur.
- ❖ Yüksek sed grubundan 20 çocuk ve düşük sed grubundan 36 çocuk olmak üzere sıcak renkler (56) alt temasını oluşturmuştur.

3.1.1.7. “Savaş Olmasaydı Dünya Nasıl Bir Yer Olurdu?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.14: Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Düşük Sed Kod	<i>f</i>
Güzel bir yer	7	Normal bir dünya	1	Güzel bir yer	9
İyi bir dünya	6	Kavgasız dünya	4	İyi bir dünya	4
Sakin bir yer	1	Ülkemiz koruma altında olmazdı	1	Kavgasız dünya	2
Dünya dost olur	1			Çocuklar eğlenirlerdi	1
İnsanlar arkadaş olurdu	1			Papatyalar açardı	1
Sağlıklı	1			Askerlik olmazdı	1
Okula güzel bir şekilde gidebilmek	1			Çok sessiz olurdu	1

Tablo 3.14’te görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar güzel bir yer, iyi bir dünya ve kavgasız dünya; düşük sed grubundan kodlar ise güzel bir yer, iyi bir dünya ve kavgasız dünya kodlarından oluşmaktadır. Aynı zamanda kategoriye dahil olmayan düşük sed grubundan 1 çocuk askerlik olmazdı, düşük sed grubundan 1 çocuk çok sessiz kodları olmuştur.

Tablo 3.15: Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Tema
Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?	Güzel bir yer İyi bir dünya Sakin bir yer Dünya dost olur İnsanlar arkadaş olurdu Sağlıklı Okula güzel bir şekilde gidebilmek Normal bir dünya Kavgasız dünya Ülkemiz koruma altında olmazdı Çocuklar eğlenirlerdi Papatyalar açardı	Mutlu Bir Yer (41)	Mutluluk

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 13 çocuk ve düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere toplamda 20 çocuk cevap verememiştir. 40 çocuğun ise cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise mutluluk (41)’tir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 9 çocuk olmak üzere 16 güzel bir yer; yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 10 iyi bir dünya; yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 6 kavgasız dünya; yüksek sed grubundan 1 çocuk sakın bir yer; yüksek sed grubundan 1 çocuk sağlıklı; yüksek sed grubundan 1 çocuk dünya dost olur; yüksek sed grubundan 1 çocuk insanlar arkadaş olurdu; yüksek sed grubundan 1 çocuk okula güzel bir şekilde gidebilmek; yüksek sed grubundan 1 çocuk normal bir dünya; yüksek sed grubundan 1 çocuk ülkemiz koruma altında olmazdı; düşük sed grubundan 1 çocuk çocuklar eğlenirlerdi, 1 çocuk papatyalar açardı

kodlarından mutlu bir yer kategorisi oluşturulmuştur. Mutlu bir yer (41) kategorisinden mutluluk (41) alt temasına ulaşılmıştır.

Çocukların cevapları incelendiğinde çocukların büyük bir çoğunluğu anlamlı cevaplar vermiştir. Çocuklar savaş ve çatışmanın olmadığı bir ortamı mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir yer tanımlamalarında bulunmuşlardır. Çocukların cevaplarından bazıları şu şekildedir;

ÇYE10: “Savaşız olurdu. Güzel olurdu, kimse savaşmazdı. İnsanlar iyi olurdu.”

ÇYE27: “Çiçekler, ağaçlar, dünya güzel olurdu yağmurda güzel yağardı, okullara da güzelce gidebilirdik.”

ÇYK21: “Güzel bir yer olurdu.”

ÇDE12: “Hiç birisi kavga etmezdi, savaş yapmazdı, askerlik olmazdı.”

ÇDK23: “Çok sessiz olurdu.”

Verilen cevapların soru ile anlamlı ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Çocukların verdiği olumlu cevaplar zihinlerinde savaş kavramına bakış açısı olduğunun bir göstergesidir. Aynı zamanda verilen cevaplar diğer sorulardan elde edilen bulguları da desteklemektedir.

3.1.2. Savaş Kavramına İlişkin Hikaye Kitabıyla İlgili Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Görüşleri Nasıldır?

3.1.2.1. “Bu Hikâyede Bir Resim Tercih Edecek Olsan Hangi Resmi Tercih Ederdin? Bu Resmin Savaşla İlgisi Var mı?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.16: Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? bu resmin savaşla ilgisi var mı? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Hapis	3	Kaçırmak	1	Roket	1	Hapis	2	Roket	1
Kafes	1	Savaş uçakları	1	Asker	1	Evlerin yıkılması	1	Bayrak	1
Kitabın kesilmesi	1	Savaş gemisi	1	Uyarı İşareti	1	İnsanlara zarar vermemek	1		

Tablo 3.16 (devamı): Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? bu resmin savaşıla ilgisi var mı? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Defterin kesilmesi	1	Tank	3	Savaş uçakları	1
Yıldızlara ateş edilmesi	1	Asker arabası	1	Savaş gemisi	1
Huzur kaçırmak	1	Silah	1	Tank	3
Saldırmak	1	Bomba	1	Bomba	1

Tablo 3.16’da görüldüğü gibi yüksek ve düşük sed grubundan en yüksek kodlar hapis ve tank kodlarından oluşmaktadır.Çocukların cevapları incelendiğinde hiçbir kategori ve alt tema oluşturulamayan bir kod tespit edilmiştir. Bu kod ise yüksek sed grubundan 1 uyarı işareti kodlarından oluşmaktadır

Tablo 3.17: Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? bu resmin savaşıla ilgisi var mı? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? Bu resmin savaşıla ilgisi var mı?	Hapis Kafes	Hapishane (6)	
	Evlerin yıkılması İnsanlara zarar vermek Kitabın kesilmesi Defterin kesilmesi		Olumsuz Olaylar
	Yıldızlara ateş edilmesi Huzur kaçırmak Saldırmak Kaçırmak	Zarar Vermek (10)	
	Savaş uçakları Savaş gemisi Tank Asker arabası	Savaş Araçları (11)	Savaş Araç- Gereçleri
	Silah Bomba Roket	Savaş Ekipmanı (5)	
	Bayrak Asker	Savaş Unsurları(2)	Savaş Terminolojisi

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? Bu resmin savaşıla ilgisi var mı?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed

grubundan 10 çocuk ve düşük sed grubundan 14 çocuk olmak üzere toplamda 24 çocuk cevap verememiştir. 36 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise olumsuz olaylar (16), savaş araç-gereçleri (16) ve savaş terminolojisi (2)'dir. Aynı zamanda bu alt temalar kitabın çerçevesi hakkında okuyucuya bilgi vermektedir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 6 çocuk hapisane kategorisi; yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 3 çocuk olmak üzere zarar vermek kategorisi oluşturulmuştur. Hapisane (6) ve zarar vermek (10) kategorileri ile olumsuz olaylar (16) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 11 çocuk savaş araçları; yüksek sed grubundan 3 ve düşük sed grubundan 2 olmak üzere 5 savaş ekipmanı kategorisi oluşturulmuştur. Savaş araçları (11) ve savaş ekipmanı (5) kategorileri ile savaş araç-gereçleri (16) alt temasına oluşturulmuştur.
- ❖ Yüksek sed grubunda 1 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 2 savaş unsurları kategorisine oluşturulmuştur. Savaş unsurları (2) kategorisinden savaş terminolojisi (2) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.17'de görüldüğü gibi çocukların cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Görüşme sorularında yer alan bu ikinci soruda çocukların 'Savaş Neleri Sevmez' kitabından bir resim tercih istemeleri istenerek o resmin savaşla ilgisinin nasıl olabileceği bir açık uçlu soru yöneltilmiştir.

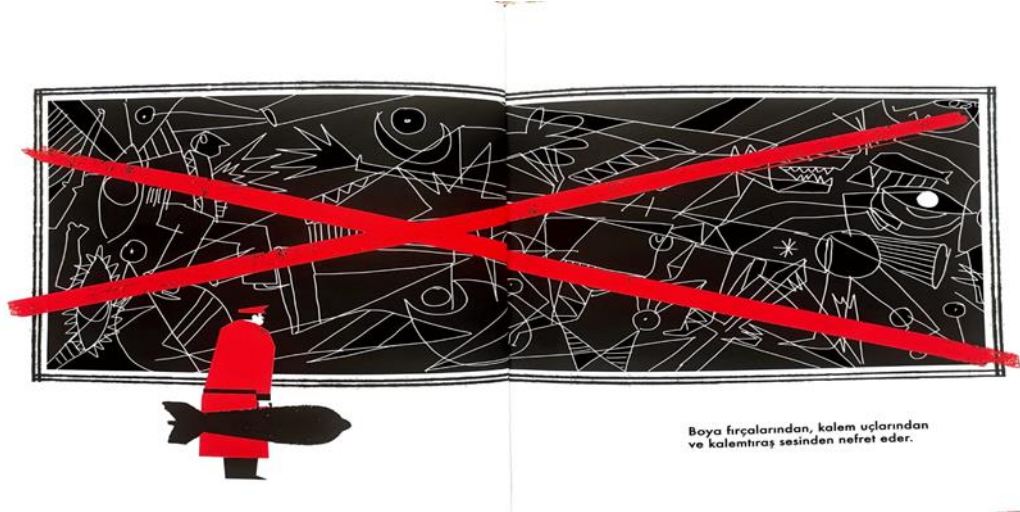
Çocukların cevapları incelendiğinde en çok frekansa ait olan resimler şunlardır;

Görüşme yapılan 60 çocuktan yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk bu resmi seçmiştir. Yüksek sed çalışma grubuna yer alan çocuklar resmin savaş ile ilgisine cevap verememiştir. Düşük sed grubundaki çocuklardan ise iki çocuk cevap verebilmiştir. Cevaplar şu şekildedir;

ÇDE10: “Gemi savaştan nefret ettiği için kaçıyor.”

ÇDK13: “Deniz dalgaların sesi. Aklında hiçbir şey yok.”

Çocukların cevapları incelendiğinde resimle savaş kavramını resimle ilişkilendiremedikleri görülmektedir. Bu bağlamda çocukların savaş kavramı ile ilgili düşünceleri olumlu bir sonuca varamamıştır.

Resim 3.3: Savaş neleri sevmez kitabından çocukların seçtiği resim-3.

Çocukların cevapları incelendiğinde yüksek sed grubundan 1 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk bu resmi seçmiştir. Çocukların bu resmi seçmesinin yaşamlarından bir parça olmasıyla ilişkilendirebilmeleri düşünülmektedir.

Çocukların cevaplarından bazısı şu şekildedir;

ÇDK20: “Resimleri inceliyor, elinde kalem var, tahtaya çarpı atılmış.”

Resim 3.4: Savaş neleri sevmez kitabından çocukların seçtiği resim-4.

Çocukların cevapları incelendiğinde yüksek sed grubundan 3 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk bu resmi seçmiştir. Çocukların resimleri tercih etmeleri ve savaşın bu resimler ile ilgisi, kendi yaşamlarının savaşın engellenmesine dair olduğu durumlar olduğu ifade edilebilir.

ÇYK20: "Savaşla ilgisi; makas defteri kesiyor."

Çocukların seçtiği bu resimlerin birbirini tamamlaması da çocukların hayatlarında okulun olmasının önemli olduğu ve her çocuğun eğitim-öğretim hakkına sahip olduğu vurgusu bu araştırma ile tespit edilmiştir.

Tablo 3.17'de görüldüğü gibi çocuklar savaş ile ilgili kitaptaki resimleri; hapis, savaş terimlerine ve olumsuz duygular ile daha çok ilişkilendirerek savaşın çağrıştırdığı kelimeler ile anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bu cevaplar şunlardır;

ÇDE28: "Savaş uçakları savaşıyor. Bayrağı almak için savaşıyorlar, kendi yerlerine koyacaklar, kendi bayraklarının olduğu yere. Bayrağı geri alacaklar."

ÇYE27: "Uçaklar, asker uçağı, savaşa gidiyorlar, onlar çocukları yanında götürmüyor çünkü çocuklar için zararlı."

Çocukların cevapları savaş ile ilgili zihinlerindeki şemayı daha çok yansıtmaktadır. Resimli hikâye kitabı aracılığı ile çocukların savaş kavramına bakış açısına daha anlamlı bir şekilde ulaşılarak savaşın olumsuz yönleri hakkında bir bakış açısına sahip olduğu düşünülmektedir.

3.1.3. Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Savaş Kavramıyla İlgili Resimleri Nasıl Farklılık Göstermektedir?

3.1.3.1. “Savaş İle İlgili Bir Resim Çizer Misin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.18: Savaş ile ilgili bir resim çizer misin? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Savaşmak	10	Silah	1	Çalmak	3	Savaşmak	6	Kale	1	Paylaşmamak	2
Kavga etmek	2	Savaş gemisi	1	Kurtarmak	2	Kavga etmek	4	Yıkılmak	1	Dünya'ya sahip olmak	1
Tartışmak	1	Tank	4	Yangın	2	Vurmak	3	Ağlamak	1	Sevmemek	1
Vurmak	2	At	1	Atatürk	2	Birini öldürmek	4	Ümitsizlik	1	Tuzak	1
Savaşta ölmesi	1	Türk bayrağı	3	Kaçmak	1	Atom bombası	1	Kötü adam	2		
Birini öldürmek	4	Asker	2	Güç	1	Silah	1	Mutsuz olmak	1		
Mermi	1	Düşman	1	Japon	1	Tank	2	Çalmak	1		
Kılıç	3	Kötü adam	1	Türk	1	Uçak	2	Kurtarmak	1		
Bomba	2	Mutsuz olmak	1								

Tablo 3.18’te görüldüğü gibi yüksek sed grubunda en yüksek kodlar savaşmak, birini öldürmek, tank; düşük sed grubundaki en yüksek kodlar ise savaşmak, kavga etmek ve birini öldürmek kodlarından oluşmaktadır. Ayrıca çocukların anlatımlarından hiçbir temaya dahil edilmeyen kodlar bulunmaktadır. Bu kodlar, yüksek sed grubundan 3 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 4 çalmak; düşük sed grubundan 2 çocuk paylaşmamak; yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 3 kurtarmak; yüksek sed grubundan 2 çocuk yangın; yüksek sed grubundan 1 çocuk kaçmak; yüksek sed grubundan 1 çocuk sinirlenmek; yüksek sed grubundan 1 çocuk güç; yüksek sed grubundan 1 çocuk Japon ve Türk; yüksek sed grubundan 1 çocuk dünyaya sahip olmak; düşük sed grubundan 1 çocuk sevmemek; düşük sed grubundan 1 çocuk tuzak kodlarından oluşmaktadır.

Tablo 3.19: Savaş ile İlgili Bir Resim Çizer Misin? Sorusundan Elde Edilen Bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Savaş ile ilgili bir resim çizer misin?	Savaşmak	Savaş Olması (16)	
	Kavga etmek	Çatışmak (12)	Şiddet
	Tartışmak		
	Vurmak		
	Savaşta ölmesi	Öldürmek (9)	Ölüm
	Birini öldürmek		
	Mermi	Savaş Ekipmanları (9)	Savaş Araç-Gereçleri
	Kılıç		
	Bomba		
	Atom bombası		
	Silah		
	Savaş gemisi	Savaş Araçları (10)	
	Tank		
	Uçak		
	At		
Türk bayrağı	Savaş Unsurları (7)	Savaş Terminolojisi	
Asker			
Düşman			
Kale			
Yıkılmak	Kötü Hissetmek (8)	Olumsuz Duygular	
Ağlamak			
Ümitsizlik			
Kötü adam			
Mutsuz olmak			

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 8 çocuk olmak üzere toplamda 14 çocuk resim çizmek istememiştir. 36 çocuğun ise cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise şiddet (28), ölüm (9), savaş araç-gereçleri (19), savaş terminolojisi (7) ve olumsuz duygular (8)’dir.

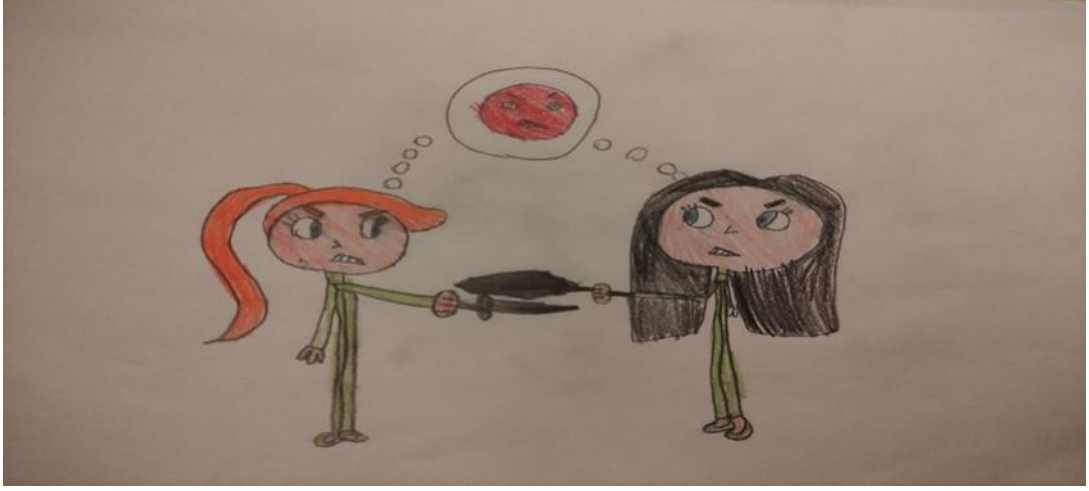
Çocuklara, “Savaş ile ilgili bir resim çizer misin?” sorusu yöneltildiğinde resim çizmek isteyen çocuklar resimlerini çizerek anlatmalarını istenilmiştir. Çocukların anlatımları kodlanarak kategori ve alt temalar oluşturulmuştur. Bu kategori ve alt temalar;

- ❖ Yüksek sed grubundan 10 çocuk ve 6 düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 16 savaşmak kategorisi; yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere 12 çatışmak kategorisi oluşturulmuştur.

Savaşmak (16) ve çatışmak (12) kategorilerinden ise şiddet (28) alt temasına ulaşılmıştır.

- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 9 öldürmek kategorisi oluşturulmuştur. Öldürmek (9) kategorisinden ölüm (9) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 9 savaş ekipmanları kategorisi; yüksek sed grubundan 8 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 10 savaş araçları kategorisi oluşturulmuştur. Savaş ekipmanları (9) ve savaş araçları (10) kategorilerinden savaş araç-gereçleri (19) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 7 savaş unsuru kategorisi oluşturulmuştur. Savaş unsuru (7) kategorisinden savaş terminolojisi (7) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 8 kötü hissetmek kategorisi oluşturulmuştur. Kötü hissetmek (8) kategorisinden olumsuz duygular (8) alt temasına ulaşılmıştır.

Çocukların resimleriyle ilgili açıklamaları incelendiğinde savaş kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Çocukların resimlerinde daha çok savaş, kavga ve ölüm olaylarına yer verildiği belirlenmiştir. Aynı zamanda çocuklar resimlerinde, savaş terimlerine yer vererek savaş kavramına bakış açıları olduğunu resim yolu ile daha iyi bir şekilde ifade etmişlerdir. Çocuklar resimlerini savaş ile ilgili ilişkilendirirken olumsuz duygulara da yer vererek zihinsel şemalarını şeffaf bir şekilde resimlerine yansıtmışlardır. Bu resimler ve anlatımlarından bazıları şu şekildedir;

Resim 3.5: ÇYK13 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.

AÖ: “Savaş ile ilgili bir resim çizer misin? Anlatır mısın?”

ÇYK13: “İki kızın elinde kılıç var.”

AÖ: “Ne yapıyorlar?”

ÇYK13: “Savaş yapıyorlar. Tartışıyorlar gibi.”

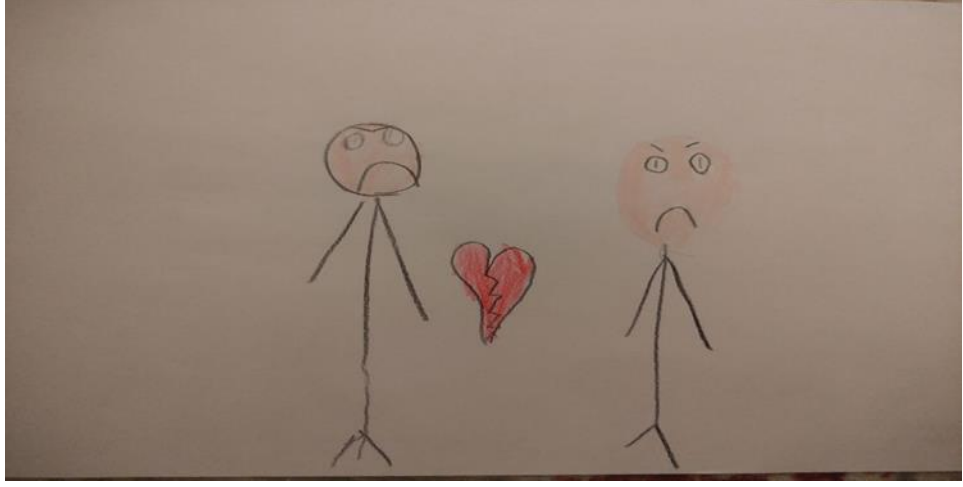
Resim 3.6: ÇDK13 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.

AÖ: “Savaş ile ilgili bir resim çizer misin? Anlatır mısın?”

ÇDK13: Parkta kavga ediyorlar, salıncak için kavga ediyorlar.

AÖ: “Niçin kavga ediyorlar?”

ÇDK13: “Bir salıncağa birisi binmiş, birisi için kavga ediyorlar.”

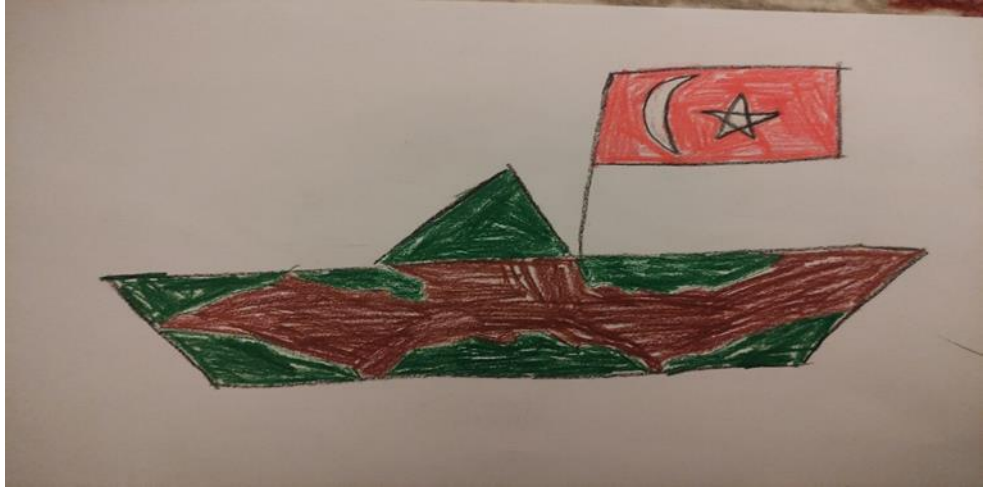
Resim 3.7: ÇDE6 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.

AÖ: “Savaş ile ilgili bir resim çizer misin? Anlatır mısın?”

ÇDE6: “Birbirlerini sevmiyorlar çünkü oyuncaklar paylaşmadı diye

AÖ:”Peki kendilerini nasıl hissediyorlar?”

ÇDE6:“Kendilerini kötü hissediyorlar, kırık kalp var (birbirlerini sevmiyorlar diye çizdim).”

Resim 3.8: ÇYE18 Kodlu çocuğa ait savaş ile ilgili resim.

AÖ: “Savaş ile ilgili bir resim çizer misin? Anlatır mısın?”

ÇYE18: “Savaş gemisi, Türk bayrağı. Savaş gemisi ülkelere füze atıyor.”

ÇYK13, ÇDK13, ÇDE6 ve ÇYE18 çocuklarının resimleri ve ilgili açıklamaları incelendiğinde savaş kavramı ile ilgili ilişkilendirilerek savaş kavramına bakış açısının olduğunu göstermektedir. ÇYK13 ve ÇDK13 tarafından çizilen

resimlerde kızların elinde kılıç olması hem tartışmaları ve kavga etmeleri hem de olumsuz duyguları yansıtması zihinsel şemalarındaki savaş kavramına bakış açısının var olduğu düşünülebilir. ÇDE6 resmi ve anlatımı incelendiğinde paylaşmamak değeri üzerinden bir üzüntüyü ifade etmek istemiştir. Aynı zamanda resimdeki bu durumun yüz ifadeleri ve kırık bir kalp olarak yansıtılarak çizilmesi savaş kavramındaki bakış açıları zihnindeki şemayı yansıtmıştır. ÇYE18 resmi ve anlatımı incelendiğinde ise savaş terimlerini anlatarak resminde sadece savaş olayında yer alan; savaş gemisi, Türk bayrağı ve füze atılması terimlerini kullanarak, savaş kavramı ile ilgili düşüncelerinde savaş terimlerinin olduğunu resminde ifade etmektedir.

Araştırmada yer alan resimler cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; kız çocuklarının duygusal perspektiften bakarken erkek çocuklarının ise savaş terimleri olarak çizimlerine aktardığı görülmektedir. Ayrıca çocukların (ÇDK7/ÇDE14/ÇDK15/ÇDK16/ÇDE18/ÇDK26/ÇYK12/ÇYK19/ÇYE23/ÇYE24) zihinlerinde bir savaş kavramına bakış açısı yok ise resmi çizmeyi reddettikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

3.1.4.BARIŞ KAVRAMINA İLİŞKİN YÜKSEK SOSYO-EKONOMİK DÜZEY VE DÜŞÜK SOSYO-EKONOMİK DÜZEY GRUBUNDAKİ ÇOCUKLARIN BAKIŞ AÇILARI ARASINDA NASIL BİR FARKLILIK VARDIR?

3.1.4.1.“Barış Olmazsa Dünya Nasıl Bir Yer Olurdu?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.20: Barış olmazsa dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Kötü	14	Kötü davranmak	1	Kötü	11	Kavgalı bir yer	2
Çok kötü	2	Yıkılan evde yaşamak	1	Çok kötü	2	Ev olmazdı yıkılırdı	2
Barışmamak	2	Ev ve eşya olmazdı	1	Barışmamak	2	Malzeme (yemek-su) olmazdı	1
Küsmek	3	Evlere bomba atılmazdı	1	Küsmek	1	Okul olmazdı	1
Kızgın bir yer	1	Hasta bir dünya	1	Oynamamak	1	Sessiz bir dünya	1

Tablo 3.20 (devamı): Barış olmazsa dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Birbirini öldürmek	1	Sağlıksız bir yer	1	Herkes çok üzgün	1	Dünya sevilmezdi	1
Herkesin ölmesi	1	İyiler yok olur	1	Üzgün bir yer	1		
Kavgalı bir yer	3			Her şey mutsuz	1		

Tablo 3.20’de görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar kötü, küsmek ve kavgalı bir yer; düşük sed grubundan en yüksek kodlar ise kötü, kavgalı bir yer , çok kötü ve barışmamak kodlarından oluşmaktadır. Ayrıca hiçbir temaya dahil edilemeyen kodlar belirlenmiştir. Bu kodlar, yüksek sed grubundan 1 çocuk hasta bir dünya; yüksek sed grubundan 1 çocuk sağlıksız bir yer; düşük sed grubundan 1 çocuk sessiz bir dünya; düşük sed grubundan 1 çocuk dünya sevilmezdi kodları belirlenmiştir.

Tablo 3.21: Barış olmazsa dünya nasıl bir yer olurdu? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Barış olmazsa Dünya nasıl bir yer olurdu?	Kötü Çok kötü	Kötü Bir Yer (29)	Kötülük
	Barışmamak Küsmek Oynamamak Kızgın bir yer Herkes çok üzgün Üzgün bir yer Her şey mutsuz	Kötü Hissetmek (13)	Olumsuz Duygular
	Birbirini öldürmek Herkesin ölmesi	Öldürmek (2)	Ölüm
	Kavgalı bir yer Kötü davranmak Yıkılan evde yaşamak Ev ve eşya olmazdı Evlere bomba atılması Ev olmazdı yıkılırdı Malzeme (Yemek-su) olmazdı Okul olmazdı	Savaş Olması (13)	Şiddet

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara Barış olmazsa Dünya nasıl bir yer olurdu? sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 8 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere

14 çocuk bu soruya cevap verememiştir. 46 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise kötülük (29), olumsuz duygular (13), ölüm (2), şiddet (13)'tir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 16 çocuk ve düşük sed grubundan 13 çocuk olmak üzere 29 kötü bir yer kategorisi oluşturulmuştur. Kötü bir yer (29) kategorisinden kötülük (29) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 13 kötü hissetmek kategorisi oluşturulmuştur. Kötü hissetmek (13) kategorisinden olumsuz duygular (13) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 2 öldürmek kategorisi oluşturulmuştur. Öldürmek (2) kategorisinden ölüm (2) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 21 savaş olması kategorisi oluşturulmuştur. Savaş olması (13) kategorisinden şiddet (13) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.21'de görüldüğü çocukların verdikleri cevaplar kodlandığında büyük bir çoğunluğun barışın olmamasını kötü olarak yanıtlamıştır. Çocukların dünyayı kötü olarak düşünmekle birlikte onların bakış açısı ile oynamamak, küsmek ve okulun olmaması olarak ifade etmişlerdir. Bu bulgu ile çocuklar barış ile kendilerine dünyada bir yer bulabildikleri düşünülmektedir.

İyi veya kötü, yanlış veya doğru olarak nitelendirilen davranışların tümü ahlaki oluşturmaktadır. Ahlaki gelişim, insanın küçük yaşlardan itibaren toplum tarafından beğenilen doğru ve iyi davranışları öğrenerek yapabilmesidir. Üç yaşından itibaren çocuklar, iyi veya kötüyü ayırt etmeye ve neyi yapıp yapmamaları gerektiğine dair bir anlayış geliştirmeye başlamaktadırlar (Yüksel vd., 2015). Çocukların cevaplarında bazıları şu şekildedir.,

ÇYK1: “Kötü olurdu çünkü yıkılan bir evde yaşadık. Dünyaya barışı biz kendimiz getirirdik.”

ÇYE28: “Herkes birbiri ile küsüp kalırdı, hiç kimse birbiri ile oynayamazdı.”

ÇDK4: “Türkiye’de olmazdı.”

ÇDE12: “Çok kavgalı bir şey olurdu. Herkes birine kornaya basınca onla kavga ederlerdi. En sevdiği kişi ile küserlerdi sonra geri barışmak isterlerdi barışamazlardı.”

Çocukların cevaplarının geneli değerlendirildiğinde erkek çocukları kavga olarak ifade etmiş; kız çocukları ise olumsuz bir olay üzerinden açıklamışlardır. Yüksek sed grubundaki çocuklar dünyayı kavgalı bir yer olduğunu düşünürken düşük sed grubundakiler ise mutsuz ve kötü bir yer olduğunu düşünmüşlerdir.

3.1.3.2. “Barış Deyince Aklına Ne Geliyor?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.22: Barış deyince aklına ne geliyor? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Sevmek	2	Barışmak	8	Birlikte gezmeye gitmek	1	Sevmek	1	Kardeşine scooter öğretmek	1	Resim çizmek	1
Güven	1	Yemeğimi zi paylaşmak	2	Birlikte yapmak	1	Özlemek	1	Arkadaşlarına yemek yedirmek	1	Arkadaşlık	2
Huzur	1	İkram etmek	1	Dostluk	1	Mutlu olmak	1	Arkadaşlarımı za iyi davranmak	1	Hediye etmek	1
Affetmek	1	Şeftaliyi ikiye bölüp paylaşmak	1	Davet etmek	1	Barışmak	4	Kardeşine iyilik yapmak	1		
Sarılmak	2	Birisine kurabiye vermek	1	Özür dilemek	1	Oyuncakları paylaşmak	1	Birisine kitap okumak	1		
Söz vermek	1	Evi paylaşmak	1	Barış Manço	2	Yardım etmek	1	Birisinin yanında kalmak	1		
Öpmek	1	Yardım etmek	2			Arkadaşlarımı za iyi davranmak	1	Sevdiğin ile beraber olmak	1		
Mutlu olmak	1	İyilik	1			Kardeşine hasta iken su getirmek	1	Birlikte oynamak	5		

Tablo 3.22’de görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar barışmak, sevmek ve sarılmak; düşük sed grubundan ise en yüksek kodlar barışmak, arkadaşlık ve birlikte oynamak kodlarından oluşmaktadır. Ayrıca hiçbir kategori ve alt temaya dahil edilemeyen yüksek grubundan 2 çocuk Barış Manço olarak ifade etmiştir.

Tablo 3.23: Barış deyince aklına ne geliyor? sorusundan elde edilen bulgular

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Barış deyince aklına ne geliyor?	Sevmek Güven Huzur Affetmek Sarılmak Söz vermek Öpmek Özlemek Mutlu olmak Barışmak	Barış Duygusu (25)	İçsel Barış
	Yemeğimizi paylaşmak İkram etmek Oyuncakları paylaşmak Şeftaliyi ikiye bölüp paylaşmak Birisine kurabiye vermek Evi paylaşmak	Paylaşmak (7)	
	Yardım etmek Arkadaşlarımıza iyi davranmak Kardeşine hasta iken su getirmek Kardeşine scooter öğretmek Arkadaşlarına yemek yedirmek İyilik Arkadaşlarımıza iyi davranmak Kardeşine iyilik yapmak	Yardıms severlik (10)	İyilik
	Birisine kitap okumak Birisinin yanında kalmak Sevdiğin ile beraber olmak Birlikte gezmeye gitmek Birlikte oynamak Birlikte yapmak Resim çizmek Arkadaşlık Dostluk	Birlikte Olmak (14)	Sosyal İletişim
	Davet etmek Hediye etmek Özür dilemek	Örnek Davranış (3)	Nezakete Davranışları

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Barış deyince aklına ne geliyor?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 10 çocuk ve düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere 17 çocuk bu soruya cevap verememiştir. 43 çocuğun ise cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise içsel barış (25), iyilik (17), sosyal iletişim (14), nezaket davranışları (3)’dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 18 çocuk ve düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere 25 barış duygusu kategorisi oluşturulmuştur. Barış duygusu (25) kategorisinden içsel barış (25) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 7 çocuk olmak üzere paylaşmak kategorisi; yüksek sed grubundan 3 çocuk ve düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere 10 çocuk yardım etmek kategorisi oluşturulmuştur. Paylaşmak (7) ve yardımseverlik (10) kategorilerinden iyilik (17) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 8 çocuk olmak üzere 14 çocuk birlikte olmak kategorisi oluşturulmuştur. Birlikte olmak (14) kategorisinden sosyal iletişim (14) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 1 olmak üzere 2 çocuk örnek davranış kategorisi oluşturulmuştur. Örnek davranış (3) kategorisinden nezaket davranışları (3) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.23’te görüldüğü gibi çocukların barış kelimesi ile akıllarına gelen ifadeleri söylediklerinde zihinsel şemalarındaki barış kavramı hakkındaki bulgulara ulaşılmıştır. Çocuklar barış ile ilgili olumlu duygular olarak ifade etmelerinden yola çıkılarak barış kavramına dair bakış açılarının olduğu düşünülebilir. Aynı zamanda çocuklar barışı paylaşmak, yardım etmek, birliktelik ve hediye etmek gibi davranışlar ile bütünleştirerek barış kavramına karşı bakış açılarını yansıtmışlardır.

Çocukların cevaplarından bazısı şu şekildedir;

ÇYK4: “İnsanların birbiri ile barışması ve insanları güvende ve huzurlu hissettirir.”

ÇYE15: “İyilik, dostluk, sevmek.”

ÇDK21: “Barışmak, oyuncakları paylaşmak, evlerini paylaşmak, tatile giderken kendi arabasıyla arkadaşını götürmek geliyor, tatilde arkadaşlarımla oyun oynamak.”

ÇDE11: “Arkadaşlık, arkadaşım ile oynamak, arkadaşım ile resim çizmek, oyuncaklarla oynamak.”

Piaget, çevre-çocuk etkileşiminde çocuğun anlayış ve bilgisinin oluşmasında etkin olacağını ve dolayısıyla çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağlayacağını belirtmektedir (Hildebrandt & Zan, 2008). Çocukların yaşadığı çevre ve kültürün farklı olması çocukların barış ile ilgili düşüncelerinde etkili olduğunu düşündürmektedir.

Çocukların cevapları bütün olarak değerlendirildiğinde yüksek sed grubundaki çocukların barış ile ilgili zihinsel şemalarının daha fazla olduğu görülmektedir. Yüksek sed grubundaki çocuklar barışı olumlu duygular ile ifade ederken düşük sed grubundaki çocuklar ise barışı daha çok iyi olmak olarak ifade etmişlerdir.

3.1.3.3. “Barış Neleri Sever?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.24: Barış neleri sever? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Barışmayı	10	Beraber gezmek	1	Huzuru	1	Barışmayı	2	Anneyi üzmemek	1
Eğlenmek	2	Arkadaşla oynamak	3	Resim yapmayı	1	Eğlenmek	1	Sarılmak	1
Mutlu olmak	5	İtmemek	1	Kitap okumayı	1	Mutlu olmak	3	Özür dilemek	1
İkram etmek	1	Vurmamak	1	Yazı yazmayı	1	Paylaşmayı	1	Hediye etmek	2
Kurabiyesini paylaşmak	1	Tekme atmamak	1	Boyama yapmayı	1	Birlikte olmayı	1	Güneş	4

Tablo 3.24 (devamı): Barış neleri sever? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Oyuncak paylaşmayı	1	İyi davranmak	2	Beraber lunaparka gitmek	1	Yıldız	1
Paylaşmayı	2	Birini sevmek	2	Arkadaşla oynamak	2	Bulut	2
Birlikte olmayı	1	Büyüklere iyi davranmak	1	Aile ile mutlu yaşamayı	1	Okulun olmasını	1
Beraber lunaparka gitmek	1	Ülkeyi korumak	1	İyi davranmak	5		

Tablo 3.24'te görüldüğü gibi yüksek sed grubundan kodlar barışmayı, mutlu olmak, arkadaşla oynamak; düşük sed grubundan ise en yüksek kodlar iyi davranmak, güneş ve mutlu olmak kodlarından oluşmaktadır. Çocukların cevapları incelendiğinde hiçbir kategoriye dahil olmayan kodlar belirlenmiştir. Yüksek sed grubundan ülkeyi korumak ve huzuru kodları olmaktadır.

Tablo 3.25: Barış neleri sever? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Barış neleri sever?	Barışmayı	Uyum İçinde Yaşamak (12)	Kardeşlik
	Eğlenmek Mutlu olmak	Mutlu Olmak (11)	İyi Oluş
	İkram etmek Kurabiyesini paylaşmak Oyuncak paylaşmak Paylaşmayı	Paylaşmak (6)	İyilik
	Birlikte olmayı Beraber lunaparka gitmek Beraber gezmek Arkadaşla oynamak Aile ile mutlu yaşamayı	Birlikte Olmak (10)	Sosyal İletişim
	İtmemek Vurmamak Tekme atmamak İyi davranmak Birini sevmek Büyüklere iyi davranmak Anneyi üzmemek Sarılmak Özür dilemek Hediye etmek	Örnek Davranış (18)	Nezaket Davranışları

Tablo 3.25 (devamı): Barış neleri sever? sorusundan elde edilen bulgular.

Güneş Yıldız Bulut	Gökyüzü Unsurları (7)	Gök Cisimleri
Resim yapmayı Kitap okumayı Yazı yazmayı Boyama yapmayı Okulun olmasını	Okul İçi etkinlikler(5)	Okul

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Barış neleri sever?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 8 çocuk olmak üzere 14 çocuk bu soruya cevap verememiştir. 46 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise kardeşlik (12), iyi oluş (11), iyilik (6), sosyal iletişim (10), nezaket davranışları (18), gök cisimleri (7) ve okul (5)’dur.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 10 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 12 uyum içinde yaşamak kategorisi oluşturulmuştur. Uyum içinde yaşamak (12) kategorisinden kardeşlik (12) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 11 mutlu olmak kategorisi oluşturulmuştur. Mutlu olmak (11) kategorisinden iyi oluş (11) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 6 paylaşmak kategorisi; Paylaşmak (6) kategorisinden iyilik (6) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 10 birlikte olmak kategorisi oluşturulmuştur. Birlikte olmak (10) kategorisinden sosyal iletişim (10) alt temasına ulaşılmıştır.

- ❖ Yüksek sed grubundan 8 çocuk ve düşük sed grubundan 10 çocuk olmak üzere 18 örnek davranış kategorisi oluşturulmuştur. Örnek davranış (18) kategorisinden nezaket davranışları (18) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Düşük sed grubundan 7 çocuk olmak üzere 7 gökyüzü unsurları kategorisi oluşturulmuştur. Gökyüzü unsurları (7) kategorisinden gök cisimleri (7) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 5 okul içi etkinlikler kategorisi oluşturulmuştur. Okul içi etkinlikler (5) kategorisinden okul (5) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.25'te görüldüğü gibi çocukların olumlu ifadeler ile birlikte kendi yaşantıları ile bütünleştirerek cevapladığı görülmüştür.

Çocukların akranları, aile çevresi ve diğer yetişkinler ile olan yaşantıları onların fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal ve ahlaki gelişimlerini etkiler. Bu etkileşim ile çocukların davranışlarındaki ilk izlenimler, zaman içerisinde ahlaki davranışlarını oluşturmaktadır (Kabadayı ve Aladağ, 2010). Nitekim çocukların çevre ve sosyal yaşantılarının barış kavramına bakış açılarını etkilediği düşünülmektedir. Bu cevaplardan bazısı şu şekildedir;

ÇDK25: "Mutlu olmayı, eğlenmeyi, ailecek mutlu yaşamayı."

ÇYE27: "Güzel davranmayı, anne, baba, abiyi, yaşlı nineyi, dedeyi ve dayılara, yaşlı amcalara."

Çocukların cevapları değerlendirildiğinde yüksek sed grubundaki çocukların daha çok olumlu ve açıklayıcı ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Düşük sed grubundaki çocuklar ise olumlu ifadeler kullanmaları ile birlikte daha kısa yanıtlar vermişlerdir.

3.1.3.4. “Barış Olsun Diye Ne Yaparsın?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.26: Barış olsun diye ne yaparsın? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar

Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Yüksek Sed Kod	<i>f</i>	Düşük Sed Kod	<i>f</i>	Düşük Sed Kod	<i>f</i>
Oyun oynarım	6	Yardım ederim	2	Oyun oynarım	5	Hastaneye götürürüm	1
Barışın ve sarılın derim	1	İyi davranırım	1	Barışın ve sarılın derim	1	İkram ederim	1
İki kişiyi barıştırmaya çalışırım	1	İyi şeyler olsun diye tabela koyarım	1	Dünya'ya barış getirirdim	1	Arkadaşına bebek veririm	1
Barış iksiri yaparım	1	İkram ederim	1	Arkadaşlarımı barıştırdım	1	Öğretmenimi severim	1
Arkadaşlarımı barıştırdım	1	Fakir ülkedeki çocuklarla oyuncaklarımı veririm	1	Barışın resmini çizerim	1	Dua ederim	1
Aranızda konuşun derim	1	Fakir ülkedeki çocuklarla yiyeceklerimi paylaşıyorum	1	Mutlu olurum	3	Okula giderim	1
Kavga etmeyin derim	1	Oyuncaklarımı paylaştım	1	Çok sevinirim	1		
Lolipop alıp mutlu ederim	1	Dünya'yı sağlıksız yapmayı bırakın derim	1	Yardım ederim	1		

Tablo 3.26’da görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar oyun oynarım, yardım ederim; düşük sed grubundan en yüksek kodlar ise oyun oynarım ve mutlu olurum kodlarından oluşmaktadır. Ayrıca hiçbir kategoriye dahil olmayanlar kodlar belirlenmiştir. Bu kodlar; yüksek sed grubundan 1 çocuk dünyayı sağlıksız yapmayın bırakın derim ve düşük sed grubundan 1 çocuk öğretmenimi severim, dua ederim ve okula giderim kodlarından oluşmaktadır.

Tablo 3.27: Barış olsun diye ne yaparsın? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Barış olsun diye ne yaparsın?	Oyun oynarım	Oyun Oynamak (11)	Oyun
	Barışın ve sarılın derim İnsanları barıştırdım İki kişiyi barıştırmaya çalışırım Dünya'ya barış getirdim Barış iksiri yaparım Arkadaşlarımı barıştırdım Aranızda konuşun derim Kavga etmeyin derim Barışın resmini çizerim	Uyum İçinde Yaşamak(14)	Kardeşlik
	Lolipop alıp mutlu ederim Mutlu olurum Çok sevinirim	Mutlu Etmek (5)	İyi Oluş
	Yardım ederim Hastaneye götürürüm İyi davranırım İyi şeyler olsun diye tabela koyarım	Yardımseverlik (6)	
	İkram ederim Fakir ülkedeki çocuklarla oyuncaklarımı veririm Fakir ülkedeki çocuklarla yiyeceklerimi paylaşıyorum Oyuncaklarımı paylaştırdım Arkadaşına bebek veririm	Paylaşmak(6)	İyilik

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Barış neleri sever?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 14 çocuk olmak üzere 21 çocuk bu soruya cevap verememiştir. 39 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise oyun (11), kardeşlik (14), iyi oluş (5) ve iyilik (12)’tir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 11 çocuk oyun oynamak kategorisi oluşturulmuştur. Oyun oynamak (11) kategorisinden oyun (11) alt temasına ulaşılmıştır.

- ❖ Yüksek sed grubundan 10 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 14 uyum içinde yaşamak kategorisi oluşturulmuştur. Uyum içinde yaşamak (14) kategorisinden kardeşlik (14) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 1 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 5 mutlu etmek kategorisi oluşturulmuştur. Mutlu etmek (5) kategorisinden iyi oluş (5) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 6 yardımseverlik kategorisi; yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 6 paylaşmak kategorisi oluşturulmuştur. Yardımseverlik (6) ve paylaşmak (6) kategorilerinden iyilik (12) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.27’de görüldüğü gibi çocukların çözüm stratejileri, kendilerini en iyi ifade edebildikleri oyun ortamı olmasıdır. Öveç’in (2012) yaptığı araştırmada mutluluk nedir? sorusuna çocuklar oyun oynamak ve paylaşmak cevaplarını vermişlerdir. Bu sorudaki çocukların cevapları incelendiğinde ise oyun oynayarak barışmayı ifade ettikleri görülmüştür. Çocuklar *barışmak duygusunu* mutlu olmak ile ilişkilendirmişlerdir. Öveç’in (2012) bulguları ile bu araştırmanın bulguları birbirini destekler niteliktedir. Çocukların cevaplarından bazıları şu şekildedir;

ÇYK1: “Barış olsun diye insanlara güzel bir resim çizip veririm. Bir lolipop alıp mutlu ederdim.”

ÇYE25: “Fakir ülkelerdeki çocuklara oyuncaklarımı verirdim. Onlarla yiyeceklerimi paylaşırdım.”

ÇYK13: “Küsmüş olsalardı aranızda konuşun derdim.”

ÇDK3: “Oyun oynarım.”

Çocukların cevapları değerlendirildiğinde yüksek sed grubu çocukları daha çok açıklayıcı cevaplar vermiştir(ÇYK4/ÇYE26/ÇYE2). Düşük sed grubu barış ile ilişkilendirmiş fakat daha kısa cevaplar vermiştir(ÇDE5/ÇDE6/ÇDK20). Bu durum barış kavramına bakış açısı olduğunu göstermekle birlikte barış kavramı üzerinde daha fazla yaşantıya sahip olmadığı düşünülmektedir.

3.1.3.5. “Barış İle İlgili Bir Resim Çizerken Hangi Renkleri Kullanmayı Tercih Ederdin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.28: Barış ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Kırmızı	7	Mor	4	Kırmızı	9	Mor	7
Siyah	5	Pembe	7	Siyah	1	Pembe	11
Mavi	11			Mavi	8		
Yeşil	13			Yeşil	9		
Sarı	10			Sarı	13		
Turuncu	2			Turuncu	4		
Beyaz	2			Beyaz	1		

Tablo 3.29: Barış ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Alt Tema
Barış ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?	Kırmızı Siyah	Soğuk Renkler(22)
	Mavi Yeşil Sarı Turuncu Beyaz Mor Pembe	Sıcak Renkler(93)

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere toplamda 6 çocuk cevap verememiştir. 54 çocuğun ise cevapları kodlanarak alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise soğuk renkler (22) ve sıcak renkler (93) ’tir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 12 çocuk ve düşük sed grubundan 10 çocuk olmak üzere 22 çocuk soğuk renkler (22) alt temasını oluşturmuştur.

- ❖ Yüksek sed grubundan 39 çocuk ve düşük sed grubundan 54 çocuk olmak üzere sıcak renkler (93) alt temasını oluşturmuştur.

3.1.3.6. “Barış Dolu Bir Dünyada Yaşamak İçin Sence Neler Yapılmalı?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.30: Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Barışın demeli	1	Yardım edilmeli	4	Kötülük olmalı	1	Oyun oynamalı	3	Barışmak olmalı	2	Dünyayı çok sevmek	1
Herkes barış olmalı	1	Evini paylaşmalı	1	Zarar gelmemesi	1	Hediye verilmeli	2	Barışı korumalı lar	1	Sarılmalı	1
Savaşmamalı ₁	2	Çöpleri yere atmamak	1	Sarılmalı	2	Özür dilerim denmeli	1	Yardım edilmeli	1	Birlikte olmak	1
Kavga etmemeli	3	Güzel şeyler yapılmalı	1	Öpüşmeli	1			Biriyle ilgilenmeli	1	Arkadaş olmalı	1
İnsanların canını yakmamak	1	İnsanlara iyi davranılmalı ₁	1	Arkadaşınla resim çizmek	1			İyilik yapılmalı ₁	3	Oyun oynamalı	2
Tekme ve itme olmamalı	1	Fakir ülkelere ev- ağaç dikilmeli	1	Arkadaşınla eğlenmek	1			Mutlu olmalı	2	Hediye verilmeli	1
Barışmak olmalı	4	Destek olmalı	1	Birlikte olmak	1			Sevmek	4	Oyuncak verilmeli	1

Tablo 3.30’da görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar yardım edilmeli, barışmak olmalı, oyun oynamalı; düşük sed grubunda ise en yüksek kodlar sevmek, iyilik yapılmalı ve mutlu olmalı kodlarından oluşmaktadır.

Tablo 3.31: Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?	Barışın demeli	Uyum İçinde Yaşamak (16)	Kardeşlik
	Herkes barış olmalı		
	Savaşmamalı		
	Kavga etmemeli		
	İnsanların canını yakmamak		
	Tekme ve itme olmamalı		
	Barışmak olmalı		
	Barışı korumalılar	Yardımseverlik (17)	İyilik
	Yardım edilmeli		
	Evini paylaşmalı		
	Oyuncak verilmeli		
	Çöpleri yere atmamak		
	Güzel şeyler yapılmalı		
	İnsanlara iyi davranılmalı		
	Fakir ülkelere ev-ağaç dikilmeli	Mutlu Olmak (7)	İyi Oluş
	Destek olmalı		
	Kötülük yapılmamalı		
Biriyle ilgilenmeli			
İyilik yapılmalı			
Zarar gelmemesi			
Mutlu olmalı	Birlikte Olmak (14)		
Sevmek			
Dünyayı çok sevmek			
Sarılmalı			
Öpüşmeli			
Arkadaşınla resim çizmek			
Arkadaşınla eğlenmek			
Birlikte olmak	Örnek Davranış (4)	Nezaket Davranışları	
Arkadaş olmalı			
Oyun oynamalı			
Hediye verilmeli			
Özür dilerim denmeli			

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Barış neleri sever?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 11 çocuk ve düşük sed grubundan 15 çocuk olmak üzere 26 çocuk bu soruya cevap verememiştir. 34 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise kardeşlik (16), iyilik (17), iyi oluş (7), sosyal iletişim (14) ve nezaket davranışları (5) ’dır.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 13 çocuk ve düşük sed grubundan 3 çocuk olmak üzere 9 uyum içinde yaşamak kategorisi oluşturulmuştur. Uyum içinde yaşamak (16) kategorisinden kardeşlik (16) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 11 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 6 yardımseverlik kategorisi oluşturulmuştur. Yardımseverlik (17) kategorisinden iyilik (17) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Düşük sed grubundan 7 çocuk mutlu olmak kategorisi oluşturulmuştur. Mutlu olmak (7) kategorilerinden iyi oluş (7) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 9 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 14 birlikte olmak kategorisi oluşturulmuştur. Birlikte olmak (14) kategorisinden sosyal iletişim (14) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 4 örnek davranış kategorisi oluşturulmuştur. Örnek davranış (4) kategorisinden nezaket davranışları (4) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.31’de görüldüğü gibi çocukların cevapları değerlendirildiğinde olumlu duygular ile ilişkilendirilerek birlikteliği vurgulamışlardır. Çocuklar barışmayı, yardım etmek ve iyi davranışlar ile bağdaştırmıştır. Görüşme yapılan çocuklarda büyük çoğunluğu cevaplamamış olmakla birlikte bu soruyu cevaplayan çocukların barış kavramına bakış açısı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu cevaplardan bazıları şu şekildedir;

ÇYE15: “Oyun oynamalı.”

ÇDE6: “Ona iyilik yapılmalı.”

Tablo 3.27 ve Tablo 3.31’de çocukların cevapları değerlendirildiğinde barış olması için ne yapılması hakkında bir düşünceye sahip olmadıkları düşünülmektedir. “Barış olsun diye ne yaparsın?” sorusu bireysel bakış açısını içeren bir soru olmakla birlikte “Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?” sorusunda ise dünya vurgusu olduğundan dolayı bütünsel bakış açısından incelenmektedir. Akpınar’a göre (2012), öğrencilerin ilgisi, yaşadığı toplumsal çevredeki olay ve olgulara karşı daha fazla olabilmektedir. Nitekim yakından uzağa ilkesi ile baktığımızda çocuklara öğretilecek bilgi ve paylaşımlara doğal ve sosyal olarak

çocuğun yakın çevresinden başlanması gerekmektedir (Demirel, 2007). Çocukların cevapları incelendiğinde Tablo 3.27’de çocuklar bireysel görüşlerini ifade ederken Tablo 3.31’de çocukların dünyaya bütünsel açıdan bakamadıkları görülmektedir. Bu durumun çocukların gelişimsel özellikleri ile ilgili olduğu düşünülebilir.

3.1.4. Barış Kavramına İlişkin Hikâye Kitabıyla İlgili Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Görüşleri Nasıldır?

3.1.4.1. “Bu Hikâyede En Çok Sevdiğin Resim Hangisiydi? Neden Bu Resmi Sevdin? Barışla İlgisi Nedir?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.32: Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? neden bu resmi sevdin? barışla ilgisi nedir? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Yardım etmek	7	Küsmemek	1	Özür dilemek	1	Yardım etmek	9	Beraber dondurma yemek	4
Yemeğini paylaşmak	1	Sakinleşmek	1	Hediye verdiğinde gülümsemek	1	Yemek yedirmek	1	Birlikte yüzmek	1
Kurabiye paylaşmak	1	Birlikte oynamak	3	Hediye vermek	5	Yemek vermek	1	Aile ile yemek	1
Barış gibi hissettirmek	1	Birlikte eğlenmek	1	Mutlu olmak	3	Sarılmak	1	Hediye vermek	4
Huzur	1	Beraber dondurma yemek	4	Kuş çizmek	3	Birlikte oynamak	4	Mutlu olmak	2
Barışmak	4	Teşekkür etmek	1			Birlikte eğlenmek	1	Resim yapmak	1
İyi hissetmek	3	Evine davet etmek	1			Birlikte sahile gitmek	2		

Tablo 3.32’te görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar yardım etmek, barışmak, beraber dondurma yemek; düşük sed grubundan ise en yüksek kodlar yardım etmek, birlikte oynamak ve hediye vermek kodlarından oluşmaktadır. Ayrıca hiçbir temaya dahil edilemeyen kodlar belirlenmiştir. Bu kodlar; yüksek sed grubundan bir çocuk kuş çizmek ve düşük sed grubundan 1 çocuk resim yapmak olarak kodlar belirlenmiştir.

Tablo 3.33: Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? neden bu resmi sevdiğin? barışla ilgisi nedir? sorusundan elde edilen bulgular

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? Neden bu resmi sevdiğin? Barışla ilgisi nedir?	Yardım etmek	Yardımseverlik (18)	İyilik
	Yemek yedirmek		
	Yemek vermek		
	Yemeğini paylaşmak	Paylaşmak (2)	
	Kurabiye paylaşması		
	Barış gibi hissetmek	Barış Duygusu (12)	İçsel Barış
	Huzur		
	Barışmak		
	İyi hissetmek		
	Sarılmak		
Küsmemek			
Sakinleşmek			
Mutlu olmak			
Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? Neden bu resmi sevdiğin? Barışla ilgisi nedir?	Birlikte oynamak	Birlikte Olmak (21)	Sosyal İletişim
	Birlikte eğlenmek		
	Birlikte sahile gitmek		
	Beraber dondurma yemek		
	Birlikte yüzmek		
	Aile ile yemek		
	Teşekkür etmek	Örnek Davranış (13)	Nezaket Davranışları
	Evine davet etmek		
	Özür dilemek		
	Hediye verdiğinde gülümsemek		
Hediye vermek			

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? Neden bu resmi sevdiğin? Barışla ilgisi nedir?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki çocukların bu soruya yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 13 çocuk resim çizmek istememiştir. 47 çocuğun cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise iyilik (20), içsel barış (12), sosyal iletişim (21), nezaket davranışları (13)’dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 8 çocuk ve düşük sed grubundan 10 çocuk olmak üzere 18 çocuk yardımseverlik kategorisi; yüksek sed grubundan 2 çocuk

paylaşmak kategorisi oluşturulmuştur. Yardımseverlik (18) ve paylaşmak (2) kategorilerinden iyilik (20) alt temasına ulaşılmıştır.

- ❖ Yüksek sed grubundan 14 çocuk ve düşük sed grubundan 3 çocuk olmak üzere 12 çocuk barış duygusu kategorisi oluşturulmuştur. Barış duygusu (12) kategorisinden içsel barış (12) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 8 çocuk ve düşük sed grubundan 13 çocuk olmak üzere 11 çocuk birlikte olmak kategorisi oluşturulmuştur. Birlikte olmak (21) kategorisinden sosyal iletişim (21) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 9 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 13 güzel davranış örneği kategorisi oluşturulmuştur. Örnek davranış (13) kategorisinden nezaket davranışları (13) alt temasına ulaşılmıştır.

Tablo 3.33'te görüldüğü gibi çocukların cevapları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Görüşme sorularında yer alan bu ikinci soruda çocukların 'Peace is an Offering' kitabından bir resim tercih istemeleri istenerek o resmin savaşa ilgisinin nasıl olabileceği bir açık uçlu soru yöneltilmiştir.

Çocukların cevapları incelendiğinde en çok frekansa sahip olan resimler;

Resim 3.9: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-1.

Çocukların cevapları incelendiğinde yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 12 çocuk bu resmi seçerek barış ile ilişkilendirilmiştir. Çocukların bu resimle ilişkilendirildiği cevaplar genelde oyun ve yardım etmek alt temaları üzerine olmuştur. Bu cevaplardan bazıları şu şekildedir;

ÇYK13: “Bir çocuk düşmüş yaralanmış ve bir çocuk ona yardım ediyor.”

ÇYE27: “İp çekmece oynuyorlar gibi. Erkek abi ile beraber, birlikte çekip eğleniyorlar, bu kız düşmüş yaralanmış ve abide yardım ediyor.”

ÇDK1: “Yardım etmek, elini tutup kaldırıyor, onunda bacağı kanyor.”

ÇDE2: “Kıza yardım ediyor.”

Çocukların cevapları değerlendirildiğinde yüksek sed grubundaki çocuklar hem oyun hem de yardım ile ilişkilendirirken düşük sed grubundaki çocuklar sadece “yardım etmek” cevabını vermişlerdir.

Çocukların cevapları incelendiğinde yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 12 çocuk bu resmi seçmiştir. Çocukların bu resmi barış ile ilişkilendirmeleri *hediye etmek* ve *birlikte olmak* alt temaları üzerine olmuştur.

Çocukların cevaplarından bazıları şu şekildedir;

ÇYK14: “Bu ona hediye verip diğeri de teşekkür ediyor.”

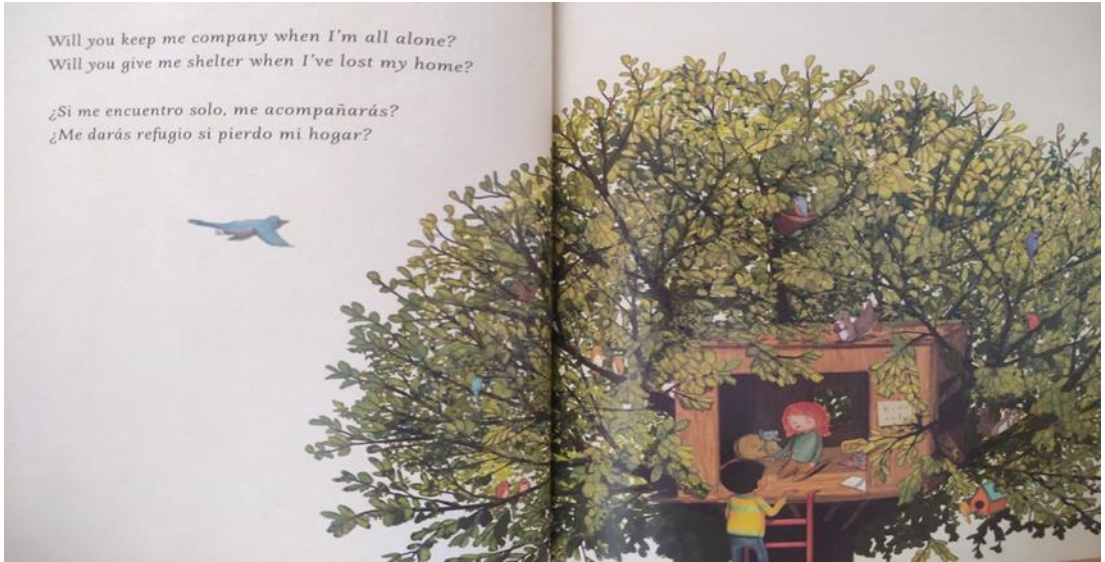
Resim 3.10: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-2.

ÇYE29: “Birkaç çocuk dondurma yiyor,yüzüyorlar ve kumdan kale yapıyorlar ve hediye var. Bu da buna hediye veriyor, kendilerini güzel hissediyorlar.”

ÇDK13: “Birlikte sahile gitmek, beraber dondurma yemek, birlikte yüzmek.”

ÇDE30: “Sahilde yemek yiyorlar ve içecek içiyorlar. Mutlu olmak, dondurma yemek, hediye almak.”

Çocukların cevapları değerlendirildiğinde çocukların resimleri kendi yaşantıları ile ilişkilendirmeleri ve bu resmin onlarda güzel bir his bırakması elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

Resim 3.11: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-3.

Çocukların cevapları incelendiğine yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere 9 çocuk bu resmi seçerek barış ile ilişkilendirilmiştir.

Çocukların cevaplardan bazısı şu şekildedir;

ÇYK6: “Çünkü kuşlar var, ağaçtan evleri var. Birlikte oynamaları ve küsmemeleri.”

ÇYE10: “Bu buraya çıkıyor, bu da onun kolunu tutuyor. Bu kolunu uzatmış ona yardım ediyor.”

ÇDE11: “Birlikte oynuyorlar.”

Çocukların cevapları incelendiğinde bu resmi yardım etmek, birlikte oyun oynamak ve barış ile ilişkilendirmişlerdir.

Çocukların cevapları incelendiğinde düşük sed grubundaki 7 çocuk bu resmi seçmiştir. Düşük sed grubundaki çocukların bu resim ile ilgili cevapları şu şekildedir;

ÇDE9: “Arkadaşının kolu sakat ona bir şeyler veriyor, yardım ediyor.”

ÇDK17: “Ona yemek yedirmek çünkü kolu kırılmış. Dışarıda ki arkadaşları ile oynamak istemiş onu tekerlek sandalyesi ile götürüyor.”

ÇDE10: “Oyun oynuyorlar, kardeşine scooter öğretmek. İyi hissediyorlar.”

Resim 3.12: Peace is an offering kitabından çocukların seçtiği resim-4.

Çocukların cevapları değerlendirildiğinde barış kavramı yardım etmek, birlikte olmak ve oyun oynamak ile ilişkilendirmişlerdir. Çocuklar, oyun ile yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmektedir. Dolayısı ile sokaklar çocuğa yaratıcılığının ortaya çıkmasına ve diğer çocuklarla sosyalleşmesini sağlarken duygularını paylaşmasına da olanak tanır (Türkan, 2009). Resmin ise ev yaşantısından bir parça olması çocukların bu resmi seçmelerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Düşük sed grubundaki çocukların mahalle kültüründen geldiğini düşündüğümüzde çocuklarda sokak oyunlarının yaşantılarında yer alıyor olmasından dolayı bu resmi barış ile ilişkilendirilmiş olabilirler.

3.1.5. Yüksek ve Düşük Sed Grubundaki Çocukların Barış Kavramıyla İlgili Resimleri Nasıl Farklılık Göstermektedir?

3.1.5.1. “Barış İle İlgili Bir Resim Çizer Misin?” Sorusundan Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Tablo 3.34: Barış ile ilgili bir resim çizer misin? sorusundan yüksek sed ve düşük sed grubundan elde edilen kodlar.

Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Yüksek Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f	Düşük Sed Kod	f
Barışmak	6	Sarılmalı	4	Orman	1	Barışmak	1	Tanışmak	1
Dünyada barışı aramak	1	El ele tutuşmak	1	Kuş	1	Yardım etmek	1	Hediye vermek	1
Yardım etmek	2	Uno oynamak	1	Çimen	1	Kardeşine scooter öğretmek	1	Çimen	1
Şeker vermek	1	Üç kişi kurabiye yiyor	1	Ağaç	1	Ağaca zarar vermemek	1	Kelebek	1
Korumak	1	Beraber yemek	1	Arı	1	Mutlu olmalı	5	Çiçek	2
Mutlu olmalı	3	Dans etmek	1	Güneş	3	Kalp	4	Güneş	7
Kalpli balon	1	Özür dilemek	1	Ay	2	Sarılmalı	1	Yıldız	1
Kalp	3	Evine davet etmek	1	Dondurma paylaşmak	1	El ele tutuşmak	3	Bulut	1
Oyuncağını paylaşmak	1	Yemeğini paylaşmak	1			Sıra ile salıncağa binmek	1		

Tablo 3.34’te görüldüğü gibi yüksek sed grubundan en yüksek kodlar barışmak, sarılmalı, kalp; düşük sed grubundan ise en yüksek kodlar güneş, mutlu olmalı ve kalp kodlarıdır.

Tablo 3.35: Barış ile ilgili bir resim çizer misin? sorusundan elde edilen bulgular.

Araştırma Sorusu	Kodlar	Kategori	Alt Temalar
Barış ile ilgili bir resim çizer misin?	Barışmak	Uyum İçinde Yaşamak (8)	Kardeşlik
	Dünyada barışı aramak		
	Yardım etmek	Yardımseverlik (4)	
	Kardeşine scooter öğretmek		
	Şeker vermek		İyilik
	Dondurma paylaşmak	Paylaşmak (4)	
	Yemeğini paylaşmak		
	Oyuncağını paylaşmak		
	Korumak	Doğayı Korumak (2)	
	Ağaca zarar vermemek		
	Mutlu olmalı	Mutlu Olmak (16)	İyi Oluş
	Kalpli balon		
	Kalp		
	Sarılmalı		
	El ele tutuşmak		
	Sıra ile salıncağa binmek		
	Uno oynamak	Birlikte Olmak (15)	Sosyal İletişim
	Üç kişi kurabiye yiyor		
Beraber yemek			
Tanışmak			
Dans etmek			
Hediye vermek	Örnek Davranış (3)	Nezaket Davranışları	
Özür dilemek			
Evine davet etmek			
Orman			
Kuş			
Çimen			
Ağaç	Doğa (9)	Doğa Sevgisi	
Kelebek			
Çiçek			
Arı			
Güneş			
Ay	Gökyüzü Unsurları (14)	Gök Cisimleri	
Yıldız			
Bulut			

Okul öncesi eğitim-öğretime devam eden 64-78 aylık çocuklara “Barış ile ilgili bir resim çizer misin?” sorusu yöneltildiğinde çalışma grubundaki yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk olmak üzere toplamda 10 çocuk resim çizmek istememiştir. 50 çocuğun resimlerindeki anlatımları kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve alt temalara ulaşılmıştır. Bu alt temalar ise kardeşlik (8), iyilik (8), iyi oluş (18), sosyal iletişim (15), nezaket davranışları (3), doğa sevgisi (9) ve gök cisimleri (14)’dir.

Çocukların cevapları genel olarak değerlendirilecek olursa yukarıdaki tabloda belirtilen kategori ve alt temalar açıklanmıştır. Bu kategori ve alt temalar şu şekildedir;

- ❖ Yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 8 uyum içinde yaşamak kategorisi oluşturulmuştur. Uyum içinde yaşamak (8) kategorisinden kardeşlik (8) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 4 yardımseverlik kategorisi; yüksek sed grubundan 4 çocuk paylaşmak kategorisi oluşturulmuştur. Yardımseverlik (4) ve paylaşmak (4) kategorilerinden iyilik (8) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Düşük sed grubundan 2 çocuk olmak üzere 2 doğayı korumak kategorisi; yüksek sed grubundan 7 çocuk ve düşük sed grubundan 9 çocuk olmak üzere 16 mutlu olmak kategorisi oluşturulmuştur. Doğayı korumak (2) ve mutlu olmak (16) kategorilerinden iyi oluş (18) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 9 çocuk ve düşük sed grubundan 6 çocuk olmak üzere 15 birlikte olmak kategorisi oluşturulmuştur. Birlikte olmak (15) kategorisinden sosyal iletişim (15) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 2 çocuk ve düşük sed grubundan 1 çocuk olmak üzere 3 örnek davranış kategorisi oluşturulmuştur. Örnek davranış (3) kategorisinden nezaket davranışları (3) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 4 çocuk ve düşük sed grubundan 5 çocuk olmak üzere 8 doğa kategorisi oluşturulmuştur. Doğa (9) kategorisinden doğa sevgisi (9) alt temasına ulaşılmıştır.
- ❖ Yüksek sed grubundan 5 çocuk ve düşük sed grubundan 9 çocuk olmak üzere 15 gökyüzü unsurları kategorisi oluşturulmuştur. Gökyüzü unsurları (14) kategorisinden gök cisimleri (14) alt temasına ulaşılmıştır.

Çocukların çizdiği resimlere ait anlatımların Tablo 3.35'te görüldüğü gibi kodlanarak kategori ve alt temalar oluşturulmuştur. Çocukların resimleri barış kavramına bakış açısından incelendiğinde barış ile anlamlı ilişki olduğunu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda çocuklar barış ile ilgili olayları çizerken resimlerinde doğa ve gökyüzü ile ilgili çizimler yapmışlardır. Çocuklar olumlu olayları çevre, kalp

ve güneş, ay, yıldız ve bulutla ilişkilendirerek daha olumlu hissettikleri düşünülebilir. Bu resimler ve anlatımlardan bazıları şunlardır;

Resim 3.13: ÇYE25 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.

AÖ: Barış ile ilgili bir resim çizer misin?

ÇYE25: “Ağaçlar, hamak çizdim. El ele tutuşan adamlar çizdim. Fotoğraf çekiliyorlar. Kuşlar çizdim.”

Resim 3.14: ÇYK22 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.

AÖ: Barış ile ilgili bir resim çizer misin?

ÇYK22: “Kavgta etmişlerdi, barışıyorlar. Oyuncaklarını paylaşarak barıştılar.”

Resim 3.15: ÇDK17 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.

AÖ: Barış ile ilgili bir resim çizer misin?

ÇDK17: “Bu adam çok mutlu, bu çiçekler için yağmur yağmış adam da eve gidiyor. Herkesin evine gidip hediye getirmesi.”

Resim 3.16: ÇDK21 Kodlu çocuğa ait barış ile ilgili resim.

AÖ: Barış ile ilgili bir resim çizer misin?

ÇDK21: “Resim, okul, öğretmen, tahta ve çocuk çizdim. Çocuk okula geliyor öğretmen ona ders veriyor.”

ÇYE25, ÇYK22, ÇDK17 ve ÇDK21 çocuklarının resimleri ve ilgili açıklamaları incelendiğinde çocuklarda barış kavramına bakış açısı olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır. Aynı zamanda resimlerinde gülen insanlar çizmesi çocukların barışı mutlulukla ilişkilendirdiklerini şeffaf bir şekilde yansıtmıştır. Yüksek sed grubundaki çocukların düşük sed grubundaki çocuklara göre barış kavramına bakış açılarının daha fazla olması çocukların çizimlerinde de görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde okul öncesi dönem çocuklarının barış kavramına bakış açılarının incelenmesine dair elde edilen bulgular tartışılmıştır. Ayrıca araştırmacılar için bu konuda yapılacak çalışma önerileri sunulmuştur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Barışçıl toplum yapısını oluşturabilmek için erken çocukluk döneminden başlanması gerekmektedir. Barışçıl toplumlarda bireyler; adalet, eşitlik ve insan haklarına önem veren bir toplum yapısının inşasında önemli rol oynamaktadırlar. Barışçıl bir toplum yapısını oluşturabilmek için sürdürülebilir bir eğitim politikası uygulanmalıdır.

Bu araştırmada okul öncesi dönemindeki çocuklarının barış ve savaş kavramına bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle okul öncesi dönem çocuklarının bakış açılarını incelediğimizde etkili ve verimli bir barış eğitimi programı hazırlanabilmesi için veri sağlanmış olacaktır. Veri toplama sürecinde çocuklara savaş ile ilgili sekiz soru ve barış ile ilgili yedi sorulmuş olup birer resim çizmeleri istenmiştir. Bu bulgular sonucunda çocukların savaş ve barış kavramlarına olan bakış açıları incelenmiştir. Veri toplama sürecinde ilk önce savaş kavramı ile başlanarak barış kavramı soruları ile devam etmiştir. Kensinger' e göre (2007), bireylerin olumsuz olayları daha doğru ve kolay hatırlayabilmektedir. Bu çıkarım ile toplama sürecinin ilk aşamasında savaş kavramından başlanılmaktadır. Ayrıca barış kavramının çocuklarda daha olumlu bir his bırakması araştırmacının gözlem kayıtları arasında yer almaktadır. Böylelikle veri toplama sürecinin olumlu duygular ile sonlandırılması araştırmanın güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

Bu araştırmada yapılan bireysel görüşmeler sonucunda çocukların savaş kavramına bakış açılarını incelediğimizde çocuklar savaş kavramını savaşmak, kavgaya etmek, kötü hissetmek ve ölüm olarak ifade etmişlerdir. Savaş kavramı ile ilgili sekiz soru sorularak bir resim çizmeleri istenmiştir. Savaş ile ilgili sorulara yüksek sed grubundan üç çocuk (ÇYK11/ÇYK19/ÇYE23/ÇYE24) ve düşük sed grubundan iki

çocuk (ÇDK7/ÇDE14) cevap vermemiştir. Yüksek sed grubundaki çocukların düşük sed grubundakilere göre savaş kavramına bakış açısının daha az olduğu sonucuna varılabilir. Bu kapsamda yüksek sed grubundan iki kız ve iki erkek olmak üzere düşük sed grubundan ise bir kız ve bir erkek çocuğun cevap vermediği görülmüştür. Bu kapsamda cinsiyet değişkeninin savaş kavramına bakış açısını etkilemediği görülmektedir. Bu kişilerin anasınıfında eğitim alma düzeylerine baktığımızda ise bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Savaş temasında sorularda cevap veren çocuk sayısını incelediğimizde; 1. sorusuna 45 çocuk, 2. sorusuna 43 çocuk, 3. sorusuna 44 çocuk, 4. sorusuna 44 çocuk, 5. sorusuna 47 çocuk, 6. Sorusuna 55 çocuk, 7. sorusuna 40 çocuk, 8. sorusuna 36 çocuk ve 9. sorusuna 36 çocuk cevap vermiştir. Bu sorulara cevap vermeyenlerin sayısı ise Savaş temasında 1. sorusuna 15 çocuk, 2. sorusuna 17 çocuk, 3. sorusuna 16 çocuk, 4. sorusuna 16 çocuk, 5.sorusuna 13 çocuk, 6.sorusuna 5 çocuk, 7. sorusuna 20 çocuk, 8. sorusuna 24 çocuk ve 9. sorusuna 14 çocuk yanıt vermemiştir. Savaş kavramı ile ilgili birbirini tamamlayan sorular sorulmuş çocukların bir soruya cevap vermediğinde başka bir sorudaki cevabı ile ilgili veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın birinci alt amacı “Savaş kavramına ilişkin yüksek sosyo-ekonomik düzey (SED) ve düşük sosyo-ekonomik düzey grubundaki çocukların bakış açıları arasında nasıl bir farklılık vardır?” sorusuna yönelik sonuçlar tartışılmaktadır. Bu doğrultuda bu alt amaca ait sonuçlar;

1.Savaş neyi sevmez? sorusuna verilen cevaplardan kardeşlik, sosyal iletişim, iyilik, okul, müzik, doğa sevgisi ve gök cisimleri temaları elde edilmiştir. Çocukların bu soruya cevaplarında yüksek sed grubunun daha fazla cevap verdiği tespit edilmiştir. Bazı çocuklar savaşın neyi sevmediği sorusunda okunulan kitabın etkisinde kaldıkları görülmüştür. Aynı zamanda kitaptaki anlatılan durumdan yola çıkarak kendi çıkarımlarını da oluşturmuşlardır. Pellitier ve Asstington’ e (2004) göre çocukların hikâyedeki olay örgüsü üzerinden çıkarım yapabilmeleri yazarın bakış açısından konuşabilme ve düşünebilmeleri ile ilişkilidir. Çalışma grubundaki çocukların cevapları yazarın bakış açısı ile bu bağlamda birlikte olmak ve yardımseverlik kategorileri üzerinden bu duruma örnek oluşturmaktadır. Ayrıca hiçbir kategoriye girmeyen kodlar ise bu durum örnekleri arasındadır; sakinleşmek, özür dilemek ve kurallar gibi kodların çocukların kendi çıkarımlarından oluşturduğu

cevaplar olduğunu göstermektedir. Böylelikle bu soru ile çocukların savaş kavramına bakış açılarının olduğuna dair sonucuna varılabilir.

2. *Sence savaş neden olur?* sorusuna verilen cevaplardan şiddet, kötülük, savaş terminolojisi alt temaları elde edilmiştir. Yüksek sed grubunun bu soruya cevap oranı daha yüksek bulunmuştur. Çocukların bu sorudaki cevapları zihinsel şemalarındaki bakış açısını daha iyi anlamımıza yardımcı olmuştur. Bu soru ile savaşın nedenleri üzerine düşünerek yanıtlamışlardır. Çocuk bakışı açısından değerlendirildiğinde savaşın nedenlerini; vurmak, öldürmek, kavga etmek, saldırmak ve kötülük olarak belirlemişlerdir. Yüksek sed grubundan bir çocuk bu soruda Kore filmi ile düşük sed grubundan bir çocuk ise İsrail-Filistin ve Çanakkale ile ilişkilendirilerek yanıtlamıştır. Bu cevaplar ile çocukların yaşantılarının savaş kavramına bakış açılarını etkilediği sonucuna ulaşılabilir. MiljeviC-RidjiCki ve Lugomer-Armano 'nun (1994) 98 okul öncesi çocuğu ile yaptığı araştırmanın bulguları incelendiğinde çocuklar savaşın nedenlerini güvenlikten ve özgürlükten bahsederek 'Sadece kendimizi savunuyoruz, insanlarımız hayatlarımızı kurtarmak için savaşıyorlar.' olarak cevaplamışlardır. Ayrıca yapılan araştırmada çocukların savaş ile ilgili bilgilere medyadan öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Tephly (1985) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise çocuklar savaşın nedenlerini başka insanların topraklarına ve ülkelerine sahip olmak, anlaşmazlık ve öldürmek olarak belirtmişlerdir. Bu araştırma bulguları ile sonuçların birbirini desteklediği görülmektedir. Çocuklar, savaş kavramı ile ilgili neden-sonuç ilişkisi kurarak çıkarımlarda bulunabilmektedirler.

3. *Savaş deyince aklına geliyor?* sorusuna verilen cevaplardan şiddet, savaş-araç-gereçleri, ölüm, olumsuz duygular ve savaş terminolojisi alt temaları elde edilmiştir. Çocukların savaş kelimesinin zihinlerinde hangi kelime ve olaylar ile çağrışım yaptığını öğrenmek amaçlanmıştır. Ayrıca bu soruya verilen cevaplar ile savaş kavramının 2.sorusuna verilen cevapların eşdeğer olduğu fakat bu soruda çocukların daha fazla savaş ekipmanları (bomba, kılıç, silah vb.) ile ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzey açısından baktığımızda ise yüksek sed grubunun bu soruya düşük sed grubuna göre daha fazla çocuğun cevap verdiği belirlenmiştir. Araştırmadaki bu soru ile savaş kelimesinin çocukların zihin şemalarında hangi olaylara ve kelimelere çağrışım yaptığı yönünde veriler elde

edilmiştir. Çocuklar savaş kelimesini savaşmak, kavga etmek, bomba, savaş gemisi, savaş uçağı ve tank olarak ilişkilendirmişlerdir. McLernon ve Cairns'in (2006) yaptığı bir araştırmada 14-15 yaşlarındaki öğrencilerin savaş kavramını daha çok silah, asker, ateş etme ve bomba gibi savaşın somut yönlerine ve savaşın çağrıştırdığı olumsuz duygularını vurgulamışlardır. Rodd (1985) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise okul öncesi dönem çocukları savaş insanları öldürmek, ateş etmek ve silah ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu doğrultuda araştırma sonuçları ile bu araştırma sonuçları karşılaştırıldığında çocukların savaş kavramına bakış açılarının benzer olduğu görülmektedir.

4.Savaş olmasın diye ne yaparsın? sorusuna verilen cevaplardan savunmak, iyi oluş ve şiddet alt temaları elde edilmiştir. Çocukların çatışma-çözme stratejilerinin savaş durumuna etkisini incelemek amaçlanmıştır. Yüksek sed grubunun çocuklarının bu soruya cevap sayısı düşük sed grubuna göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukların bu soru ile çatışma-çözme stratejileri korumak, saklanmak ve saldırmak cevapları üzerine olmakla birlikte konuşmak, barıştırmak ve paylaşmak olarak da cevaplamışlardır. Bu bağlamda çocukların savaştan barışa giden çözüm yollarını bildikleri sonucuna ulaşabilir. Türnüklü'nün (2007) yaptığı araştırmada öğrenciler çatışma-çözme becerilerini işbirlikçi, karşılıklı konuşma, anlaşma, uzlaşma, karşılıklı özür dileme olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenciler kendi aralarındaki çatışmaları yapıcı bir şekilde çözdükleri bulgusu, bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

5. Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir? sorusuna verilen cevaplardan kardeşlik, uzlaşmak,erdemli olmak ve nezaket davranışları alt temaları elde edilmiştir. Bu soruda insanlar arasındaki çözüm stratejileri hakkındaki bakış açıları incelenmek amaçlanmıştır. “*Savaş olmasın diye ne yaparsın?*” ile “*Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir?*” sorusu arasında benzerlik olduğu çocukların iki soruya da verdikleri cevaplar karşılaştığında problem çözme becerilerinde benzerlik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda cevaplar değerlendirildiğinde çocuklar çatışma durumlarında konuşmayı ve anlaşmayı belirtmişlerdir. Bu iki sorudan elde edilen cevaplar arasındaki farklılıklar incelendiğinde “*Sence insanlar anlaşamadıklarında*

savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir?” sorusunda çocukların barışmayı ve iyi olmayı daha çok ifade ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda sosyo-ekonomik düzey açısından incelediğimizde yüksek sed grubunun daha fazla cevap verdiği tespit edilmiştir. Çocukların cevapları doğrultusunda problem çözme stratejilerine ilişkin görüşleri olduğu sonucuna ulaşabilir. “*Sence savaş neden olur?*”, “*Savaş olmasın diye ne yaparsın?*” ve “*Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir?*” sorularındaki bulgular ile Yüceer’in de (2020) yaptığı araştırmadaki bulgular ile paralellik göstermektedir. Yüceer de (2020) çocukların savaşın sebepleri üzerine gerekçeler ifade ettiklerini ve bu savaşın olmamasına dair problem çözme becerisi bağlamında fikirlerini dile getirmişlerdir.

6. *Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?* sorusuna verilen cevaplardan soğuk renkler ve sıcak renkler alt temaları elde edilmiştir. Çocukların cevaplarında savaş kavramına bakış açıları ile ilgili bir olumlu ya da olumsuz farklılık görülmemiştir.

7. *Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?* sorusuna verilen cevaplardan mutluluk alt teması elde edilmiştir. Çocukların zihin dünyasındaki zıtlıklar hakkında görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu soruya düşük sed grubunun daha fazla cevap verdiği görülmüştür. Çocukların zihin dünyasında savaşın yokluğunu güzel bir yer, iyi bir dünya ve kavgasız dünya olarak betimlemişlerdir. Böylelikle çocuklar büyük bir oranla savaşın olmadığı bir dünyayı “Mutlu Bir Yer” olarak düşündüğü sonucuna varılmıştır. Diğer temalarda yüksek sed grubundaki çocuklardan daha fazla cevap alınmışken bu soruda tersine bir durum söz konusudur. Okul öncesi dönem çocuklarının mutluluk ve üzüntü kavramını beş yaşından itibaren tanımlayabilmektedir (Çelik vd., 2002). Bu bağlamda çocukların savaşın olmadığı yeri mutlu ifadeler ile dile getirmişlerdir. Aynı zamanda düşük sed grubundan bir çocuk “askerlik olmazdı” olarak yanıtlamıştır. Diğer sorulardaki cevaplar ile karşılaştırıldığında çocukların savaş ile asker kelimelerini ilişkilendirdiği görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt amacı "Savaş kavramına ilişkin hikâye kitabıyla ilgili yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların görüşleri nasıldır?" sorusuna yönelik sonuçlar tartışılmaktadır. Bu doğrultuda bu alt amaca ait sonuçlar;

8. *Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? Bu resmin savaşıyla ilgisi var mı?* sorusuna verilen cevaplardan olumsuz olaylar, savaş araç-gereçleri ve savaş terminolojisi alt temaları elde edilmiştir. Çocukların bu soruya cevaplarında yüksek sed grubu daha fazla cevap vermiştir. Çocuklar kitaptaki resimleri tercih ederken savaş durumunu daha çok savaş araçları ve zarar vermek ile ilişkilendirmişlerdir. Bu savaş araçları kategorisinden silah, bomba ve roket olarak kodlar oluşturulmuştur. Zarar vermek olarak baktığımızda ise çocukların cevaplardaki bakış açısını incelediğimizde savaşı evlerin yıkılması, saldırmak ve insanlara zarar vermek olarak tercih ettikleri resmi anlatmışlardır. Fernández (2013) tarafından yapılan araştırmada, çocukların hikâyelerdeki olan karakterlerin bakış açısını ve hikâyeye kurgusundan çıkardıkları anlamın daha kolay hatırlandığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma bulguları ile çocukların savaş ile ilgili kavramı ve olayları daha kolay ilişkilendirildikleri düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt amacı “Yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların savaş kavramıyla ilgili resimleri nasıl farklılık göstermektedir?” sorusuna yönelik sonuçlar tartışılmaktadır. Bu doğrultuda bu alt amaca ait sonuçlar;

9. *Savaş ile ilgili bir resim çizer misin?* sorusuna verilen cevaplardan şiddet, ölüm, savaş araç-gereçleri, savaş terminolojisi ve olumsuz duygular alt temaları elde edilmiştir. Çocukların çizdikleri resmi anlatmaları istenerek zihinsel şemaları daha somut bir şekilde yansıtılmaları hedeflenmiştir. Çocukların çizdikleri resimlere ait açıklamaları savaş temasında yer alan kategorilerle örtüşmektedir. Çocukların resimleri incelendiğinde savaş olayına ve savaş araçlarına yer verdiği görülmektedir. Aynı zamanda çocukların savaş ile ilgili terimlere ve olaylara oldukça çok yer vermesi ve diğer sorulardaki bulgular ile de tutarlı olması çocukların savaş kavramına bakış açılarına sahip olduğunu işaret edebilir. Ayrıca çocuklar resimlerinde çizdikleri kişileri mutsuz ifadeler ile belirtmişlerdir. Yüksel vd. 'in (2015) yaptığı araştırmada 5-6 yaş çocuklarının resimlerinde kötü duygulara yer verdiği sonucu ile bu bulgular arasında paralellik bulunmaktadır. Araştırmacının görüşme kayıtlarına göre yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 8 çocuk resim çizmek istememişlerdir. Bu durum çocukların savaş kavramına bakış açısı olmadığı için resimlerinde aktarım olmadığı sonucunu düşündürmektedir. Walker 'ın (2003) Amerika'daki 56 çocukla yürüttüğü çalışmada çocukların savaş ve

barış ile ilgili resim çizmeleri istenmiştir. Bu araştırma sonucuna göre çocuklar savaş içinde olmasalar bile savaşla ilgili figür ve olaylara yer vererek savaşı grup çatışmaları ve şiddet içeren faaliyetler ile ilişkilendirerek çizmişlerdir. Bu araştırmalardaki bulguları desteklenerek çocukların savaşın gerçeklerini anladıkları düşünülmektedir.

Bu araştırmada yapılan bireysel görüşmelerle çocukların barış kavramına bakış açılarını incelediğimizde barış kavramını *iyi olmak, birlikte olmak ve barışmak* olarak ifade etmişlerdir. Çocuklara barış kavramı ile ilgili yedi soru sorularak birer resim çizmeleri ve anlatmaları istenmiştir. Bireysel görüşmeler sonucunda yüksek sed grubundan beş çocuk (ÇYK8/ÇKYK11/ÇYK19/ÇYE23/ÇYE24) ve düşük sed grubundan üç çocuk (ÇDK7/ÇDK8/ÇDE14) olmak üzere toplamda sekiz çocuk barış kavramına ait soruların tümünü yanıtlamamıştır. Yüksek ve düşük sed grubunu incelediğimizde yüksek sed grubunun barış kavramına olan bakış açısı düşük sed grubuna göre daha az olduğu belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyet değişkeni açısından incelendiğimizde her iki grupta da kız sayısının fazla olduğu gözlemlenmiş olmakla birlikte anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Ayrıca okul öncesi dönem eğitim alma süresi açısından ise anlamlı bir ilişki kurulamamakla birlikte cevap vermeyen çocuklardan sadece ikisinin okul öncesi eğitimde ilk yılıdır. Barış teması sorularında cevap verme sayısını analiz ettiğimizde; 1.sorusuna 46 çocuk, 2. Sorusuna 43 çocuk, 3. Sorusuna 46 çocuk, 4. Sorusuna 39 çocuk, 5. Sorusuna 54 çocuk, 6.sorusuna 34 çocuk, 7. Sorusuna 47 çocuk ve 8. Sorusuna 50 çocuk cevap vermiştir. Cevap vermeyen çocukların sayısı ise; Barış temasındaki 1. Sorusuna 14 çocuk, 2. Sorusuna 17 çocuk, 3.sorusuna 14 çocuk, 4.sorusuna 21 çocuk, 5.çocuk 6 çocuk, 6.sorusuna 26 çocuk, 7. Sorusuna 13 çocuk, ve 8.sorusuna 10 çocuk cevap vermemiştir. Barış kavramına ait sorular incelendiğinde soruların cevaplarını birbirini tamamladığı görülmektedir. Bu doğrultuda soruların ve cevapların birbirini tamamlaması ve elde edilen verilerin güvenilirliğini arttırmaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt amacı “Barış kavramına ilişkin yüksek sosyo-ekonomik düzey ve düşük sosyo-ekonomik düzey grubundaki çocukların bakış açıları arasında nasıl bir farklılık vardır?” sorusuna yönelik sonuçlar tartışılmaktadır. Bu doğrultuda bu alt amaca ait sonuçlar;

1. *Barış olmazsa Dünya nasıl bir yer olurdu?* sorusuna verilen cevaplardan kötülük, olumsuz duygular, ölüm ve şiddet alt temaları elde edilmiştir. Çocukların zıt kavramlar hakkında bakış açılarını incelemek amaçlanmıştır. Bu soru ile birlikte çocuklar barış olmamasının Dünya üzerindeki etkisi ile görüşlerini ifade etmişlerdir. Araştırmada yapılan bireysel görüşmelerin sonucunda çocukların bu durumu kötü, oynamamak ve barışmamak olarak ifade etmişlerdir. Aynı zamanda çocuklar barışın olmamasını kavgalı bir yer, evlerin ve okulun olmaması ile evlere bomba atılması olarak ifade ederek savaşın var olması sonucuna ulaşılabilir. Sosyo-ekonomik açıdan değerlendirdiğimizde düşük sed grubunun yüksek sed grubuna göre daha fazla çocuğun cevap verdiği görülmektedir. Bu araştırma bulgusunun sonuçlarına göre çocukların barış olmadığına dair görüşleri, savaş kavramının alt temalarına ulaştırmıştır. Bu doğrultuda, çocukların savaş ve barış kavramına ilişkin bakış açılarının var olduğunu göstermektedir. Ilfiandra ve Saripudin (2023), 5-6 yaşlarındaki çocuklar ile yaptığı araştırmada çocuklar savaşı mutsuzluk, çatışma ve silahlar ile kavramsallaştırırken barışı ise mutluluk, kendilerini güvende ile neşeli hissettiren ve kimsenin kızgın olmadığı bir yer olarak kavramsallaştırmaktadır. Yapılan araştırma sonuçları ile bu araştırmanın bulgusu birbiri ile desteklemekte olup çocukların savaş ve barış kavramlarına ilişkin görüşleri benzeşmektedir.

2. *Barış deyince aklına ne geliyor?* sorusuna verilen cevaplardan içsel barış, iyilik, sosyal iletişim ve nezaket davranışları alt temaları elde edilmiştir. Çocukların zihinsel şemalarında barış kavramına ilişkin bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Düşük sed grubunun ise bu soruya daha fazla cevap verdiği belirlenmiştir. Barış değeri; sevgi, dayanışma, hoşgörü, saygı ve yardımseverlik gibi birçok kavram ile iç içe girerek ifade edilmektedir (Keskin Coşkun ve Keskin, 2009). Bu bağlamda çocukların cevapları değerlendirildiğinde çocuklar barışı; sevmek, özür dilemek, paylaşmak, yardım etmek ve birlikte olmak olarak ilişkilendirmişlerdir. Aynı zamanda çocuklar barışı davet ve hediye etmek ile ifade ederek nezaket davranışları kapsamında bir şema oluşturmuşlardır. Ayrıca çocuklar barış değerlerinin yanı sıra kişi olarak Barış Manço olarak ifade etmişlerdir. Bulgular değerlendirildiğinde çocukların barış kavramına yönelik bakış açılarının olduğu sonucuna ulaşılabılır. Bu bulgular, barışı mutluluk, uyum ve adalet olarak açıklayan Barash ve Webel'i (2022) desteklemektedir.

3. *Bariş neleri sever?* sorusuna verilen cevaplardan kardeşlik, iyi oluş, iyilik, sosyal iletişim, nezaket davranışları, gök cisimleri ve okul alt temaları elde edilmiştir. Çocuklarda olumlu duyguların hangilerini barış ile ilişkilendirdiklerini incelemek amaçlanmıştır. Yüksek sed grubundaki çocuklar bu soruya daha fazla cevap verdiği belirlenmiştir. Çocuk perspektifinden bakıldığında barış; barışmayı, mutlu olmayı, paylaşmayı, birlikte olmayı ve iyi davranmayı sevdiğini ifade etmiştir. Çocukların cevapları değerlendirildiğinde barış kavramına yönelik bakış açılarının olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bayır Gürdoğan vd. 'in (2015) yaptığı araştırmada öğrenciler barış kavramını saygı, hoşgörü, huzur, sevgi ve paylaşmak olarak ifade ederken çocukların Barış Manço gibi semboller kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. *Bariş deyince aklına ne geliyor?* ve *Bariş neleri sever?* sorularından bulgular ile birbirini desteklediği görülmektedir. Hakvoort'un (1996), 44 Hollanda'lı 6 ile 10 yaşları arasındaki çocuklarla yaptığı araştırmada çocuklar ile barış, savaş ve barışı sağlama stratejileri hakkında görüşme sağlamıştır. Yapılan çalışmada çocuklar barışı arkadaş olmak ve birlikte oynamak gibi sosyal etkinlikler ile ilişkilendirmişlerdir. Bu araştırma bulguları karşılaştırdığında çocukların barışa karşı görüşlerinde tutarlılık olduğu görülmektedir.

4. *Bariş olsun diye ne yaparsın?* sorusuna verilen cevaplardan oyun, kardeşlik, iyi oluş ve iyilik alt temaları elde edilmiştir. Çocukların barışı sağlama stratejilerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Yüksek sed grubundaki cevap veren çocuk sayısı düşük sed grubundaki cevap veren çocuk sayısına göre daha fazladır. Çocuk bakış açısından bakıldığında barışın olması için çocuklar; oyun oynayarak, mutlu ederek, yardım ederek ve paylaşarak olmasını ifade etmişlerdir. Çocukların cevapları değerlendirildiğinde bilişsel gelişim düzeyinin çocuklarının yaşına paralel olması ve problem çözme becerilerine olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşılabilir. Teply (1985) ise yaptığı bir araştırmada 'Barış olması için insanlar ne yapar?' bulgusuna çocukların barışa giden çözüm yollarında fikir üretebildikleri sonucuna ulaşmıştır. Barış, soyut bir kavram olarak değerlendirildiğinde çocukların barışı sağlama stratejileri barışa ilişkin görüşleri olduğunun göstergesidir.

5. *Bariş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?* sorusuna verilen cevaplardan soğuk renkler ve sıcak renkler alt temaları elde

edilmiştir. Çocukların cevapları ile barış kavramına bakış açıları arasında olumlu ya da olumsuz bir farklılık görülmemiştir.

6. *Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?* sorusuna verilen cevaplardan kardeşlik, iyilik, iyi oluş, sosyal iletişim ve nezaket davranışları alt temaları elde edilmiştir. Çocukların evrensel olarak barışı sağlama stratejilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. “*Barış olsun diye ne yaparsın?*” ve “*Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?*” soruları karşılaştırıldığında; çocuklar barış kavramına ilişkin düşüncelerinde “*Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?*” sorusunun “*Barış olsun diye ne yaparsın?*” sorusuna göre daha bütünsel açıdan yaklaştıkları düşünülmektedir. Barış kavramının “*Barış olsun diye ne yaparsın?*” sorusunda ise yakından uzağa ilkesi ile çocukların cevapları değerlendirilmiştir. Araştırmanın bu sorusunda çocukların cevapları incelendiğinde çocuklar evrensel olarak barışın olmasını, yardım edilmesini, iyilik olmasını, mutlu ve birlikte olmayı ifade etmişlerdir. Barış kavramının *Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?* sorusundaki cevaplardan farklı olarak çocuk merceğinden bakıldığında evrensel olarak birlikte ve mutlu olmayı düşünmüşlerdir. *Barış olsun diye ne yaparsın?* sorusunda ise paylaşma duygusu daha yakındaki bireyleri kapsadığından dolayı paylaşmak cevabını verdikleri sonucuna ulaşılabilir. Aynı zamanda sosyo-ekonomik düzey açısından değerlendirdiğimizde ise bu soruya cevap verenlerin sayısı yüksek sed grubunda daha fazladır. “*Barış olsun diye ne yaparsın?*” ve “*Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?*” sorularından elde edilen bulgular ile İnce'nin (2014) yaptığı araştırmada barışçıl yaşam beceri temalı eğitim programının sosyal uyum ve becerilerinde olumlu etkisi bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Bu kapsamda yapılan araştırmalarda okul öncesi dönem çocuklarının çatışma çözme durumlarında farkındalık kazanabildikleri görülmüştür.

Araştırmanın beşinci alt amacı “Barış kavramına ilişkin hikâye kitabıyla ilgili yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların görüşleri nasıldır?” sorusuna yönelik sonuçlar tartışılmaktadır. Bu doğrultuda bu alt amaca ait sonuçlar;

7. *Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? Neden bu resmi sevdin? Barışla ilgisi nedir?* sorusuna verilen cevaplardan iyilik, içsel barış ve sosyal iletişim, nezaket davranışları elde edilmiştir. Çocuklar okunan kitabı inceleyerek bir

resim seçmeleri ve bu resimle barışla ilgili görüşlerini incelemek hedeflenmektedir. Düşük sed grubu yüksek sed grubuna göre daha fazla cevap verildiği görülmektedir. İnceoğlu'na göre (2000) bireylerin görselleri algılama sürecinde bilgiyi anlamak için görsel uyarıyı birbiri ile anlamlandırarak bir araya getirmesi, sınıflandırması ve genellemebilmesidir. Bu bağlamda çocuklar kitaptaki resimleri belli kavramlar üzerinde sınıflayarak genellemişlerdir. Çocuklar kitaptaki resimleri yardımseverlik, barışmak ve birlikte olmak olarak ifade ederek barış ile ilişkilendirmişlerdir. Aynı zamanda araştırmacının gözlem kayıtları değerlendirildiğinde üç çocuğun (ÇDE28/ÇDK27/ÇDK13) barış kitabının kapak resmini gördüğünde tebessüm ettiği notlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda çocukların veri toplama sürecinde dört çocuk (ÇYE10/ÇYK14/ÇDK16/ÇDE29) "Peace is on Offering" kitabındaki resimler hakkında sohbet etmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde barış kavramının çocuklarda olumlu bir his bıraktığı sonucuna ulaşılabılır.

Araştırmanın altıncı alt amacı "Yüksek ve düşük sed grubundaki çocukların barış kavramıyla ilgili resimleri nasıl farklılık göstermektedir?" sorusuna yönelik sonuçlar tartışılmaktadır. Bu doğrultuda bu alt amaca ait sonuçlar;

8. *Barış ile ilgili bir resim çizer misin?* sorusuna verilen cevaplardan kardeşlik, iyilik, iyi oluş, sosyal iletişim, nezaket davranışları, doğa sevgisi ve gök cisimleri alt temaları elde edilmiştir. Çocukların barış kavramına bakış açılarını daha ayrıntılı bir şekilde incelemek için barış ile ilgili bir resim çizmeleri ve anlatmaları istenmiştir. Çocukların resimleriyle ilgili açıklamaları barış kavramına ait sorulara verdikleri tüm cevapları kapsamaktadır. Böylelikle çocuklarının barış kavramına bakış açılarının diğer sorulardaki cevaplar ile tutarlı olduğu görülmektedir. Çocuklar bu resimlerinde barışı; yardım etmeyi, paylaşmayı, iyi olmayı, mutlu olmayı, birlikte olmayı, nezaket davranışlarını, doğa sevgisini ve gök cisimlerini içeren olay ve kavramlar ile açıklamışlardır. Çengelci Köse ve Bayır Gürdoğan'ın (2016) araştırmasında çocukların barış ile ilgili resimlerinde barış sembollerinin barış metaforlarını desteklediği görülmektedir. Aynı zamanda araştırmada kuş, aile, arkadaş ve kelebek gibi sembollerle ifade ederek dostluk ve anlaşma gibi olumlu barış ifadelerini dile getirmişlerdir. Bu araştırmadaki bulgular ile karşılaştırıldığında sonuçlar birbiriyle örtüşmektedir. Barış ile ilgili resim çizmeyi yüksek sed grubundan 6 çocuk ve düşük sed grubundan 4 çocuk reddetmiştir. Araştırmacı gözlem

notlarında sorulan kavram ile ilgili şemaya sahip olmadığından şüphelenilen çocukların resim çizmeyi istemediklerine işaret etmektedir.

Yapılan araştırmada savaş ve barış kavramına ait çocukların bakış açısı incelenmiştir. Çocukların savaş ve barış kavramlarına ilişkin sorulan sorularda; yüksek sed grubundan üç çocuk (ÇYK19/ÇYE23/ÇYE24) ve düşük sed grubundan ise iki çocuk (ÇDK17/ÇDE22) olmak üzere toplamda beş çocuk hiçbir soruya cevap vermemiştir.

Yapılan bu araştırmada “*Savaş ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?*” ve “*Barış ile ilgili bir resim çizerken hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?*” sorularında sıcak renklerin daha çok ifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Savaş ve barış kavramı ile ilgili renklerin aynı olması sonucu, çocukların zihinsel dünyalarının daha derinlemesine inceleme ihtiyacına yönlendirmektedir. Bu sorular dışındaki sorular değerlendirildiğinde; savaş kavramına ait sorular genel olarak karşılaştırıldığında çocuklar en yüksek (47) “*Sence insanlar anlaşamadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir?*” sorusunu cevaplamakla birlikte; en düşük (36) “*Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin? Bu resmin savaşla ilgisi var mı?*” ve “*Savaş ile ilgili bir resim çizer misin?*” sorusu olmuştur. Barış kavramına ait sorular karşılaştırıldığında ise en yüksek (50) “*Barış ile ilgili bir resim çizer misin?*” sorusu olmakla birlikte; en düşük (34) “*Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?*” sorusu olmuştur. Çocukların anlaşmazlıklar üzerine problem çözme becerilerinin geliştiği ve savaşa kavramına bakış açılarının kitaptaki resimler ile resim çizimlerinde ilişkilendirilmedikleri ortaya çıkmıştır. Çocuklar barış ile ilgili düşüncelerini resimlerine daha iyi aktarmışlardır. Barış resmi çizmeyi savaş resmine göre daha fazla çocuk istemiştir. Çocukların barış ile ilgili resimlerinde kalp, kelebek, güneş, ay, yıldız gibi sembollerde görülmektedir. Aktaş’ın (2015) yaptığı bir araştırmada üniversite öğrencilerinin savaş ve barış ile ilgili çizimlerinde kuş, kelebek, kalp, güneş gibi barış sembollerini resimlerinde yer vermişlerdir. Bu araştırma ile okul öncesi dönem çocuklarının resimlerinde kuş sembolüne yer vererek araştırmalardaki bulgular birbiri ile tutarlılık göstermektedir. Yaş grubu değişiklik gösterse bile benzer öğrencilerin benzer metaforları tercih etmeleri bizleri barış kavramına bakış açılarını ve gelişim evreleri boyunca tutarlılık olduğunu

düşündürmektedir. Aynı zamanda çocukların barışın olmasına dair çözümleri savaş olmasın diye çözüm stratejilerine göre düşük olmaktadır. Bu durumdan yola çıkarak çocukların olumsuz bir olaya karşı daha çok çözüm stratejisi geliştirdikleri sonucuna ulaşılabilir.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda araştırmacılara şu öneriler sunulabilir;

1. Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının barış ve savaş kavramlarına bakış açıları incelenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda okul öncesi barış eğitimi programı oluşturularak farklı gruplarda uygulanabilir.
2. Farklı bölgelerdeki çocuklara aynı veya benzer sorular sorularak bakış açıları arasındaki tutarlılığa bakılabilir.
3. Araştırma kapsamında farklı yaş gruplarının savaş ve barış algıları incelenerek karşılaştırma yapılabilir.
4. Dünya’da yaşanan toplumsal olayların okul öncesi dönem çocuklarının savaş ve barış algılarındaki etkisi incelenebilir.
5. Savaş ve barış kavramı ile renkler arasındaki ilişki incelenerek çocukların renkleri ilişkilendirmeleri hakkında bir araştırma yapılabilir.

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda öğretmenlere şu öneriler sunulabilir;

1. Öğretmenlere yönelik barış eğitim program kılavuzu hazırlanabilir.
2. Öğretmenlerin sınıf içi barışçıl becerileri destekleyecek dijital bir uygulama hazırlanarak her an bilgilere ulaşılabilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (Ed.).** (2013). *Siyasi düşünceler tarihi* (1. baskı). T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Akgül, Ö.** (2013). *Uluslararası ilişkilerde devletlerarası savaş ve savaşın nedenlerinin teorik incelemesi*. (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akpınar, B.** (2012). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Data Yayınları.
- Aktaş, Ö.** (2012). Tarih eğitiminde savaş ve barış: Ortaöğretim öğrencilerinin savaş ve barış konularıyla ilgili bilgilerinin ve tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, Ö.** (2015). War and peace in student drawings. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 97-110. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8188>
- Ålvik, T.** (1968). The development of views on conflict, war, and peace among school children: A Norwegian case study. *Journal of Peace Research*, 5(2), 171-194. <https://doi.org/10.1177/002234336800500205>
- Anadolu Ajansı.** (2024a, Temmuz 29). İsrail'in Gazze'ye saldırılarında çoğu çocuk en az 27 Filistinli hayatını kaybetti. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-gazze-ye-saldirilarinda-cogu-cocuk-en-az-27-filistinli-hayatini-kaybetti/3254632>
- Anadolu Ajansı.** (2024b, Temmuz 29). BM: Gazze Şeridi'nde 650 bin kişi evsiz kaldı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-gazze-seridinde-650-bin-kisi-evsiz-kaldi/3132423>
- Arslan, H.** (2018). *Çocuk, savaş ve Ortadoğu (Suriye örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, C., Kepenekçi, K. Y., Karagül, S., & Güldenoğlu, D. B.** (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatında barış eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları
- Avcı, A.** (2024). Çocuk haklarının gölgesinde Gazze'nin unutulmuş çocukları. *Ombudsman Akademik, Özel Sayı 2 (Gazze)*, 562-586.
- Bajaj, M. (Ed.).** (2008). *Encyclopedia of peace education*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Baligadoo, P. D.** (2014). Peace profile: Maria Montessori—Peace through education. *A Journal of Social Justice*, 26(427-433). <https://doi.org/10.1080/10402659.2014.938003>

- Barash, D. P., & Webel, C. P.** (2022). *Peace and conflict studies*(5. Baskı). SAGE Publications, Inc.
- Bar-Tal, D.** (2002). The elusive nature of peace education. In G. Salomon & B. Nevo (Eds.), *Peace education: The concept, principles and practice in the world* (27-36). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Bayır, G. Ö., Balbağ, N. L., & Köse, T. Ç.** (2015). Öğrencilerin ve öğretmenlerin bakış açısıyla barış. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(28), 343-364. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12405>
- Bilgin, R.** (2014). Çatışma ve şiddet ortamında büyüyen çocuklar sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 135-152. <https://doi.org/10.18069/fusbed.51605>
- Burns, S., Lyons, E., & Niens, U.** (2017). "The world would just fall apart if there's no respect at all": Children's understandings of respect for diversity in a post-conflict society. *Journal of Peace Education*, 14(1), 15-31. <https://doi.org/10.1080/17400201.2016.1269313>
- Charles, C. M.** (2003). *Öğretmenler için Piaget ilkeleri*. (G. Ülgen, Çev.). Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Chetkow-Yanoov, B.** (1996). Conflict-resolution skills can be taught. *Peabody Journal of Education*, 71(3), 12-28.
- Clausewitz, C. Von.** (1997). *Savaş üzerine* (Ş. Yalçın, Çev.). Spartaküs Yayınları. (Orijinal eser 1832 yılında yayımlandı)
- Cooper, P.** (1965). The development of the concept of war. *Journal of Peace Research*, 1(2), 1-17. <https://doi.org/10.1177/002234336500200101>
- Coşkun, Y.** (2012). İlköğretim programlarında barış eğitimi ve barış eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Çelik, E., Tuğrul, B., & Yalçın, S. S.** (2002). Dört-altı yaşlar arasındaki anaokulu çocuklarının duygusal yüz ifadesiyle kendilerini, anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 29-39.
- Çengelci Köse, T., & Gürdoğan Bayır, Ö.** (2016). Perception of peace in students' drawings. *Eurasian Journal of Educational Research*, 65, 181-198. <https://doi.org/10.14689/ejer.2016.65.11>
- Danesh, H. B.** (2006). Towards an integrative theory of peace education. *Journal of Peace Education*, 3(1), 55-78. <https://doi.org/10.1080/17400200500532151>
- Demirel, Ö.** (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dupuy, K. E., & Peters, K.** (2010). *War and children: A reference handbook* (1st ed.). Santa Barbara: California. Praeger Publishers.

- Ekmişoğlu, M.** (2007). Erken çocukluk döneminde farklılıklara saygı eğitimi kavramı hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve Farklılıklara Saygı Ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erhan, G.** (2020). Resimli çocuk kitaplarının barış eğitimi bileşenlerinden "kültürel farkındalık" bileşeni açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 24-46. <https://doi.org/10.32600/huefd.489191>
- Fargas-Malet, M., & Dillenburger, K.** (2014). Children drawing their own conclusions: Children's perceptions of a post-conflict society. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 20(2), 135-149. <https://doi.org/10.1037/pac0000029>
- Ferber, S.** (2018). Teaching towards a culture of peace in early childhood education classrooms. (Master's thesis). University of San Francisco.
- Fernández, C.** (2013). Mindful storytellers: Emerging pragmatics and theory of mind development. *First Language*, 33(1), 20-46. doi:10.1177/0142723711422633
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, N.** (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Galtung, J.** (1967). *Theories of peace: A synthetic approach to peace thinking*. Oslo: International Peace Research Institute.
- Galtung, J.** (2000). *Conflict transformation by peaceful means (the Transcend method)*. New York: United Nations Disaster Management Training Programme.
- Galtung, J.** (2008). Form and content of peace education. In M. Bajaj (Ed.), *Encyclopedia of peace education* (49-58). Information Age Publishing.
- Grotius, H.** (2005). *The rights of war and peace* (Cilt 3, Kitap III). Liberty Fund. (Orijinal çalışma 1625'te yayımlandı).
- Günay, Ü.** (2003). *Din sosyolojisi* (6. baskı). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Hakvoort, I.** (1996). Children's conceptions of peace and war: A longitudinal study. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 2(1), 1-15. https://doi.org/10.1207/s15327949pac0201_1
- Halçe, B.** (2017). Barış eğitimi programının ilköğretim öğrencilerinin ayrımcılık eğilimlerine etkisi. (Yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Harber, C.** (2009). Schooling for violence and peace: How does peace education differ from 'normal' schooling? *Journal of Peace Education*. <https://doi.org/10.1080/17400200903086599>

- Harber, C.** (2018). Building back better? Peace education in post-conflict Africa. *Asian Journal of Peacebuilding*, 6(1), 7-27. <https://doi.org/10.18588/201805.00a045>
- Harris, I.** (2008). History of peace education. In M. Bajaj (Ed.), *Encyclopedia of peace education* (15–23). Information Age Publishing.
- Harris, I. M.** (1996a). Peace education in an urban school district in the United States. *Peabody Journal of Education*, 71(3), 63-83.
- Harris, I. M., & Morrison, M. L.** (2003). *Peace education* (2.Baskı). Jefferson, NC: McFarland.
- Hildebrandt, C., & Zan, B.** (2008). Constructivist approaches to moral education in early childhood. In L. P. Nucci & P. Narvaez (Ed.), *Handbook of moral and character education*. New York: Taylor&Francis Inc.
- Hinitz, B.** (1994). Peace education for children: Research on resources. Paper presented at the Annual American Educational Research Association, New Orleans, LA.
- Howlett, C. F.** (2008). John Dewey and peace education. In M. Bajaj (Ed.), *Encyclopedia of peace education* (25-31). Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Howlett, C. F.** (2021). The best weapon for peace: Maria Montessori, education, and children's rights. *A Journal Peace Research*. <https://doi.org/10.1111/pech.12626>
- Ilfandra, I., & Saripudin, M.** (2023). The conception of war and peace in early childhood: a phenomenological analysis of kindergarten children in Banten, Indonesia. *Journal of Peace Education*, 20(3), 361–384. <https://doi.org/10.1080/17400201.2023.2261394>
- İnan, A. N.** (1968). Çocuk hukuku. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- İnce, F. G.** (2014). Barışçıl yaşam becerileri temalı eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi (Malatya ili örneği).(Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- İnceoğlu, M.** (2000). *Tutum- algı - iletişim*. İmaj Yayıncılık.
- Jaganjac, A.** (2021). Barış inşasında eğitimin rolü (Sırbistan, Hırvatistan, Bosna Hersek ve Karadağ'da okutulan tarih ders kitaplarının karşılaştırmalı analizi). (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T.** (2010). Peace education in the classroom: Creating effective peace education programs. In G. Salomon & E. Cairns (Eds.), *Handbook on peace education* (223–240). Psychology Press.

- Julius, M. K., Ngao, G., David, M., & Paul, M.** (2012). Peace education for sustainable peace and development: A case of Kenya. *Journal of Research in Peace, Gender and Development*, 2(2), 028-033.
- Kabadayı, A., & Aladağ, K. S.** (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 878-898. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936668.pdf>
- Kamaraj, I., & Aktan Kerem, E.** (2006). Erken çocukluk dönemi 'barış' değerine evrensel bir bakış. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 93-104.
- Kang, S.-W.** (2018). The limit and possibilities of unification education as peace education beyond division in South Korea. *Asian Journal of Peacebuilding*, 6(1), 133-156. <https://doi.org/10.18588/201805.00a053>
- Kartaltepe, O.** (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin barış eğitimine yönelik görüşlerinin incelenmesi.(Yüksek lisans tezi) Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kensinger, E. A.** (2007). Negative emotion enhances memory accuracy, behavioral and neuroimaging evidence. *Current Directions in Psychological Science*, 16, 213-218. doi:10.1111/j.1467-8721.2007.00497.x
- Keskin, S. C., & Keskin, Y.** (2009). Cumhuriyet dönemi ilköğretim 1. kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak "Barış"ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69-92.
- Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N., & Kök, M.** (2010). Çocuğun Gelişim Sürecinde Eğitsel Bir Etkinlik Olarak Oyun. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (16), 324-342.
- Marshall, C., & Rossman, G. B.** (2014). *Designing Qualitative Research*. New York: Sage.
- McLernon, F., & Cairns, E.** (2006). Children's attitude to war and peace: When a peace agreement means war. *International Journal of Behavioral Development*, 30(3), 272-279. <https://doi.org/10.1177/0165025406066763>
- Miljević-Ridjčki, R., & Lugomerarmano, G.** (1994). Children's comprehension of war. *Children & Society*, 3(2), 134-144. <https://doi.org/10.1002/car.2380030211>
- Mishra, L.** (2010). *Encyclopedia of peace education*. New Delhi: APH Publication.
- Noddings, N.** (2013). Building peace across the educational curriculum: A review of Peace education: How we come to love and hate war. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 19(4), 421-422.

- Oppenheimer, L., & Kuipers, I.** (2003). Filipino children's understanding of peace, war, and strategies to attain peace. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 9(3), 235-257. https://doi.org/10.1207/s15327949pac0903_4
- Öveç, Ö.** (2012). Okul öncesi eğitim alan 6 yaş çocuklarının bazı duyguları (sevgi, korku, mutluluk, üzüntü) resmetmelerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özgül, M.** (2017). Kolektif ve bireysel kimlikler bağlamında sosyal bütünleşme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 383-400.
- Page, J. S.** (2008). The United Nations and peace education. In M. Bajaj (Ed.), *Encyclopedia of peace education* (pp. 75-83). Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Pearn, J.** (2003). Children and war. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 39(3), 166-172. <https://doi.org/10.1046/j.1440-1754.2003.00124.x>
- Pelletier, J., & Astington, J. W.** (2004). Action, consciousness and Theory of Mind: Children's ability to coordinate story characters' actions and thoughts. *Early Education and Development*, 15(1), 5-22. [doi:10.1207/s15566935eed1501_1](https://doi.org/10.1207/s15566935eed1501_1)
- Purde, K.** (2013). *Savaşın yazımı: 16. yüzyıl Osmanlı kroniklerinde savaş olgusuna bakış (Uzun Savaşlar örneğinde)*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Reardon, B.** (2001). *Education for a culture of peace in a gender perspective*. Paris: UNESCO.
- Reardon, B. A.** (Ed.). (1988). *Educating for global responsibility: Teacher designed curricula for peace education*. New York: Teachers College Press.
- Reardon, B. A., & Cabezudo, A.** (2002). Learning to abolish war: Teaching toward a culture of peace. Hague Appeal for Peace.
- Rodd, J.** (1985). Pre-school children's understanding of war. *Early Child Development and Care*, 22(2-3), 109-121. <https://doi.org/10.1080/0300443850220202>
- Rosell, L.** (1968). Children's views of war and peace. *Journal of Peace Research*, 5(3), 268-276. <https://doi.org/10.1177/002234336800500304>
- Sağkal, A. S.** (2011). Barış eğitimi programının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve barışa ilişkin görüşleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sağkal, A. S.** (2015). Barış eğitimi programının dokuzuncu sınıf öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları, sosyal problem çözme becerileri ve sınıf iklimi üzerindeki etkisi. (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Sağsöz, G.** (2018). Resimli çocuk kitaplarının barış eğitime ilişkin bileşenler açısından incelenmesi. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Salah, A. A.** (2006). İnsan ve bilgisayarda yüz tanıma. Uluslararası Kognitif Nörobilim Sempozyumu; Türkiye.
- Salomon, G.** (2002). The nature of peace education: Not all programs are created equal. In G. Salomon & B. Nevo (Ed.), *Peace education: The concept, principles, and practices around the world* (3–13). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Salomon, G., & Cairns, E. (Ed.).** (2010). *Handbook on peace education*. Psychology Press.
- Sandoval, E.** (2016). Music in peacebuilding: A critical literature review. *Journal of Peace Education*, 13(3), 200–217. <https://doi.org/10.1080/17400201.2016.1234634>
- Serttaş, N.** (2020). Okul öncesi dönemde barış algısı. (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Smith, M. A.** (2001). Development and implementation of a nonviolent education curriculum to reduce incidences of violence in middle school youth (Doctoral Dissertation). Available from Proquest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3001225)
- Smith, P., Dyregrov, A., & Yule, W.** (2023). Teaching recovery techniques children and war 8 to 18 year olds. Children and War Foundation. <https://www.childrenandwar.org>
- Spears, S. C.** (2004). Freedom's children: Fifth graders' perceptions of the effects of peace education in the form of Kingian nonviolence (Doctoral Dissertation). Available from Proquest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3135916)
- Şahbaz, S.** (2019). Okul öncesi dönemde toplumsal barış eğitimi programının okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal beceri gelişimlerine etkisi. (Doktora tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, S., & Yıldırım, İ. (Ed.).** (2021). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Şirin, M. R.** (2013). Çocuk ve medya: Eşitsizlikler dünyası. *İletişim ve Diplomasi*, (2), 181-187.
- Tamashiro, R., & Furnari, E.** (2015). Museums for peace: Agents and instruments of peace education. *Journal of Peace Education*, 12(3), 223-235. <https://doi.org/10.1080/17400201.2015.1092712>
- Tanyel, S., & Kıralp Ş., F. S.** (2021). Tolerance for sustainable peace culture in a divided society: The effect of peace education on tolerance tendency and human values. *Social Indicators Research*, 156, 223-246. <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02630-w>

- Tapan, Ç.** (2006). Barış Eğitimi Programı'nın Öğrencilerin Çatışma Çözme Becerileri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tephly, J.** (1985). Young children's understanding of war and peace. *Early Child Development and Care*, 20(4), 271-285. <https://doi.org/10.1080/0300443850200405>
- Türkan, E. E.** (2009). Balıkesir Kenti Çocuk Oyun Alanlarının İrdelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Türkkahraman, M., & Tutar, H.** (2009). Sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme bağlamında toplumda farklı kültür ve anlayışların yeri ve önemi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Türnüklü, A.** (2007). Liselerde öğrenci çatışmaları, nedenleri, çözüm stratejileri ve taktikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 49, 129-166.
- Ulutaş, İ.** (2005). Anasınıfına devam eden 6 yaş çocuklarının duygusal zekâları duygusal zekâ eğitiminin etkisi. (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu.** ASPnet (Kardeş Okullar Ağı). Erişim tarihi: 5 Mayıs 2024, [https://www.unesco.org.tr/Pages/89/130/ASPnet-\(Karde%C5%9F-Okullar-A%C4%9F%C4%B1](https://www.unesco.org.tr/Pages/89/130/ASPnet-(Karde%C5%9F-Okullar-A%C4%9F%C4%B1).
- UNESCO.** (2005). *Framework for teachers*. New Delhi, India: UNESCO.
- UNICEF.** (1998). Çocuk haklarına dair sözleşme: 1959 Beyannamesi, uygulama el kitabı (621-622).
- UNICEF.** (2007). Çocuk hakları ve gazetecilik uygulamaları, hak temelli perspektif. Dublin: Teknoloji Enstitüsü.
- Urlu, E.** (2019). Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin barışa ilişkin tutum ve görüşlerinin incelenmesi. (Doktora tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Varlık, A. B.** (2013). Savaşı tanımlamak: Terminolojik bir yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.
- Vogt, W. P., Gardner, D. C., & Haeffele, L. M.** (2012). *When To Use What Research Design*. New York: Guilford Press.
- Walker, K., Myers-Bowman, K. S., & Myers-Walls, J. A.** (2003). Understanding war, visualizing peace: Children draw what they know. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 20(4), 191-200. <https://doi.org/10.1080/07421656.2003.10129605>
- Walker, N.** (2021). *İnsanlar neden savaşır?* (Ş. Tokel, Çev.; 2. baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Webster-Stratton, C.** (2006). Teaching students to problem-solve: How to promote children's social and emotional competence. London: Paul Chapman Publishing Ltd.

- Wichert, S.** (1989). *Keeping the peace: Practicing cooperation and conflict resolution with preschoolers.* New Society Publishers.
- Wright, Q.** (1941). *A study of war* (Cilt. 1). University of Chicago Press.
- Yamlı, Z.** (2019). Savaş ve çocuk konusunun eserlere yansımaları üzerine toplumsal bir değerlendirme.(Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Yıldırım, A., Şimşek, H.** (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık..
- Yılmaz, F.** (2018). Road to peace education: Peace and violence from the viewpoint of children. *International Education Studies*, 11(8), 141. <https://doi.org/10.5539/ies.v11n8p141>
- Yüceer, D.** (2020). Erken çocukluk döneminde düşünme ve felsefe eğitimi: Çocuklar sorguluyor (Doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yüksel Y, M., Canel, N., Mutlu, N., Yılmaz, S., & Çap, E.** (2015). Okul öncesi çağındaki çocukların “iyi” ve “kötü” kavram algılarının resim analizi yöntemiyle incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 271-303.
- Zoeppritz, M.** (2016). Peace education through emotional development in ECE. *He Kupu*, 4(4), 12-16.
- Abadía, X.** (2023). Savaş Neleri Sevmez (Öztürk Ç., Trans.). Meav Yayıncılık.
- Lebox, A.** (2013). *Peace is an Offering* (Graegin S., Illus.). Penguin Group.

EKLER

EK-(1) Görüşme Soruları

Savaş kavramı ile ilgili sorular;

1. *Savaş neyi sevmez?*
2. *Bu hikâyede bir resim tercih edecek olsan hangi resmi tercih ederdin?
Bu resmin savaşla ilgisi var mı?*
3. *Sence savaş neden olur?*
4. *Savaş deyince aklına geliyor?*
5. *Savaş olmasın diye ne yaparsın?*
6. *Sence insanlar anlaşılmadıklarında savaşmak yerine başka yollar deneyebilirler mi? Neler olabilir?*
7. *Savaş ile ilgili bir resim çizecek olsan hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?*
8. *Savaş olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?*
9. *Savaş ile ilgili bir resim çizer misin?*

Barış kavramı ile ilgili sorular;

1. *Bu hikâyede en çok sevdiğin resim hangisiydi? Neden bu resmi sevdin?
Barışla ilgisi nedir?*
2. *Barış olmazsa Dünya nasıl bir yer olurdu?*
3. *Barış deyince aklına ne geliyor?*
4. *Barış neleri sever?*
5. *Barış olsun diye ne yaparsın?*
6. *Barış ile ilgili bir resim çizecek olsan hangi renkleri kullanmayı tercih ederdin?*
7. *Barış dolu bir dünyada yaşamak için sence neler yapılmalı?*
8. *Barış ile ilgili bir resim çizer misin?*

EK-(2) Anket Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-96244825
Konu : Anket ve Araştırma İzni (ElifLÖKLÜ)

08/02/2024

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Rektörlüğünün 18.01.2024 tarihli ve 65140 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 02.02.2024 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Baş Kavramına Balık Açılarının İncelenmesi
Araştırma Türü : Anket/Görüşme
Araştırma Yeri : Küçükçekmece İlçesi
Araştırma Yapılacak Kişiler : Okul Öncesi Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2023 - 2024 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci verilerinden açık rıza onayı alınması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen nüshaları ve inzalı veri toplama araçlarının kurulumlarına araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makanunuzca da uygun görüldüğü takdirde ohurlarınıza arz ederim.

Doç. Dr. Murat Mücahit YENTÜR
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Mustafa KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

- 1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (2 Sayfa)
- 2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)
- 3- Araştırma Geri Bildirim Formu (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirinler Mah. İnanç Çiftliği Cad. No: 1 Sultanahmet/ Fatih/ İstanbul Balıkçılık Değerlendirme : <http://www.turkiye.gov.tr/meb-tye>
Telefon : 0212 384 34 28 Bilgi İçin : [aydin.BALIK](mailto:aydin.BALIK@meb.gov.tr)
E-posta : stratejigelisitme34@meb.gov.tr Uzman : VEKİ
Kop Adresi : meb@e01.kap.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Bu belgeyi belgeyi belge.gov.tr adresinden 35C7 - B4 C5 - 3F28 - B9 D8 - 54 B4 kodu ile teyit edebilirsiniz.